

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
3 B
28.

DANIELIS HEINSII

DE CONTEMPTV MORTIS

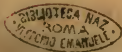
LIBRI IV.

Ad Nobilissimum Amplissimumque Virum

IANVM RVTGERSIVM.

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex Officinâ ELZEVIRIANA.
cIↄ Iↄ CXXI.

Viro Nobiliſſimo Ampliſſimo,

IANO RVTGERSIO,

Conſiliario & Exlegato Regio.

Vi memoria maiorum noſtrorum, heroicam poëſin, in Jtalia, penes quam illius laus ſtetit hactenus, graui opere aliquo ad leges ſuas reuocarunt, Pontificibus, Cæſaribus, ac Regibus, ingenij ſui monumenta inſcripſerunt. Nos, Rutgerſi, frater iucundiſsime, ad domeſticum patronum, ſiue temporum calamitas, ſiue harum literarum, quæ tum inter prima habebantur, vel contemptus vel incuria deduxit. Quorum omnium ſolatia, in virtute tua & amore optimorum ſtudiorum, habeo. Vt judicium omittam, ad quod prima huius ſæculi ingenia iam prouocarunt.

carunt. Nam in cæteris, ſic viuere incœpimus, vt contra ſapientiæ faſtidia, ab efficacitate illius & præſtantia remedium ſumamus: ea autem, quæ reuera nihil præter apparatum quendam nudum habent & fortunæ ſtrepitum, ſuo modo metiamur. Quiſquis ſacras mentis occupationes æſtimat vt debet; mihi princeps eſt. qui beatæ ſapientiæ contemnunt ſtudia, non pluris ea facient, ſi ijs ſupplicemus: nobis autem, id quod ſapiente viro eſt digniſſimum, perierit; magnitudo animi, & contenta ſorte ſua felicitas. quibus equidem, nec illi, qui largiri poſſe cætera putantur, maius aliquid aut luculentius à Deo conſequuntur aut donare nobis poſſunt. De reliquis qui eo vſque ſe abiiciunt, hi ipſi viderint. Hoc, vt ſpero, nec inuidia negabit, nos, heroicam poëſin, iterum ad argumentum ſuum, hoc eſt, api-

cem

cem humanæ ac diuinæ ſapientiæ, tranſferre hic conatos eſſe. In quo Orpheus, Linus, ac Muſæus, tota denique illa prima ſapientiæ familia, aut inuenit eam aut conſtituit: niſi quod Chriſtiano altius fuit aſcendendum. Vale frater iucundiſſime.

ARGVMENTVM LIBRI I.

PRimus liber continet doctrinam Platonicam, de vita ſecundum mentem: quæ in ſeparatione animæ à corpore ac ſenſibus, & in vera cum Deo conjunctione, conſiſtit. Quod, eodem teſte, vnicum Philoſophi eſt munus: vnicum initium mortis. Quæ eſt, animæ à corpore ſolutio, & conjunctio cum ſummo Bono.

ARGVMENTVM LIBRI II.

Secundus liber multis rationibus ac copioſe docet, quare mors ſit contemnenda. Ac primo, quanta vitæ ſit calamitas: tum quo pacto animus ad contrariam de morte opinionem & contemptum ejus, præparandus ſit: quæ agenda in hanc rem, quæ fugienda. Qua occaſione, inter cætera, multis argumentis animæ probatur immortalitas.

ARGV-

ARGVMENTVM
LIBRI III.

Liber Tertius informat militem; qui præcipuè sic nasci debet, sic institui, vt pro patria moriendum sibi aliquando esse intelligat. Talis, quo pacto solidam animo virtutem & contemptum mortis debeat parare, ostenditur.

ARGVMENTVM
LIBRI IV.

Postremus liber docet, Vitam nostram esse in vnō Iesu Christo reconditam. Quem antiqui Patres semper sunt intuiti. donec in carnem tandem venit. Idem nobis faciendum esse. Conducere huic rei assiduam illius contemplationem, veram fidem, spem, charitatem, veramque anteactæ vitæ pœnitentiam. Cogitandum quoque de martyribus, qui exemplo suo docuerunt, eundem, mortis terrorem sustulisse, qui hanc sustulit. Cujus natiuitas, vita, mors, triumphus de morte, describitur.

VOTVM

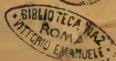
VOTVM AVTORIS
PRO VITA ET MORTE.

ΜΗΤΕ ΒΙΟΝ ΣΤΥΓΕΟΙΜΙ ΚΑΚΩΝ ΓΕΝΝΗΤΟΡΑ ΠΑΝΤΩΝ,
ΜΗΤ' ΑΥ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΠΑΣΙΝ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΟΝ.
ΑΛΛΑ ΤΟΝ ΕΚΤΕΛΕΣΑΙΜΙ, ΤΥΧΗ ΚΑΡΤΙΣΤΑ ΠΑΛΑΙΣΑΣ,
ΤΟΝΔ' ΑΥ ΠΡΟΣΒΛΕΨΑΣ ΑΝΤΑ ΠΡΟΣΕΡΧΟΜΕΝΟΝ·
ΑΜΦΟΤΕΡΟΙΣ ΑΤΙΝΑΚΤΟΣ ΕΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΙΪΟΣ· ΟΥΤΩ
ΕΙΗ ΜΟΙ ΖΩΕΙΝ, ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΑΥ ΘΑΝΕΕΙΝ.

DAN. HEINSII DE CONTEMPTV MORTIS

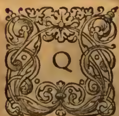
LIB. I.

ARGVMENTVM.

Primus liber continet doctrinam Platonicam, de vita secundum mentem: quæ in separatione animi à corpore ac sensibus, & in vera cum Deo conjunctione, consistit. Quod, eodem teste, vnicum Philosophi est munus: vnicum initium mortis. Quæ est, animæ à corpore solutio, & conjunctio cum summo Bono. *Cætera e compendio librorum singulorum, quod in fine legitur, petantur.*

Vid mentem eripiat tenebris, quid pectore letum,
Seu mors sponte vocat, seu tela adversa minantur,
Eximat attonitus, animasque asscribat Olympo,
Sanguine lustratas, terræ pelagique potentis,

Et fati, nostrique, canam. Tu virgine natus,
Et vitæ Rex ipse, fave. tu, maxime, vati
Auxilium, tu finis eris. Tibi nostra carina,
Sistat inoffensum supremo in littore cursum.
Namque tibi Graiorum omnis sapientia servit,
Et Musæ quæcunque tibi famulantur, & omnis,
Ut semel exorta est tua lux animoque refulsit,
Interit extemplo, longeque avertitur error.
Nec minus & nobis, Rutgersi, in limine primo
Advenias, auresque adhibe. seu munera nostra
Jam tangis, floresque legunt tibi mille, Camœnæ,
Ut nuper, variasque legunt cum floribus herbas.
Codanum seu jam superas mare. seu tua Mavors
Regius, extremum patriæ conversus ad axem,
Ocia tota tenet, debellatorque trionum,
Jam triplici effulgens auro formaque decorus,
Districtum, nullaque tibi jam parte vacantem,
Possidet, & Moscho sperata e frigore laurus;
Quicquid id est, quocunque agitas in littore curam,
Heic mecum ignavi paulum oblivi scere leti,
Et fœdum indignumque viris dimitte timorem.
Ipse tibi, qua Mosa pater, pulcherrimus errat,
Et Lingam Vahalimque uno complectitur amni,
Arboribus cinctam, & fœcundo gramine, ripam,

Dispiciam, vento expertem, Phœboque furente.
Heic te Cecropides Musæ, & mea maxima cura,
Magnus Aristocles jam nunc expectat, & auræ
Indigenæ, viridesque parant occurrere Nymphæ,
Extremo Borea redeunti, & finibus Arcti.
Principio pueris (namque hinc exordia prima
Ducere præcipio) cum sensim intendere mentem
Cœperit, & vocem moliri infirmior ætas,
Custodem junge assiduum, vitæque magistrum,
Qui vitiorum odia, ac cultum virtutis honestæ,
Et dulcem sensim discendi instillet amorem.
Illum adeo neque fœda Venus, neque Massicus humor,
Afflarit resides animos, & inertia corda,
Ne furtim incautus contagia ducat alumnus,
Ingentisque animi pulchro desuescat amori.
Illum autem primis mirari discat ab annis
Protinus: illius primos ab origine fontes,
Mente adeat secum, divinaque semina lustret:
Ut quondam omnipotens genitor, postquam humida regna,
Et terram, & vigiles cœli suspenderat orbes,
Unum inspirarit, totiesque inspiret ab alto,
In lucem quoties venturus concipit infans

Ætherium motum, & iucundæ exordia vitæ:
Omniaque ex ipso iam tum deducat Olympo.
Nec de corporibus fluat, & post corpora restet,
Non mixtus, non compositus, purissimus in se,
Non vndæ pars aut flammæ, non simplicis auræ,
Non terræ. quanquam omniparens, quanquam omnibus altrix,
Quanquam tot facies animantum vberrima gignit,
Omnibus & dulcem pariter respondet amorem.
Quanvis & Cererem, quanvis & munera Bacchi
Didit, & arboribus gelidaque exuberat unda:
Ut ventura simul transactaque sæcula voluat,
Et rerum eventus dubios, formasque locosque:
Tum mille egregias paulatim excuderit artes
Vsibus humanis; cum vita informis & excors,
Volueret in solis ignauum montibus ævum.
Quod neque flamma potest, nec humus, nec mobilis unda,
Nec purus mixtusue aër. nec si quid ab illis
Aut partem trahit, aut vireis deducit inerteis.
Ergo, non stellarum orbes, non lucidus æther,
Nec Lunæ albentes radij, aut Titanius orbis,
Quanquam igni illustris formoso, & cornibus aureis,
Et picturatum toties decurrit Olympum,
Quantum animus possunt. nec se illi aut sedula tellus
Audeat

Audeat, aut vasti facies componere ponti. (bis
Nec vero immensus quanquam in se vertitur or-
Ætheris aurati, terramque amplectitur omnem,
Quanquam tot populos vrbisque ingentibus vlnis
Continet, includit meditantem assurgere, supra
Cælum omne, & proprium naturæ accedere fontem,
Æternum cæli regem, vitæque parentem.
Præcipue, quoties altæ penetralia mentis
Reclusit, quoties in se divertitur ipse,
Aversatus opum splendorem, & commoda vitæ,
Et quos ambitio mendax suspirat honores.
Ille etiam, vitiorum vndas, fœdosque tumultus,
Et tempestates subicit: populoque subacto,
Præcipiti insano, turbasque inferre parato,
Ipse sibi imperium & fasces transcribit honestos,
Purgatam includens intra sua gaudia mentem.
Illa autem, excelsa sedem sibi legit in arce,
Indefessa, vigil: quantoque e corpore tardo,
Longius exierit, tanto magis ardua fertur,
Orbem extra, & geminos cæli septemplicis axes.
Non secus ac quondam tenebris & carcere rupto
Immitis caueæ, volucrum regina, repente
Dat plausum cælo ingentem, nubeisque relictas
Præterit, & versis ad Phœbum elabitur alis,

Seque auras inter liquidas & nubila condit.
Ipsa igitur jungenda sibi est, in seque vocanda,
Omnibus a rebus quas circumvoluitur aër,
Et quæcunque agitant mortales pectora curæ,
Aut conjurati collectam abducere sensus,
Mente relegandi tota, sensimque domandi.
Ne procul evectam terris, secumque putantem,
Aut rerum causas, aut magni semina mundi,
Culmine dejiciant tanto, voluantque deorsum
Reginam, famulorum instar, quos nulla lubido
Pulchrorum, nudique animum percussit honesti.
Namque vbi tranquilla sese in statione locavit,
Atque in se abscessit penitus, seque ipsa recepit;
Tum neque mors illam, nec iners Acherontis avari
Circumstat formido, atque illætabilis horrore.
Ac neque pauperies, neque vis inimica, nec ullus
Fortunæ sative aries, tum mœnia pulsat
Pectoris indomiti, terrorve advertitur ullus,
Cum semel ascendere arcem delubraque mentis
Illustres animæ, cæloque autore creatæ:
Nec si terrifico fremitu ruat arduus æther,
Sentiat, aut tantæ speret superesse ruinæ.
Hanc adeo vitam, ex vero quæ vita vocanda est,
Principium leti divino prodidit ore

Magnus

Magnus Aristocles: quia sensim excedere rebus,
Et nullo insuescit paulatim corpore niti
Mens animi, sensusque excelsa avertitur omnes.
Hinc quibus affixa est penitus præstantibus ausis,
Hanc animi vim nitentis pulchramque quietem,
Continuant leto, dulcique in imagine perstant,
Ignari necis, & vitam inter gaudia fundunt,
Terrore haud ullo, haud ullo intercepta dolore.
Hanc vitam in terris cælo delapsa canebat
Phænaretæ soboles. cui nulla a stirpe relicti
Iugera ruris erant, nulla usquam armenta per herbam
Pascebant, nulli vertebant arva iuvenci,
Nulla domus, nulli maiorum in limine vultus,
Nullus honos, nulla in patriam populumque potestas.
At supra fortunam animo processerat omnem,
Liber & intrepidus; primaque in origine pulchri
Fixus & attonito similis, dulcique furore
Suetus humum fugere, & mortales linquere curas:
Præcipue, venturum olim prævertere secum,
Molirique animo, & paulatim addiscere letum;
Mentem abducendo rebus, corpusque premendo
Ingenti imperio. dum sensus sub juga victor

Mitte-

Mitteret, atque omnem rationis subderet hostem.
Totam illum perhibent hyberno sidere lucem,
Et gelidam hyberno medioque sub aëre noctem,
Duxisse, immemorem juxta vitæque necisque,
Et libare dapes, & inertes ducere somnos;
Dulcibus affixum curis, animoque fruentem.
Ac neque præcipitem pluviam, cæloque ruentem,
Nec super excussa crepitantem grandine nimbum,
Nec Boreæ horrorem immitis sensisse nec Austri:
Usque adeo cunctos requierat pectore sensus.
Ipse autem, membris, & inani parte relicta
Corporis, ignarusque sui, super ardua tecta
Cælicolûm errabat, celsoque instabat amori,
Deuius, & pulchri divino percitus igni.
Cuius ab obiectu, radios, & pontus & aër
Concipit, & lato quæ pendet in aëre tellus.
Candenti quales per noctem absistere ferro
Cernimus, & crebram tenebris aspergere lucem.
Hinc pulchræ in terris facies, campique virentes,
Hinc fontes, nemorumque oculis gratissimus horror:
Hinc pecudes, formasque avium, vitasque natantes,
Exiles vtcunque sibi deducere partes.
Hæc idem, gelidam formosi ad fluminis undam,
Sub noto platani hospitio, proiectus in herba,
Cantabat,

Cantabat, multum verba inter singula mulcens,
Cæsariem Phædri liquidam, atque argentea colla.
Hactenus ut fœdis populum Pandione natum,
Ignibus arceret, mentemque ab imagine pulchra
Duceret ad fontem. cujus, licet æthere ab alto
Tot riui in terram, & species, & nomina manant,
Ipsum hæret, fixumque manet, neque cedit Olympo:
Et longe attonitam trahit ad spectacula mentem.
Sic cum purpureus radios per tecta domorum,
Aut nemore in magno, per opacas arboris umbras,
Sol jacit. ipse ingens ingenti corpore, nusquam
Vel cœlo egreditur, vel nostro intervenit orbi.
At lætis ea signa oculis cum luce viator
Intuitus, surgitque animo, totumque repente
Cogitat absentem: quantus, cum mane recenti
Attollens caput Oceani rutilantibus undis
Fertur in occasum, vel cum sua signa recenset,
Et magnum cœlo ingrediens convertitur annum.
Idem ubicunque dabat latebram nemus, aut specus atrum,
Aut late diffusa comis errantibus arbos,
Omnia diuinis loca vocibus, omnia dulci
Implebat monitu, & cœlestis murmure linguæ.
Qualis pampinea pendens e fronde cicada,

Solamen senis agricolæ, rurisque voluptas.
Curæ illi virides rami, totumque per æstum,
Rore madens paruo, paruosque amplexa penates,
Pura inter lætum deducit gaudia carmen.
Hæc idem moriens, dulcesque amplexus amicos,
Singultus inter medios abitumque canebat;
Haud aliter summo digressus limine & æui
Finibus, ac si lento olim confectus amore,
Nequicquam lento patriæ confectus amore,
Post longas hyemes, & tædia mille laborum,
Linqueret exilium: paruos tum denique natos
Visurus, castamque domum, notumque cubile.
Nec secus educens gelidæ medicata cicutæ
Pocula, quam si vere nouo cum pingitur annus,
Et lux Cecropidis, Baccho gratissima, venit,
Flore comam multo, & frondenti vinctus anetho,
Nectaris in mensa latices libaret, & vltro
Rorantem pateram sublato educeret auro.
Illum ergo patriæ frustra fleuistis Athenæ,
Illum Nymphæ omnes, illum Nereides omnes
Extinctum fleuêre. illum Tritonia virgo,
Actæos inter colles, desertaque Thesei
Littora. nec questu assiduo cessauit Hymettos.
Illius quanquam volucres, quanquam omnia mella
Vicisset

Vicißet moriens suppressæ flumine linguæ.
Te furijs, sæuisque odijs moriente tuorum,
Phænaretæ puer, albentes ter rupit amictus,
Ter laniata comas, terris discedere visa est
Infelix Sophie: ter euntem maxima Pallas
Obuia detinuit. tandemque in pectore magni
Hæsit Aristonidæ, gentique insedit iniquæ.
Hos igitur ductus atque hæc exempla premendo,
Prima quidem pulchro pandetur semita leto,
Et recta e terris dabitur via; si neque rebus
Hæreat, aut curas in se traducat inertes
Semotus fixusque animus, neque cedat amori,
Luminibus qui sponte sua gratissimus vsque
Insinuat, nareisque aliquo contingit odore,
Aut tactu mille insidias molitur & ori,
Aut captas totidem insidijs circumuenit aureis.
Quippe hinc, principio non intellecta voluptas
Nascitur, & lenes intentat pectore motus
Illa quidem primo, multaque interuenit arte.
Mox autem, & sceptro patrio, pulchraque tiara
Exuit, & formas paulatim vertit in omnes
Palantem, & magnis nequicquam ardoribus actum.
Exilium quamuis sæpe indignatur, & æthram
Suspicit infelix, & quem dimisit Olympum

Fixus humi, multaque inter caligine septus.
Scilicet ignavos deludunt plurima sensus,
Perque vias quinque ingenij mentisque ministras,
Obscurus vitio, morboue illabitur error,
Aut spatio. Nam sponte sua concurrere menti,
Vt magno inter se deuincti fœdere reges,
Festinant oculi: nec mens auersa tuetur,
Imperio postquam est dejecta, & culmine veri,
Fallentes: gaudetque adeo, deceptaque turbam
Decipit, & densam diffundit plurima noctem
In populos, nullamque fidem non inuenit usquam.
Nonne vides, ut sæpe alios mentita colores
Aëra per liquidum formosa expanditur Iris,
Sole sub adverso, radijsque obliqua refulget?
Hoc sine nil magnum fieri & memorabile jactant
Attoniti vates, oculisque autoribus usi,
Paulatim blandis suadentes omnia dictis.
Nam modo præcipitem cælo Saturnia mittit,
Audacem ad Turnum: nunc toruum affatur Achillem,
Inspiratque animos, & sæuas sufficit iras.
Illa quidem nusquam est. quippe igni illustris & auro,
Fulgentes radios, multoque ardore trementes,

Nubibus

Nubibus impingens medijs Phœbeïus orbis,
Decipit incautos aduerso lumine visus.
Sic oculis pulchrum mirati currere Solem,
E terris, dixere Deum: Lunamque per aras,
Supplicibus votis, & falso farre piarunt.
Nec visu tamen ulla magis cui credere possis,
Discendi ratio est: cum sæpe & lumina fallant,
Seu facie decepta loci, sive aëris ictu,
Et magis incertos frustrentur cætera sensus.
Hinc amor, hinc pestes animorum: hinc credula semper
Spes, hinc relligio fallax, vanusque Deorum
Error, agens nubem immensam, populosque per omnes
Europæ, lapsusque Asiæ, qua maxima Roma,
Victrices Aquilas emenso prætulit orbi.
Hinc metus ille acer, primoque in limine leti
Haud raro exhaustis incumbens viribus horror.
Quem ni docta parens, arcani conscia veri,
Dum molles animi, dum sponte inflectitur ætas,
Evertat ratio, mox ipsa invita recedit,
Et victo haud lætos auertit pectore vultus.
Nil igitur credendum oculis. mens sola tuetur,
Nec fallit: mens sola audit, neque decipit unquam.

Blanditur, passimque aciem traducit ouantem:
Multaque per noctem, quoties Latonia vultum
Exerit, & totum subduxit nubibus orbem,
Objicit attonitis, incorruptissimus æther,
Lumina quæ rapiunt oculorum, ea concita porro
Illiciunt mentem: ne qua consistere possit,
Et vitæ assiduum nectunt mortalis amorem.

At neque virtutem, neque si quid corpore toto
Pulchrius est, oculorum acie lustramus: vt artes,
Quæque tenet primas vitæ Sapientia; cœli
Inconcussum, ingens, & non mutabile donum:
Nec pulchrum, pulchrique apicem, cui nascimur omnes.

Adde quod in sese rapitur mens sola, Deumque
Fertur in autorem, sursumque attollitur ultro,
Quanquam aliena loco, proprijsque ex sedibus acta:
Ut grauis incerto si sidat in aëre tellus,
Aut leuis incumbat terræ penetralibus ignis.
Huc autem, in sese reuocata, a corpore toto,
Omnibus & rebus, tandem vt seclusa feratur,
Proximus huic labor, & vincendi ianua leti est.

Nonne vides, vt terra sibi festinat & aër
Conjungi, flammæque leves, & mobilis humor?
Non aliter primæ mens nostra accedere menti

Ardet,

Ardet, & ex ipsa rapitur caligine sursum,
Vulcano assimilis: subito seu forte coortus
Urbibus in medijs, siue illum incautus arator
Sparsit, & vndanti nequicquam occurrit, in altum
Sponte sua rapitur, nubesque & sidera lambit.
Iam quoque sponte sua, flammæque aßurgeret instar,
Intendentis iter sursum, flammamque petentis,
Ni gelida & cælo premeret contraria moles.
Quæ prius heic subigenda diu, multumque domanda est,
Non rastris, durisue ligonibus, aut boue iuncto
Multum inuertendo. Sed enim vi mentis & vsu
Expugnanda prius tardæ contagia matris,
Et luxus elementa, modis hærentia miris.
Nec magis agricolam suadebo intendere messi,
Ne sterilis vires impune assumat auena,
Aut infelices dominentur frugibus herbæ:
Quam male fæcundas vitiorum incidere fibras
Pectore, quam totas errorum exurere syluas,
Si quem cura manet diuinæ incumbere menti.
Ut domita tandem tellure, exsurgat in altum
Ignis, & occultæ purgentur semina flammæ:
Nec depreßa solo maneant, cum postulat vsus,

Seque auras inter liquidas & nubila condit.
Ipsa igitur jungenda sibi est, in seque vocanda,
Omnibus a rebus quas circumvoluitur aër,
Et quæcunque agitant mortales pectora curæ,
Aut conjurati collectam abducere sensus,
Mente relegandi tota, sensimque domandi.
Ne procul evectam terris, secumque putantem,
Aut rerum causas, aut magni semina mundi,
Culmine dejiciant tanto, voluantque deorsum
Reginam, famulorum instar, quos nulla lubido
Pulchrorum, nudique animum percussit honesti.
Namque vbi tranquilla sese in statione locavit,
Atque in se abscessit penitus, seque ipsa recepit;
Tum neque mors illam, nec iners Acherontis avari
Circumstat formido, atque illætabilis horrore.
Ac neque pauperies, neque vis inimica, nec ullus
Fortunæ sative aries, tum mœnia pulsat
Pectoris indomiti, terrorve advertitur ullus,
Cum semel ascendere arcem delubraque mentis
Illustres animæ, cœloque autore creatæ:
Nec si terrifico fremitu ruat arduus æther,
Sentiat, aut tantæ speret superesse ruinæ.
Hanc adeo vitam, ex vero quæ vita vocanda est,
Principium leti divino prodidit ore

Magnus

Magnus Aristocles: quia sensim excedere rel us,
Et nullo insuescit paulatim corpore niti
Mens animi, sensusque excelsa avertitur omnes.
Hinc quibus affixa est penitus præstantibus ausis,
Hanc animi vim nitentis pulchramque quietem,
Continuant leto, dulcique in imagine perstant,
Ignari necis, & vitam inter gaudia fundunt,
Terrore haud ullo, haud ullo intercepta dolore.
Hanc vitam in terris cœlo delapsa canebat
Phænaretæ soboles. cui nulla a stirpe relicti
Iugera ruris erant, nulla usquam armenta per herbam
Pascebant, nulli vertebant arva iuvenci,
Nulla domus, nulli maiorum in limine vultus,
Nullus honos, nulla in patriam populumque potestas.
At supra fortunam animo processerat omnem,
Liber & intrepidus; primaque in origine pulchri
Fixus & attonito similis, dulcique furore
Suetus humum fugere, & mortales linquere curas:
Præcipue, venturum olim prævertere secum,
Molirique animo, & paulatim addiscere letum;
Mentem abducendo rebus, corpusque premendo
Ingenti imperio. dum sensus sub juga victor

Mitte-

Mitteret, atque omnem rationis subderet hostem.
Totam illum perhibent hyberno sidere lucem,
Et gelidam hyberno medioque sub aëre noctem,
Duxisse, immemorem juxta vitæque necisque,
Et libare dapes, & inertes ducere somnos;
Dulcibus affixum curis, animoque fruentem.
Ac neque præcipitem pluviam, cœloque ruentem,
Nec super excussa crepitantem grandine nimbum,
Nec Boreæ horrorem immitis sensisse nec Austri:
Vsque adeo cunctos requierat pectore sensus.
Ipse autem, membris, & inani parte relicta
Corporis, ignarusque sui, super ardua tecta
Cælicolûm errabat, celsoque instabat amori,
Deuius, & pulchri divino percitus igni.
Cuius ab obiectu, radios, & pontus & aër
Concipit, & lato quæ pendet in aëre tellus.
Candenti quales per noctem absistere ferro
Cernimus, & crebram tenebris aspergere lucem.
Hinc pulchræ in terris facies, campique virentes,
Hinc fontes, nemorumque oculis gratissimus horror:
Hinc pecudes, formasque avium, vitasque natantes,
Exiles vtcunque sibi deducere partes.
Hæc idem, gelidam formosi ad fluminis undam,
Sub noto platani hospitio, proiectus in herba,

Cantabat,

Cantabat, multum verba inter singula mulcens,
Cæsariem Phædri liquidam, atque argentea colla.
Hactenus ut fœdis populum Pandione natum,
Ignibus arceret, mentemque ab imagine pulchra
Duceret ad fontem. cujus, licet æthere ab alto
Tot riui in terram, & species, & nomina manant,
Ipsum hæret, fixumque manet, neque cedit Olympo:
Et longe attonitam trahit ad spectacula mentem.
Sic cum purpureus radios per tecta domorum,
Aut nemore in magno, per opacas arboris umbras,
Sol jacit. ipse ingens ingenti corpore, nusquam
Vel cœlo egreditur, vel nostro intervenit orbi.
At lætis ea signa oculis cum luce viator
Intuitus, surgitque animo, totumque repente
Cogitat absentem: quantus, cum mane recenti
Attollens caput Oceani rutilantibus undis
Fertur in occasum, vel cum sua signa recenset,
Et magnum cœlo ingrediens convertitur annum.
Idem ubicunque dabat latebram nemus, aut specus atrum,
Aut late diffusa comis errantibus arbos,
Omnia diuinis loca vocibus, omnia dulci
Implebat monitu, & cœlestis murmure linguæ.
Qualis pampinea pendens e fronde cicada,

B *Solamen*

Solamen senis agricolæ, rurisque voluptas.
Curæ illi virides rami, totumque per æstum,
Rore madens paruo, paruosque amplexa penates,
Pura inter lætum deducit gaudia carmen.
Hæc idem moriens, dulcesque amplexus amicos,
Singultus inter medios abitumque canebat;
Haud aliter summo digressus limine & æui
Finibus, ac si lento olim confectus amore,
Nequicquam lento patriæ confectus amore,
Post longas hyemes, & tædia mille laborum,
Linqueret exilium: paruos tum denique natos
Visurus, castamque domum, notumque cubile.
Nec secus educens gelidæ medicata cicutæ
Pocula, quam si vere nouo cum pingitur annus,
Et lux Cecropidis, Baccho gratissima, vênit,
Flore comam multo, & frondenti vinctus anetho,
Nectaris in mensa latices libaret, & vltro
Rorantem pateram sublato educeret auro.
Illum ergo patriæ frustra fleuistis Athenæ,
Illum Nymphæ omnes, illum Nereides omnes
Extinctum fleuêre. illum Tritonia virgo,
Actæos inter colles, desertaque Thesei
Littora. nec questu assiduo cessauit Hymettos.
Illius quanquam volucres, quanquam omnia mella
Vicisset

Vicißet moriens suppressæ flumine linguæ.
Te furijs, sæuisque odijs moriente tuorum,
Phænaretæ puer, albentes ter rupit amictus,
Ter laniata comas, terris discedere visa est
Infelix Sophie: ter euntem maxima Pallas
Obuia detinuit. tandemque in pectore magni
Hæsit Aristonidæ, gentique insedit iniquæ.
Hos igitur ductus atque hæc exempla premendo,
Prima quidem pulchro pandetur semita leto,
Et recta e terris dabitur via; si neque rebus
Hæreat, aut curas in se traducat inertes
Semotus fixusque animus, neque cedat amori,
Luminibus qui sponte sua gratissimus vsque
Insinuat, nareisque aliquo contingit odore,
Aut tactu mille insidias molitur & ori,
Aut captas totidem insidijs circumuenit aureis.
Quippe hinc, principio non intellecta voluptas
Nascitur, & lenes intentat pectore motus
Illa quidem primo, multaque interuenit arte.
Mox autem, & sceptro patrio, pulchraque tiara
Exuit, & formas paulatim vertit in omnes
Palantem, & magnis nequicquam ardoribus actum.
Exilium quamuis sæpe indignatur, & æthram
Suspicit infelix, & quem dimisit Olympum

Fixus humi, multaque inter caligine ſeptus.
Scilicet ignavos deludunt plurima ſenſus,
Perque vias quinque ingenij mentiſque miniſtras,
Obſcurus vitio, morboue illabitur error,
Aut ſpatio. Nam ſponte ſua concurrere menti,
Ut magno inter ſe deuincti fœdere reges,
Feſtinant oculi: nec mens auerſa tuetur,
Imperio poſtquam eſt dejecta, & culmine veri,
Fallentes: gaudetque adeo, deceptaque turbam
Decipit, & denſam diffundit plurima noctem
In populos, nullamque fidem non inuenit uſquam.
Nonne vides, ut ſæpe alios mentita colores
Aëra per liquidum formoſa expanditur Iris,
Sole ſub adverſo, radijſque obliqua refulget?
Hoc ſine nil magnum fieri & memorabile jactant
Attoniti vates, oculiſque autoribus uſi,
Paulatim blandis ſuadentes omnia dictis.
Nam modo præcipitem cœlo Saturnia mittit,
Audacem ad Turnum: nunc toruum affatur Achillem,
Inſpiratque animos, & ſæuas ſufficit iras.
Illa quidem nuſquam eſt. quippe igni illuſtris & auro,
Fulgentes radios, multoque ardore trementes,

Nubibus

Nubibus impingens medijs Phœbeïus orbis,
Decipit incautos aduerso lumine visus.
Sic oculis pulchrum mirati currere Solem,
E terris, dixere Deum: Lunamque per aras,
Supplicibus votis, & falso farre piarunt.
Nec visu tamen ulla magis cui credere possis,
Discendi ratio est: cum sæpe & lumina fallant,
Seu facie decepta loci, sive aëris ictu,
Et magis incertos frustrentur cætera sensus.
Hinc amor, hinc pestes animorum: hinc credulà semper
Spes, hinc relligio fallax, vanusque Deorum
Error, agens nubem immensam, populosque per omnes
Europæ, lapsusque Asiæ, qua maxima Roma,
Victrices Aquilas emenso prætulit orbi.
Hinc metus ille acer, primoque in limine leti
Haud raro exhaustis incumbens viribus horror.
Quem ni docta parens, arcani conscia veri,
Dum molles animi, dum sponte inflectitur ætas,
Evertat ratio, mox ipsa invita recedit,
Et victo haud lætos auertit pectore vultus.
Nil igitur credendum oculis. mens sola tuetur,
Nec fallit: mens sola audit, neque decipit unquam.

Quin etiam pulchro conatu auertit, & vsu
Vitali, æterno libatam numine mentem,
Quicquid agit sensus, sensuque illabitur acto.
Nonne vides, quoties nox circumfunditur atra
Immensi terga Oceani, terramque polumque,
Cum rerum obduxit species obnubilus aër,
Nec fragor impulsas aut vox allabitur aures,
Vt nullo intuitu mens jam defixa, recedit
In sese, & vires intra se colligit omnes?
Vt magno hospitio potitur, seque excipit ipsa
Totam intus: ceu jussa Deûm discumbere mensis.
Nam neque sic illam solido de marmore tecta,
Nec cum porticibus capiunt laquearia centum
Aurea, tot distincta locis, tot regibus apta,
Quæsitæque epulæ, Tyrioque instructus ab ostro,
Vt gaudet sibi juncta, sibique intenditur ipsa,
Ipsa sibi tota incumbens, totamque pererrans,
Immensa, immensam spatio, longeque patentem.
Seu dulces inter latebras Heliconis amœni, (bram,
Et nunquam arentem nemorum diuertitur vm-
Fœcundum pleno exercens sub pectore numen:
Seu magno forte in populo dicturus, inerteis
Explorat voces, & verba decentia pectit,
Cuncta animo sæpe explorans, cuncta ante pererrans,
Quam

Quam linguæ temere officio committit, & oris.
Seu causas rerum occultas & semina voluit,
Et queis fœderibus conspirat maximus æther,
Neptunusque pater, tellusque, atque omnia gignant:
Siccaque concurrant liquidis, frigentibus ignea,
Quæ nunquam passa interitum voluuntur eodem
Ex alijs: eademque manent, mutataque surgunt.
Siue altum virtutis iter subducit, & almas
Molitur leges, queis fortunata iuuentus
Pareat, ac pace imperium tutetur & armis.
Nam neque tum primi comites surgentis Eoi,
Sub ramis volucres incendunt aëra cantu,
Latratusue canum, fremitusue auditur equorum.
Quippe tacet nemus omne: tacent vrbesq; feræque.
Sed neque tum pictis gemmantes floribus horti,
Nec liquidi fontes, nec saxa virentia musco,
Nec cœli apparent aulæa, & splendidus ordo
Astrorum, volucresque vagæ, faciesque ferarum,
Nec magno Oceani diffusum gurgite corpus:
Cæteraque inter se innumeris distantia formis.
Namque & humus spatiosa, suos induta colores,
Quos Phaëtonthis equi illustrant caligine pulsa,
Cum lucem infundunt rebus, jam nocte peracta,
Circum oculis mille illecebris, & mille figuris,
Blandi-

Blanditur, passimque aciem traducit ouantem:
Multaque per noctem, quoties Latonia vultum
Exerit, & totum subduxit nubibus orbem,
Objicit attonitis, incorruptissimus æther,
Lumina quæ rapiunt oculorum, ea concita porro
Illiciunt mentem: ne qua consistere possit,
Et vitæ assiduum nectunt mortalis amorem.
At neque virtutem, neque si quid corpore toto
Pulchrius est, oculorum acie lustramus: vt artes,
Quæque tenet primas vitæ Sapientia; cœli
Inconcussum, ingens, & non mutabile donum:
Nec pulchrum, pulchrique apicem, cui nascimur omnes.
Adde quod in sese rapitur mens sola, Deumque
Fertur in autorem, sursumque attollitur ultro,
Quanquam aliena loco, propriisque ex sedibus acta:
Vt grauis incerto si sidat in aëre tellus,
Aut leuis incumbat terræ penetralibus ignis.
Huc autem, in sese reuocata, a corpore toto,
Omnibus & rebus, tandem vt seclusa feratur,
Proximus huic labor, & vincendi ianua leti est.
Nonne vides, vt terra sibi festinat & aër
Conjungi, flammæque leves, & mobilis humor?
Non aliter primæ mens nostra accedere menti
Ardet,

Ardet, & ex ipsa rapitur caligine sursum,
Vulcano assimilis: subito seu forte coortus
Urbibus in medijs, siue illum incautus arator
Sparsit, & vndanti nequicquam occurrit, in altum
Sponte sua rapitur, nubesque & sidera lambit.
Iam quoque sponte sua, flammæque aßurgeret instar,
Intendentis iter sursum, flammamque petentis,
Ni gelida & cœlo premeret contraria moles.
Quæ prius heic subigenda diu, multumque domanda est,
Non rastris, durisue ligonibus, aut boue iuncto
Multum inuertendo. Sed enim vi mentis & vsu
Expugnanda prius tardæ contagia matris,
Et luxus elementa, modis hærentia miris.
Nec magis agricolam suadebo intendere messi,
Ne sterilis vires impune assumat auena,
Aut infelices dominentur frugibus herbæ:
Quam male fœcundas vitiorum incidere fibras
Pectore, quam totas errorum exurere syluas,
Si quem cura manet divinæ incumbere menti.
Vt domita tandem tellure, exsurgat in altum
Ignis, & occultæ purgentur semina flammæ:
Nec depreßa solo maneant, cum postulat vsus,

Lustratas animas æternis jungere rebus.
Nec tibi sit victus ratio postrema, sed acres
Desidiæ stimulos modicis auertere mensis,
Et quas Naturæ sponte indulgentia donat.
Si non appositas incuruant pondere lances
Viscera tosta boum, volucremque incognita mittit
Phasis, & extremo quæ pascit in æquore Nereus.
At virides adsunt herbæ, telluris alumnæ,
Lactucæ, maluæque leues, cœnæque Deorum,
Innocuæ caules, lapathumque, acceptaque ventri
Intuba, nec crassum mox inductura soporem,
Et quæ Palladia carpuntur ab arbore dona;
Vuaque pampinea paulatim educta sub vmbra,
Seu noua, seu veteres expressa est arida succos,
Aut malum irriguum, aut prunorum cereus ordo.
At Cererem non celat humus, nec deficit vnquam,
Exiguus, natusque sitim restinguere riuus.
Has epulas mensasque olim posuere Cleanthes,
Carneadesque pater. Spectabant sidera magnos
Artifices veri, deserta in valle sedentes,
Et totus dabat aspectum cœnantibus æther.
Obducunt animum distentæ sanguine vires,
Ne cœlo attollat faciem; sed mollis, & excors,
In Venerem ruat, & fœdos suspiret amores:

Nec

Nec magnum leti contemptum in pectore versat
Vuidus assidue, multoque oppressus Jaccho:
Oblimatque aciem versæ ad sublimia mentis.
Contra autem, quoties in se tenuissima fertur,
De rebus quanquam exiguis, ceu numine tacta,
Jam felix, jam plena sui, defixa moratur.
Votorum ut penitus, penitusque oblita laborum,
Non nocti, non Phœbe tibi, discedere victa
Gestiat, aut alias meditetur voluere curas.
At magis, immotæ quoties jam dedita formæ
Hæret, & æternæ; mundi prævecta quod usquam est,
Et rerum quascunque tenet vastissima moles.
Quæ licet immensos aperit qua cernitur artus,
Vndique, tot membra ostentat; quot terra polusque
Explicat ante oculos; tamen, & compagibus ijsdem,
Jisdem principijs, atque ortu surgit eodem.
At supra, rerum genitor sedet, omnibus expers
Seminibus, menti occurrens, supraque locatam,
Sublimem hunc æquo suspensum examine circum,
Vltima quam proni definit linea mundi,
Supra materiem leti, supra omne, quod usquam
Carpitur, & primum vitales exit in auras,

Natali luce involuens. ea prima voluptas,
Hoc vitæ auſpicium venturæ fata dederunt,
Hoc pignus pater omnipotens, hoc denique leti
Dulce rudimentum: mens vt luſtrata, ſuique
Aſſueta imperio, naturæ iuncta quieſcat
Æternæ fixæque, Deumque intelligat vna;
Iam pulchri patiens, quantum fas corpore iunctam,
Ignauoſque habitantem artus, terrenaque membra.
Illum autem, noſtris iterum ſeiungere rebus
Conuenit. Hæc via prima datur, qua diſcere numen
Incipiunt animi, primæque occurre menti.
Vt ſi corporeum, & nigræ concedere morti,
Aut genitum factumue neges, quæ ſingula nobis
Conueniunt, neſcitque Deus. Sic ſurgere primum
Aude hoſpes, limenque aperi flammantis Olympi.
Quin etiam, immenſus veluti atq; illuſtris ami-
Quem mille artifices vultus ac mille figuræ (ctus,
Vndique circumeunt, & lato circulus auro,
Deducenda tibi, telluſque, & pontus, & æthra,
Corpora nunc oculis quaqua obuerſantia noſtris;
Vt magnum inuenias ac non mutabile numen.
Huc vbi peruenit noſtrarum maxima rerum,
Creſcit, & vlterius, ſeu per veſtigia, tendit:
Iamque illi omnipotens, poſito velamine, circum
Appa-

Apparet. videt æternum, immensumque tuetur:
Oceanum vitæ ingentem formasque caducas
Eluctata, vagas semper, semperque natantes:
Ut cum Carpathio, aut Ionio in magno,
Voluitur, & ventis & fluctibus obuia pinus.
Atque ea ne certo nequeas deprendere, neu te
Tristis, & infelix, nequicquam exerceat error,
Utque animo penetrare acri magis ardua possis,
Ipse Deus toto manifestus numine terras
Intrauit; pulchri effigies totius, & omnes
Detulit ignaris aditusque expressit Olympi.
Hinc trinum, non nota prius, miramur in vno,
Et semper geniti damnatam sanguine mortem.

Quippe adeo pater omnipotens, lex vltima rerum,
Deflectens in se assiduo, seque ipse volutans
Purum intus, letique omni contage remotum,
Concepit, fuditque suo de numine numen,
Mens totus, mentemque suam, totumque quod (est,
ipse est.
Cujus in amplexu, dum se, pariterque quod vsquam
Aspicit, & nati fœcundum exercet amorem,
Omnia produxit, vastumque effinxit in orbem,
Sublimesque animas ignauos fudit in artus.
Hinc lucem dulcemque diem libamus, & auras

Ducimus ætherias, magnæque exordia vitæ,
Cuius in excelsa defixit semina mente.
Quæ, velut attritu silicum, cum flamma repente
Dissilit, ingentes, in se decurrere iussa,
Concipit & radios, & magnos concipit ignes.
Quos famæ in gremio positos, Dea læta per auras
Abripit in populos, serosque amplexa per annos
Posteritas tenet, & leti secura vetustas.
Nam sacer æternusque, nihil contingere maius
In terris animus, cœlo demissus ab alto,
Se potuit. non si pulchro se inuoluere Phœbo
Tendat, & astrorum medijs immittere formis.
Nec natum Clymene, summo licet æquore cœli
Flecteret alipedes, patriosque accenderet ignes,
Altius excessisse homines terramque putandum est,
Quam cum seposito diuersæ a corpore mentes,
Admisêre Deum. quam cum, formosus Aristo
Quem genuit, jam magna canens, nec cognita vul-
Aspicit alato genitorem incedere curru, (go,
Cœlicolûm : quem tota acies comitata Deorum,
Viginti circum ordinibus diducta, cohortem
Explicat, & magnos in se conuertitur orbes.
Hoc opus, illustres animæ, dum corpore clausæ
Degitis, exercete. hoc jam considite portu:

Huc

Huc versam pelago e medio subducite puppim:
Heic supra populorum vndas, & inertia vota,
Et regum solia, & dominorum assuescite sceptra,
Ire viam, terræ ignotam, & mortalibus ægris.
Primus ego, magna ingrediens sacraria vates,
Arboribus clausa, & circum obnubentibus vmbris,
Aoniam qua nulla notant vestigia rupem,
Instituam lustrare animos rationis egentes,
Et secum exortam cœlo secedere mentem,
Præcipiam, licet in media tellure vagantem.
Atque heic depictæ facies in limine primo
Astabunt, fractis immanes cornibus amnes,
Cocytus, tristisque ardor Phlegetonthis auari,
Et Leti tremor, & nigri vis pallida Leti.
Tum pulchri quæcunque animos sub nomine ducunt
Intexam, dum vita manet, dum corpus inane
Voluimus, & primo ignari deflectimus ortu;
Clari ingens operis, vixque enarrabile textum.
Principio, quicunque poli venere sub auras;
Sponte sua, siue hoc ratio dedit inclyta; pulchri
Sublustres radios, mortali in corpore versant;
Vestigantque alte, & magno rimantur amore.
Namque alij (lato suspensam hanc aspice cœlo
Congeriem) verrunt abiegnis marmora palmis,

Aut freta decurruntgelidis exercita nimbis,
Et versas alio convectant littore merces.
Effodêre alij venas & viscera matris,
Ditem vsque,atque Acheronta atrum, noctisque re-
cessus.
Tantus amor terræ, tantumque ab origine primæ
Deficiunt. Mauortem alij letumque laceßunt,
Vt patriæ ingentem referant cum laude triumphum:
Atque hos, magnanimi fasces, & eburneus axis,
Ereptos populo, trahit ad fastigia rerum.
Educunt natos alij, paruosque nepotes,
Venturam generi seriem, & solatia leto.
Occupat interea non obseruata senectus
Errantes animas, versasque ad cætera mentes,
Nec pulchri memores, nec soli incumbere vero.
Mors autem, longe absentes, longeque vagantes,
Interea dum vota calent, dum ducitur ætas,
Anteuenit. Qualis celsa sub rupe columbam,
Illa quidem natos dulceisque reuisere nidos
Deproperat, gratamue suis circumspicit escam,
Venator subito accipiter deprendit, & atris
Vnguibus impedijt, spesque intercepit inanes.
Illa autem, secura prius, neque conscia leti,
Vitam interceptam media sub nube relinquit.
Haud

Haud aliter mors sæpe manum voluentibus ardua
Iniicit in medio, primaque in sede reponit
Errantem, & cæco luctantem in carcere mentem.
Cuius opus, non argenti fulgentis, & auri
Cælati infectique ardor: non gloria Martis
Didita per populos, nec ebur fascesque superbi,
Quæ nunc attonitis accendunt pectora curis.
At vero, immotos in se conuertere vultus
Lustratæ puræque animæ: quam grandia semper
Gaudia circumstant, & non aliena voluptas.
Quo neque degeneres fluxæque e corpore curæ,
Nec leti imperium mæstusque admittitur horror.
Quippe & principium viuendi, & terminus, heic est:
Vnde & sidereæ cælestia semina mentes
Deducunt, tenduntque iterum, cum mole subatra
Corporis, e tenebris veluti, aut e luce maligna,
Ingentes oculos intendunt lumine toto.
Exutæque, nihil maius, nihil amplius vsquam
Inueniunt, neque iam vlterius contendere possunt.
Vt cum flumina vasta, diuque exercita cursu,
Seu pater Euphrates, seu longe exortus Hydaspes,
Oceanum inuenere, manent. neque labitur vltra,
Nusquam circumscripta suis iam finibus vnda.
Haud secus illa, diu facies iactata per omnes,

 Sistitur

Sistitur heic tandem, factoque heic fine residet,
Æternum mansura polo terrisque superstes.
Namque illud, quacunque patet pulcherrimus æthra
Flammifera polus, incumbens pelagoque soloque,
Ardebit, mente incolumi, mentisque parente.
Scilicet & rerum nunc fœcundissima tellus,
Vna parens frugumq; eadem, pecudumq; virûmq;,
Stabit, anhela, tremens, squallenti torrida vultu,
Flammarumque globos liquefacta ad sidera mittet,
Cum gemitu fluuiorum, atque indignantibus vndis.
At super horrendo mugitu maximus æther
Concutiet trepidantem; abruptis vndique nimbis
Fulmina præcipitans, tempestatesque coruscas,
Et late ambusti voluent incendia montes:
Vastus Athos, multaque coma conspectior Hæmus,
Gargaraque, & Rhodope, Tmolusque, & Pindus, & Oeta,
Emathiusque Erymanthus, & imbrifer Apenninus.
Ipse pater densam prouoluens pectore noctem,
Immanesque humeros glacie liquefactus & ora,
Excutiet lapsis axem ceruicibus Atlas.
Pondere quo polus omnis humo ruet, & ruet omnis
Tellurem sparsis inuoluens ignibus æther.

Aurea

Aurea nec cœli euadent ſimulachra, nec ipſe
Oceanus genitor, ſpumoſo turbidus alueo,
Gurgite qui rauco ſolidum circumtonat orbem.
Quare agite, & mentem peritura euoluite mole,
Æternoſque animos certis affigite rebus.
Hoc opus, obſcuro digreßus corpore & vmbris,
Spiritus, & cæca membrorum lege ſolutus,
Perſequitur, totuſque in ſe diffunditur ipſe.
Et letum, non exigua jam parte peractum,
Excipit, atque animum poſcenti reddit Olympo.

DAN. HEINSII DE CONTEMPTV MORTIS

LIB. II.

ARGVMENTVM.

Secundus liber multis rationibus ac copiose docet, quare mors sit contemnenda. Ac primo, quanta vitæ sit calamitas: tum quo pacto animus ad contrariam de morte opinionem, & contemptum ejus, præparandus sit. Quæ agenda in hanc rem, quæ fugienda. Qua occasione inter cætera, multis argumentis animæ probatur immortalitas.

Actenus affixam tenebris, vitamque per omnem
Sensibus obsessam, cæli ad primordia mentem
Duximus, & patriæ errantem donauimus, ante
Funere quam summo mortales exuat artus.
Nunc munire animum vera ratione docebo

Ante

Ante obitum. da, nate Deo, dum pectore maior
Spiritus exoritur, felixque illabitur ardor,
Hactenus ignotum populo decurrere campum.
Regum ordimur opus, terrorem attollere supra
Fatorum, letique auidi semperque minantis,
Palanteis animos. quo nec suprema potestas
Sponte sua vexit trepidos; nec purpura, nec quæ
Signa per euictas attollunt plurima gentes.
Hoc circum, quodcunque poli fulgentia tecta,
Et late extremis describit finibus æther,
(Ut vero semota procul sententia dictat)
Fortunæ domus est. Quam magni rector Olympi,
Mutantem summis ima, & sine more ruentem,
Dirigit, ac pressis ex alto adducit habenis,
Prouidus: ipse autor rerum ac suprema potestas.
At quantum penetrare homini ratione negatum est,
Euentusque animo, & cæcas distinguere causas,
Fortunam miseri dixere. Hanc tristis Egestas,
Et Labor, & miseranda Fames, & mille dolores,
Et totæ morborum acies comitantur euntem.
Ergo vbi curarum in medio sæuissima mater
Deposuit Natura hominem, cœlestibus ortum
Seminibus, vitæ impatiens in limine primo,
Personat ingratas querulis vagitibus auras,

Et nasci inuitus, superos testatur & astra.
Quoque magis flammæ liquidos sub pectore motus
Hausit, & æterni radios libauit Olympi,
Hoc magis ignaui detrectat corporis artus,
Ut male conueniens animo atque ignobile pondus.
At quibus egelidus circum præcordia sanguis
Torpet, hebentq; animi moribundo in corpore vires,
His neque libertas studio, neque meta laborum est.
Quin magis atque magis portu tremuere sub ipso:
Admoniti quamuis Fortunæ crebra minantis
Fluctibus, & sæuas experti numinis iras.
Usque adeo totis insedit sensibus error.
Quocirca, trepidæ meditari incommoda vitæ,
Suadebo, ancipitesque vias tristeisque dolores,
Funditus ex imo pauor ut se pectore migret:
Illius inque locum subeat tranquilla voluptas,
Et vitæ despectus, & alta incuria leti:
Queis sine nec dulces fas est deducere luces,
Nec cœlo, oblitam terrarum, attollere mentem.
Ac neq; monstrandi labor impendendus inanis,
Quæ sua quemque premat sors, aut inuisa sequatur.
Ante oculos namque innumeris volitantia formis
Objecere Dei damna, ingratosque labores,
Funeraque, ignaris mortalibus, impius ex quo

Iape-

Iapetionides æternum sustulit ignem,
Et nondum genitas damnauit munere genteis.
Siue, vt prisca canunt maiorum oracula vatum,
Et melius chartis diuini prodita Mosei,
Postquam interdicta libauit ab arbore fructus,
Telluris soboles, & nostri sanguinis autor:
Hinc fera diluuies seriesque immensa malorum
Protinus incubuit generi: comitesque dolores
Et maiorum agitant contagia fœda nepotes.
Cuncta autem, neq; qui numeros rimatus arenæ est,
Delius, & veteres populorum oracula Delphi,
Nec Dodonææ referant ex ordine quercus.
At libertatem, cœli super ardua tecta
Ætherius posuit genitor: quo pergere magnæ
Festinant animæ, mœstisque excedere rebus
Corpore deposito, totamque intendere mentem.
In primis, ne quæ fati venientis imago
Occurrat trepidanti, interque, errore recepto,
Nequicquam capiat securæ gaudia vitæ;
Virtutem excelsam induitor, quæ pectore toto
Contemptum insinuet rerum, vitæque, necisque,
Ardenteisque intus stimulos accendat honoris.
Quam tibi, vel vitæ ratio regina tuendæ,
Et leti sola imperio sapientia maior,

Vel veterum repetita dabunt exempla virorum:
Seu Phœbo, seu quis Mauorte inuictus & armis,
Pertulit instantem sublimi pectore mortem:
At seruare alios longeque arcere decebit,
Quos pauor ille agitat, sensusque obsedit inertes.
Nec tam contagem horruerim, aut quæ crimine cœli
Ducitur, & totam paulatim pascitur vrbem,
Orta lues. fuge. singultus lamentaque, pubes,
Et mœstos gemitus. sævasque in pectora palmas,
Et quæcunque adhibent natorum in funere matres.
At non sic Scythiæ populi, & quos Thracia nutrit,
Thracia frigoribus damnata, & tristibus auris;
Namque vbi quisque videt cœli spirabile lumen,
Et primum admissus sub lucem vagijt infans,
Exululant cuncti pariter, gemituque sequuntur,
Et mistum lachrymis plangorem ad sydera tollunt.
Scilicet errorum memores, memoresque malorum,
Et quibus infelix sub curis ducitur ætas.
Contra autem, læto venientem murmure mortem
Excipiunt, faustosque vocant, quos optima rerum
Eripit è tenebris, tutaque in sede reponit.
Sed neque facundos suadebo accedere vates,
Plurima dictantes, teneris quæ mentibus hausta,
Terrorem leti ingeminant, & imagine multa
Circum-

Circumerrant animum: ne cælo attollere pectus
Discat, & infractos gelida formidine sensus.
Siue ater Phlegethon mista caligine & igni,
Vndantem exhalat nebulam: siue vndique, cæco
Pallenteis nouies Styx ambit gurgite manes:
Seu cum Tisiphone tortos implexa colubros
Intonat, & tristes intendit sontibus iras.
Seu Curæ in foribus stabulant, Luctusque, Dolorque,
Scyllæque, Harpyiæque, ardentiaque ora Chimæræ.
Seu Priami magnusque Asiæ populator Achilles,
Deiectis nequicquam oculis, Acheronte sub imo,
Multa gemit, lucisque animum dulcedine pascit.
Demens! quem nec seruitij pudet æthere in alto,
Vt dulces redeat post fata in luminis oras.
Hos illi Troiæ proceres, hos maximus Hector,
Optarent animos, cum Xanthus cædibus atris
Heroum traheret spumantem turbidus amnem:
Aut cum Priamiden perfossum vulnere multo,
Traiectumque pedes ambo, ter mœnia circum
Volueret, & Phrygio gemeret sub pondere tellus.
Dij vocem, Dij custodes virtutis auitæ,
Tollite de medio. nec sit mihi discere tanti,
Sub gelida quæcunque latent tellure reposta:
Tota licet longas meditetur Græcia laudes,

Fortunatorum nemorum, similesque recessus
Roma antiqua canit. quos puro candidus amni
Irrigat Eridanus, præterque innoxia rura
Labitur, & nunquam morientes educat herbas.
Nec minus, imbelles animas, quibus igne medul-
Mobilis Æneadum genitrix, Cythereia fixit, (las,
Vitare admoneam: dum leni carmine fingunt
Molle genus, sexumque colunt rationis egentem,
Et cui rara viam cælo constantia fecit.
Virtutem quippe excutiunt, neruosque rigentes
Pectoris, illecebræ, mentique exosa voluptas.
Quin potius, doctis Academi insistere syluis
Expediet, dulcesque senis demittere in aures
Cecropij monitus, & dicta vndantia melle.
Est quoque culta viris antiqui porticus æui,
Munimentum ingens, & duro robore fultum,
Tempestatem animi contra, letique pauorem:
Quo non vlla magis trepidos sententia firmat,
Nulla magis duros adigit perferre labores,
Et fati immodicas elidit pondere vires.
Prima, vt fama tenet, posuit fundamina quondam
Amphitryoniades, iussis agitatus iniquis
Rege sub Eurystheo: postquam Styga reppulit atram
Victor, & emeritus laudum, tulit aurea mala,

Magnorum postrema operum. quem pone secutus,
Impiger, & multi patiens sudoris Vlysses;
Mox alij atque alij: gens nulli peruia sorti,
Casibus aut dubijs, ipsique imperuia leto.
Nil deforme viris, nisi quod pulcherrima virtus
Nescit, & intactum vitio damnauit honestum.
Nec metuendum vltra. non si ruat æthere toto
Iupiter, & rupto subsidant omnia cœlo.
Cætera Naturæ imperium, ceu sidera mundum
Lapsa per immensum, communi lege sequuntur:
Néc secus excessere orbi lucemque relinquunt,
Quam cum purpureum Lunæ premit orbita solem,
Aut Lunæ exclusit radios Cybeleia mater.
Aut motus cum terrificos haustusque locorum
Accipit, obsequiturque eadem justissima tellus;
Fatorum comites, & mundi ingentis imago.
Hi neque Naturæ fieri ratione docebunt
Terrorem leti egelidum. quia quicquid ab illa est,
Æternum immotumque manet, neque tollitur arte,
Aut vsu assiduo. nec enim non vsserit ignis,
Aut sursum ferri assuerit densissima moles.
Ille autem, neque cunctorum præcordia juxtà
Sollicitat, sensimque ingens dediscitur horror.
Hos sectare igitur, curamque interfice leti.

Nec forte obfuerit versantem extrema Catonem
Obiecisse oculis, dum sæui in limine fati,
Fortunam increpitat, libertatique jacenti
Immolat inconcußum animum, pectusque resoluit,
Et quæcunque tulit gentis documenta seueræ,
Zenonis prolapsa domus magnique Cleanthæ.
Ni rigor exsuperans atque inclementia multos
Arceat, ingenuos Naturæ excindere motus
Aggressa audaci studio, duroque labore:
Et magis inuitet facilis sapientia mentes:
Nec nisi sponte Dei præscriptam abrumpere lucem,
Actæus sub morte canens oracula vates,
Censeat, & patri soboles æquæua Tonanti;
Vna salus nostro generi, & vitalis origo.
Quin potius, magnum Othryaden, Thebisque profectum
Ductorem intuitor: clypei qui tegmine saluo
Exultantem animam medijs immiscuit astris.
Romanos autem ante alios, interrita bello
Pectora: tum quoties trepidæ in discrimine palmæ
Fata manus, patriæque anceps fortuna poposcit,
Et blandæ vetuit libertas parcere vitæ,
Deuicta toties referentes morte trophæa.
Contemplator item spatium seriemque vetusti

Temporis, ac metire animo quodcunq; peractum est;
Aspicies raptis alios succedere: porro
Ex illis aliam atque aliam succrescere prolem.
Non aliter, quoties elato gurgite Rhenus,
Siue imbri insolito, seu tempestatibus auctus,
Innumerum post se veniens rapit agmen aquarum.
Vnda vndam trahit: illa nouam super attrahit vndam.
Sic atauis proauisque, superuenere parentes,
Et longe post nos venturum ducitur agmen.
Præterea, si rite animo subieceris ante,
Illorum quos quemque suo tulit ordine letum,
Virtutem, mentemque altam, præclaraque facta:
Lumina tot periisse virûm, tam certa videbis
Pectora, sanguinei tot fulmina tantaque belli:
Ænean Anchisiaden, superisque minantem
Ardentem Æaciden, & vim Telamone creati,
Immanes septem voluentem in prœlia tauros.
Adde tot egregias animas, Heliconis alumnas:
Mœonidæ decus æterni, magnumque Maronem,
Et Coum Samiumque senem, superisque secundæ
Mentis Aristoclen: diuino cujus ab ore
Dulcius aërio manauit nectare sermo:
Quanquam illum & cœlo, & longis maioribus ortum

Neptuni de stirpe, tenet mirata vetustas.
Adde animas, adde heroas quos vidimus ipsi;
Juliaden magnum inprimis: qui mente sub vna
Omnia complexus, perque omnia sæcula vectus,
Gentibus eripuit lumen, cœloque dicauit.
Ergo tot populi attoniti didicere, tot vrbes,
Egreßum terris: & sensit turbidus æther,
Nec soli radios expressit pallida Phœbe.
Ante & magnanimo nil quicquam Cæsare maius
Tempora per fastosque suos distincta vetustas
Produxit: quem summa dies tamen addidit vmbris,
Et nunc vndoso prælabitur amne Garumna.

Quin etiam cecidisse altas cum molibus vrbes
Aspicies, simul effusam per sæcula retro
Incipies, totumque æuum dimittere mentem.
Ipse vides: jacet ante oculos, orbique ruinam,
Et sparsam tota ostendit per mœnia mortem
Roma parens: quanquam spolijs immanibus alto,
Et tot culminibus quondam se inferret Olympo.

Parua loquor: nec digna satis vertigine tanta:
Sæpe etiam virides paruo post tempore campos,
Vidimus e medio Neptuni assurgere regno.
Et mare nunc medium est, vbi veris tempore primi
Securos memini duxiße in gramine somnos.

Præcipue,

Præcipue, tecum ipse puta, quot mœstus amicos
Extuleris. quoties lachrymas excusserit ingens
Mæror, & infelix alieno in funere luctus:
Et quantus comitum paulatim excesserit ordo.
Nec non & proprias cuiusque introspice laudes,
Et percense animo, & veluti præsentia volue;
Hunc lætum, hunc niueis conspectum moribus: illum
Eloquio, & captos mulcentem carmine sensus:
Hunc indiuulsæ conjunctum fœdere vitæ,
Omniaq; expertum quondam: perque aspera tecum,
Et casus dubios vitæ, & discrimina raptum.
Iam grati soles, exactaque tempora noctis
Mille modis, parcusque latex rorantis Iacchi,
Sermoni infusus medio, blandique lepores,
In mentem veniant, & non reditura voluptas.
Iam loca congressu celebrata, acceptaque quondam,
Seu iuga, seu ripæ virides, muscosaque saxa.
Credo equidem, gemitum ex alto, & suspiria duces,
Optabisque sequi tandem; jam solus & vnus,
Et toties miser, & dulci frustratus amore.
Haud secus ac quondam diuulsus ab agmine magno
Aut dama, aut caprea infelix, quam feruidus Vmber
Dum premit, & syluam latratu personat omnem,
Speluncæ pastor subeuntem clausit. At illa

Stat

Stat noctem, mutumque premit conclusa dolorem.
Longe illi fontes iam viui, pascua longe,
Consuetique greges, & amicum frigus ab vmbra:
Nec nostro infixi labentur pectore vultus,
Vel Vrinti, vel, Dousa, tuus, dum vita manebit.
Nec tuus (heu antiqua fides ignotaque terris!)
Lernuti: quem nunc medium dum findimus æquor,
Eripuit non æqua dies. ne lætus abires,
Et plenus plenusque mei, cum fata vocarent,
Elysias sedes: hæc tecum sæpe revoluens,
Et tristem nostro solatus carmine mortem.
Quid fratres, gratasque nurus, castasque sorores,
Et quos blanda tibi coniunxit gratia lecti,
Iam referam? comitemque thori, dulceisque propin-
quos,
Et quæ prima tibi quondam dedit vbera nutrix,
Et prima excepit gremio, charosque parentes,
Jam raptos, lætosque alibi, jam tristia rerum
Euectos? Nam posse ipsas cum corpore mentes
Extingui, res nulla docet. furor impius egit
Mortales, diuersa sequi vestigia vero,
Brutorumque animis torporem affingere nostris.
Ah tibi ne tam fœda, puer, persuaserit autor
Imbellis. quanquam & patrias præscribat Athenas,

Et multam referat Romano e carmine laudem.
Heu fuge crudeles scopulos, & naufraga saxa. (est,
Quippe etenim, si corpus humo cum cedere jussum
Jam nusquam est pars hæc ingens, qua viuimus vna,
Omniaque in terris gerimus; jacet ilicet omnis
Et spes, & ratio virtutum, & nomen inane
Relligio, cultusque Dei, quem tota vetustas
Amplexa est, vitæque olim promissa voluptas
Venturæ, lætusque ardor, qui pectora famæ
Admonet, instantemque docet contemnere mortem.
Adde, quod in terris nihil est velocius illa,
Et formas subit extemplo quascunque locosque;
Nunc fera, nunc volucris: nunc priscæ mœnia Romæ,
Nunc petit Ægyptum viridem, fontesque latentes
Ambiguos Nili, & Libyæ deserta peragrat.
Abdita nunc terræ ingreditur. nunc proxima Soli,
Inter & errantes per cœlum voluitur ignes:
Et sola æternum videt indefessa Tonantem,
Proximaque assequitur, cœptisque audacibus vrget.
Quoque magis toto diuersa a corpore fertur,
Hoc magis immensas diuersa à corpore vires
Explicat; ac victrix membrorum incedit; & vltro

 Euolat

Euolat ad ſuperos, propriijſque enititur alis;
Parte carens omni: ne iunctam ex partibus vllis,
Diducat ſuprema dies. His adde, quod intra
Se rapitur, magnæque inſtar conuertitur æthræ,
Quo properat, formaque habilis iam tendere certat,
In gyrum aſſidue, & circum metatur eundem;
Fons motus & cauſa ſui: vitamque miniſtrat
Prima, nec alterius deductam e fontibus haurit:
Adde his imperium ſoli quod conuenit: & quod
Corporeaſque premit peſtes, omnemque coërcet
Immunem ratione animum, turbaſque cientem:
Adverſumque nihil, nihil eſt quod deſtruit intus
Puram in ſe, longeque alia contage remotam;
Nec ferrum capit, aut incuſſi vulneris ictum.
Adde, quod in toto nihil eſt, quo vergere poſsit,
Quod fieri pars illa iterum. non terra, nec aër,
Nec mollis liquor, aut rerum puriſſimus ignis.
At neque pars (ne falſa adeo conſueſce doceri)
Corporis eſt animus. tenues vt fuſus in auras
Occidat extincto. nec enim concluſus, & vtre
Conditus, aut ſparſa veteri fuligine teſta,
Deficit effracta, pariterque extinguitur humor;
Aut veſtem ſequitur diductam immobile corpus.
Adde his præcipue, blandæ quod tempore vitæ,
In

Inglauie, longoque æuo, tardaque senecta,
Et morbis trahitur mens, internuncia tantum
Æternæ intactæque animæ, non ipsa. nec vnquam
Carpitur infelix, aut solui posse fatetur.
Longe igitur molles Gargetti excedere fines
Præcipio, blandosque hortos. sæpe inter amœnas
Vmbrarum latebras, & qua se plurima tellus
Induit in florem, vario formosa colore,
Occultus tegitur, furtimque allabitur anguis.
Heu quanto melius diuinæ oracula vocis
Excuties, vatesque ipsos (non omnia vates
Vera negant, aut falsa canunt) seu dirus Vlysses,
Seu pater Æneas, populos, post funera, raptos,
Ante obitum videt, & seriem perlustrat auorum:
Seu cum Tantalides furijs agitatus Orestes,
Multa pauet, quacunque pedem vestigia fixit,
Et matris nondum extinctam circumspicit vmbram.
Nec nihil est, quod summus honos Acheronte sub imo
Soluitur, & tanquam præsentibus omnia reddunt
Qui superant. quod vix Siculis allapsus arenis,
Et ludos, & sacra parat Troianus, & omnes
Euocat ad cineres, tumuloque affatur ab alto.
Sæpe igitur, tecum ipse, tuos iam lumine functos,
Percense, & rebus jam nunc assuesce futuris.

Paulatim incipies viuendi addiscere finem
Esse aliquem, quo sponte sua delabitur ætas.
Non secus ac neruo si quando excussa sagitta est,
Illa volat, tenuesque secans perlabitur auras
Protinus, & nusquam, nisi jam defixa, quiescit.
Aut velut in circo, cum se effudere quadrigæ
Faucibus epictis; volat irrevocabilis axis
Raptusequis: donec spatijs exinde peractis
Substitit, & summum circumiuit cursibus orbem.
Ipsa monet mors quemq; sui. Nonne aspicis vltro
Ante oculos, vt nulla dies sine funere, Solis
Condat equos pelago, roseisque emergat ab vndis?
Quin etiam, tellus tumulos ante ora tuorum
Exhibet ipsa tibi, monumentaque luce carentum
Cernimus assidue, medijsque erramus in vmbris.
Hæc tacite demissa iuuant in pectora: ne mors
Obruat immemores, subito quo inuadat inertes.
Omnia prætereunt, finisque ab origine prima
Fit propior propiorque sibi. Sic læta iuuentus
Paulatim moritur, tarda accedente senecta:
Morsque sui est quodcunque fuit, quodcunque sub oras
Excipit ætherias venientem, & limina vitæ.
Naturam quoque sæpe animo peccurre parentem,
Haud

Haud ingrata dabit tantæ solatia curæ.
Corpora prima vides quanto molimine rerum
Intereant, magnam meditentur vt omnia mortem:
Vt funus terrarum, & vasti indicat Olympi,
In se qui assidue mutando labitur ordo:
Donec summa dies, hæc circum ingentia texta
Soluerit, & cinerem supremum exegerit ignis.
Ipsæ etiam pecudes armentaque læta per herbam,
Sponte sua, seu vi, concedunt omnia leto.
Ipsæ etiam volucres, liquido cum murmure, dulces
Deposuere animas: quamuis incommoda nulla,
Nullam aut pauperiem, aut vitæ sensere dolores.
Innocuum leuibus transmittunt aëra pennis,
Quaque volant, reperere aliquam sedemue laremue,
Fluminaque, & syluæ, victum tribuere volentes,
Curaque parua, domi similes educere natos.
Nec requies, quin vel moriens philomela sub vmbra
Dulce canat: quin & funesto gutture cygni,
Mæandri ripas, & flumina nota Caystri,
Pertentent, lætamque inuitent carmine mortem.
Siue illis stimulos imo sub pectore numen
Versat, agitque animum maioris lumine veri:
Siue illis ratio, nostris e mentibus, addit
Exiles radios: quos vitæ tempore summo

 Elicit,

Elicit, & virtus Naturæ educit in altum.
Vere nouo, quæcunque comis felicibus arbos
Nascitur, aut viridis prolectat semina tellus
Herbarum, e gremio, vitam illis frigore duro
Intercepit hyems. vstæque, haud sæpe resurgunt,
Candenti glacie, & Boreæ stringentibus alis.
Sæpe etiam Nymphæ, medijs in montibus ornum,
Sæpe etiam Nymphæ, contactam aut fulmine quercum,
Aut vlmum, aut sæuo percussam vulnere pinum,
Ludorum memores, & quas duxere choreas
Sub folijs, luxere: illa haud reditura sub auras
Occidit, & nullas iam texit frondibus vmbras.
Quid florum genus omne canam, dilecta parenti
Pignora? quanquam illis angusti terminus æui
Includit volucrem prima cum pube iuuentam.
Nec tantum posuere caput, cum grandinis horror,
Aut Eurus, grauiorque decus breue perculit imber;
(Quam mallent roseos formosi pascere vultus
Luciferi, & niueos Auroræ ducere succos!)
Quondam etiam, immites radios Hyperionis alti
Expertos, penitus vitalis deficit humor,
Et mœstam lapso planxerunt corpore terram.
Sol quoque deficiens, leti argumenta futuri

Sæpe dedit, quotiesque attollit lumina vesper,
Occidit, & nata moriuntur sidera luce.
Illa quidem reditura, vale, vale, omnia dicunt,
Sub tenebris quoties texerunt tristibus ora,
Aut cum læta dies poscente accedit Eoo:
Multa tamen latuere diu, fugiuntque videri,
Aut prorsum intereunt, postquam impleuere tremen-
Fatorum monitus, & læsi numinis iram. (dos

Nec non arcta tenet leti confinia somnus,
Seu cum multa quies victosque altissima sensus
Alligat, ignarosque alibi quodcunque malorum est:
Seu cum errantem animum diuerso a corpore soluit,
Immensamque docet per se consistere mentem.
Quæ sæpe excussis, ceu libera, fertur habenis,
Per loca corporibus clausa, & distantia longe,
Et libertati nondum præludit adepta.
Iamq; monet properare alio, quo maxima quemque
Euocat, & misso petitur certamine palma.

Nec vos arguerim, cœli qui limina, quique
Venturam vitæ faciem, lucemque serenam,
Gaudiaque, æternam posito quæ corpore mentem
Excipiunt, multo jam nunc præcurritis ante;
Sensibus euecti, quantum sors corporis ægri,
Imbellesque sinunt leges, diuisaque jura.

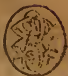
Ante

Ante alios, genitorem ipsum: quem mille cohortes
Aligeræ circumuolitant, iussisque ministrat
In turmas glomerata, poli formosa iuuentus:
Quæque homini prænosse licet, quantumque futuri
Conscia, divino monitu prædixit Idume;
Alloquio cœli, & superûm dignata fauore.
Nec vos, qui mundi extremum quo vescimur omnes
Aëra, morborum auspicium, causamque malorum
Asseritis: sæpe autumno letalibus austris
Impulsum, subitoque æstu, subitisque malignum
Frigoribus: sæpe accenso diuinitus igni.
Quem nec Pæoniæ potuerunt flectere curæ,
Sed mors sola potest; nullorum causa dolorum,
Sed requies finisque altæ placidissima mentis.
Quippe illum, sedes animarum, innoxius æther
Excipit, & tristi defunctos corpore cingit.
Nec qui corpoream e leto consistere molem
Arguitis: quippe & tellus, & debilis aër,
Et flammæ vigor, & flammæ contrarius humor,
Materiem leti moribundo in corpore versant.
Sunt, quibus horrorem immodicum letique pauorem
Conciliant, vanæ species, & mortis imago,
Aut menti modus ante diu præcognitus: acsi
Mors

Mors aliud foret atque aliud, grauiusue minusue
Extincto. seu tela manu fabricata Cyclopum
Immittat pater, & tanto caput obruat igne,
Terrifico insurgens tonitru, cælumque per omne
Inter se fracto impellens cum murmure nubes:
Seu centum super incumbat crateribus Ætna,
Seu totum fugientem animam circumstrepat æquor,
Aut montis simulachrum, ingens e gurgite monstrum,
(Qualia multa mari mediisque in fluctibus, altas
Circumerrant puppes, armenta immania Nerei,)
Hauriat: aut lato tellus discedat hiatu.
Sæpe metum peperit vis importuna doloris
Conspecta ante oculos, impressaque sensibus: aut cum
Incubuit morbus grauior, vel vulnus ad ossa
Incussum totis descendit viribus. Atqui
Nec dolor est in morte grauis: dolor omnis abactus
Ante obitum, cum luce perit. Quæcunque timemus,
Aut tulimus, dum vita manet, dum spiritus; vna
Abscedunt, cum blanda suo de corpore vita
Diffluit, & tenues animus differtur in auras.
Quin etiam vitæ fungentem munere, sensus
Deficiunt, linquitque animus, puramque quietem

Præbet, & extremæ similem, nulloque dolore
Torpet, & attonitam trahit in consortia mentem.
Vanum igitur causamque sui dedisce timorem,
Aut supera, morbumque fuga virtutibus hostem.
Atque ideo (sæpe illud enim quoque profuit illis
Quos deformis agit leti metus) aspice crebro,
Quos sæui ante obitum morbi durique dolores
Exercent, aut queis fugientis tempore vitæ
Imminet, & nigra mors circumvoluitur ala:
Nec non & quos illa tulit, quos vita reliquit,
Aspice: collapsasque genas, pallentiaque ora,
Oblitosque oculos iucundam ducere lucem.
Et quæcunque patent mœsta ac deformia visu
Sensibus humanis; cum magnus transijt hospes,
Et, cœli, excedens, sese in conuexa recepit.
Qui simul angusto vacuum pro corpore mundum
Induit, & spacium immensi poßedit Olympi,
Ipse suos longe collustrans despicit artus:
Vt quondam celsa e specula, aut e rupe, viator,
Neglectos positosque procul despexit amictus.
Sunt quibus illecebras pauidis, vt vincula captis,
Injiciunt, linquenda domus, patrijque voluptas
Ruris, & exculti proauis felicibus horti:
Aut dulcis coniux, natique parentibus orbi.
Corpore

Corpore quæ posito, nec jam superesse putandum
est,
Si non angustos excedunt corporis vsus,
Nec desiderium superest aut cura fruendi.
Sed neque tempus idem fati, neque terminus
æui,
Metaque. namque alij subito, nil tale timentes,
Corporibus teneris (ceu flos quem conspicit Eos
Tollentemque caput cælo & formosa rubentem,
Hesperus immiti veniens proscindit aratro)
Surgentem prima vitam cum luce relinquunt.
Felices, quibus ante annos, secura malorum,
Atque ignara sui, per ludum elabitur ætas.
Seram alij mentisque inopem venere senectam.
Heu quibus impulsi vitæ (dum vita manebat)
Fluctibus! heu quoties ingratos surgere soles
Videre, & soli ingratas succedere noctes.
Ah miseri, quibus acer amor lucisque cupido
Corde hæsit pauido. luctantes gurgite vasto,
Mille inter scopulos, saxisque hærentia saxa,
Littoribus proram obuertunt, sedesque quietas
Naufragio in medio fugiunt, patriamque vocan-
tem.
At quondam optato cum primum in littore pup-
(pes

Constiterunt, pelagi emensæ quodcunque pericli est,
Post Scyllæ rabiem, formidatamque Charybdin,
Et sale quaßatam dubio ventisque carinam,
Oceano, patri rerum, & tibi maxime Nereu,
Vota coronati soluebant debita nautæ.
Nec tamen infelix Hecube, cum Pergama flammis
Versa videt, captosque Deos, tractumque per aras
Laomedontiaden, crudeli occumbere ferro,
Et cædem Polydore tuam, sparsosque cruore
Pelidæ thalamos, longæua incommoda vitæ
Nescit, & immites nequicquam plurima Diuos,
Voce vocat, mæstamque optat non ducere lucem,
Et Priamus, Pyliusque parens. Sed læta iuuentus
Fortunæ obsequijs, & adhuc intacta dolore,
Felicem metuit viuendi absoluere cursum.
Quid memorem, quemque vt doceat iam serior ætas,
Aspera quanquam absit duræ violentia sortis,
Velle mori? cum tardus hebet sub pectore sanguis,
Et morbi adueniunt: nec iam pars corporis vlla est,
Vtilis aut curis, aut fortibus vtilis armis.
Ipsaque mens, veluti, cum jam Titanius orbis
Pallentes radios caligine tingit & vndis,

Languet, & extremam patitur succedere noctem.
At vos, dum superat vigor ille intactus & acer,
Dumq; calent feruentque animi, dum robora corpus
Sufficit indomitum, venturi in tempore leti
Contemptum exercete viri. Sic magnus Achilles,
Totus adhuc plenusque sui, Phœbeïa tela,
Et flammam Alceides funesti pertulit Oetæ.
Hinc adeo, veri studium mentisque vigorem,
Mœrorem contra assiduum, fœdosque tremores,
Et breue viuendi spacium, sub pectore cuiuis
Condidit omnipotens genitor: quo maximus ille
Exuitur leti pauor, atque extenditur ætas.
Sic Graiûm antiqui proceres, quos fama reponit
Dis ipsis inter genitos, magnique Quirites,
Concessere quidem fato, quo tempore fixa
Eripuit series quemque, atque immobilis ordo;
Sponte sua; seu quem sæui tulit area Martis.
Quod superest, totum venturi temporis ævum
Adjecere suo. clausisque in corpore, sæpe
Robustos gemitus hirsuto è pectore mittunt;
Virtutis memores, & libertatis amore.
Ut cum fortis equus Pisææ victor oliuæ,
Aut quem sanguineus sæua ad certamina Mauors
Deposcit, fremitusque virûm, lituosque tubasque,

Nunc misero datus agricolæ, pede creber inertem
Pulsat humum, patriamq; domum testatur & ignem
Naribus, & curuum collo auersatur aratrum.
Tum quoties tota ante oculos consistere visa est
Posteritas, quoties extemplo gloria dulcis
Viuendi post fata, ardorem incussit honestum;
Continuo totis vanescit mentibus horror
Imbellis, laudumque vltro succedit imago.
Nec tristis leti facies, nec nomen inane,
Euertent solido firmatas robore vires
Pectoris, aut cæco quatient molimine mentem.
Hoc vero auxilium inprimis adhibere memento,
Fatorum terrore animum perculsa iuuentus.
Nec frustra toties, iterumque iterumq; monebo,
Exercere aciem mentis, fatique latentem
Expectare diem, cunctosque inuadere factis
Quotquot ab Eoo venientes littore soles
Exerit Oceanus. Sic vitæ impenditur omnis,
Et late producta patet quæ ducitur ætas,
Virtutis spatio descripta, & laudis honore,
Quam nec summa dies, nec sors intercipit vlla.
Nam patet immensum, longeque extenditur extra
Fortunam vitamque animus, suaque omnia secum
Vindicat, & terris non interitura relinquit.

Nec

Nec labor insolitus veniat, nec credere cœlo
Neglectos non aude artus: seu Sirius agris
Flauentem exurit segetem, seu frigore sæuo
Adversis Boreas defixit flumina ripis:
Nec totis dubita sudorem indicere membris.
Paupertas durusque labor, fregere pauorem
Immitis leti. Nec raro incomptus arator,
Callosusque manus, & multo sole perustus,
Incumbens stiuæ, & sterili, dum viueret, aruo,
Aut pastor, Ioue sub gelido producere noctem
Consuetus, veluti redituram tempore paruo
Deposuit vitam, patriasque effudit in auras.
Nec mihi displiceat, qui sæpe pericula gaudet,
Stare câput circum, dubijsque increscit, & altam
Virtutum segetem, media depascit in herba;
Fortis ab aduersis, meliorque ad singula, rebus.
Sola docent aduersa mori. res pectora figunt
Sensibus, & cœlo non respexere, secundæ.
Adueniet tempus quondam (ne quære moneri
Præcepta, & nigri contemptum addiscere leti,
Cum tristes animis infligunt vulnera curæ)
Adveniet, cum sponte tua discedere vita
Et mæstam optabis nequicquam abrumpere lucem:
Seu rapta infelix desertum coniuge lectum

Plora-

Plorabis: seu, nata, procis jam mille petita,
Iam deuota thoro, jam primos pacta nepotes,
Ante fores thalami, & ridentis Hymenæi,
Occidit, & fato spes intercepta fefellit:
Seu patri similes ipsa inter gaudia natos
Extuleris, nequicquam amens victusque dolore.
At nos urgenti rationem opponere morti
Tendimus, apprime tunc, cum lætissima ridet,
Nec quicquam ingratum sors non aduersa minatur:
Nunc sæua, interdum facilis. quanquam omnia dura
Expedit, & tristes penitus cognoscere casus,
Et rerum scopulos, & mœstæ incommoda vitæ.

DAN. HEINSII DE CONTEMPTV MORTIS

LIB. III.

ARGVMENTVM.

Liber tertius informat militem; qui præcipue sic nasci debet, sic institui, vt pro patria moriendum sibi aliquando esse intelligat. Talis, quo pacto solidam animo virtutem & contemptum mortis debeat parare, ostenditur.

Bella vocant, fœdaque animi formidine mortis
Soluendi, prius arma manu quam tollere miles
Incipit, & lateri custodem accommodat ensem.
Crescit opus pariterque ardor, quanquam ardua restant,
Debita nec iustis indulgent tempora Musis
Ocia, speluncæque caua, nemorumque recessus,

Et scatebræ fluviorum, & grati vatibus amnes.
Nec nos Pausilypi colles, nec consita myrtis
Mergillina tenet, fusæque ad littora glaucæ
Nereides: nec nos viridis Sebethus, ab antro
Prospicit vmbroso, gelida qua plurimus herba
Cingitur, & dulces citrorum e floribus auras
Spargit odoratus Zephyris fragrantibus aër.
At non pura deest, at non tranquilla voluptas,
Quanquam inter strepitus, quanquam inter gaudia vulgi,
In sua conuersam penitus subducere mentem
Sensibus, & toto iam nunc subducere leto,
Si qua fata sinant: summoque e vertice Pindi,
Belgarum populis decerptam ostendere laurum.
Hanc mihi frondentem tumulo defige sub alto,
Rutgersi, postquam atra dies exegerit olim
Infractum terrore animum. nam cætera coniux,
Communesque tibi, si qua est fiducia lecti,
Persoluent tacito deserti in funere nati.
Iam mihi principio, generosi Martis alumnus,
Cum primum ætherias vagitum attollit in auras,
Deuotus nasci patriæ mortique futuræ
Sentiat extemplo, luxumque eiuret inertem.
Illi adeo procul a cunis ignaua voluptas

Absistat, somnosque leues Patientia nutrix
Conciliet, ventosque pati condiscat & imbres.
Siue illum in medio castrorum interrita mater
Edidit, & clypeo nascentem sustulit horrido
Enitens: seu forte domi, dum prœlia miscet,
Et crudum genitor defendit mœnibus hostem.
Nec non & gladios fulgentes, telaque tangat
Sanguine respersa, & suspensa in limine primo
Instrumenta necis. Tum, si quæ, prauia morti,
Ære procul longo sonuit tuba, corpore toto
Gestiat, & pulchro iam nunc occurrere leto
Promittat, tenerasque manus & brachia iactet.
Mox & purpureo vix dum lanugine malas
Inscriptus, fremat arma vigil, noctemque sub atram
Æstuet, ardentes excussus pectore somnos.
Atque illum aspiciens matrona e turribus altis,
Aut longe hostili sub culmine regia virgo,
Intactam primo tabescens vulnere mentem,
Horreat infelix: seu prima exordia cernit
Irarum, toruosque oculos, gressumque minacem:
Siue incompositas voces, incomptaque membra.
Omnibus, æternæ quibus est custodia curæ
Mentis, & idem animus generoso occumbere leto,
Imbellis toto prohibendus corpore torpor,

Et quæ mollicies sensus oblimat inertes.
At vos præcipue, quos duri gloria Martis
Exercet, tolerate, viri, quemcunque laborem,
Protinus, & totas animorum intendite vires.
Vos & cornipedem a teneris inflectite: vobis
Auspicia armorum, & belli simulachra ciendum
Crebrius, & magnos tranandum sæpius amnes,
Aut salsum aduerso frangendum pectore pontum.
Sæpe etiam, ardentem cum Sol accenditur orbem,
Millia multa viæ gradiendum, aut corpus in auras
Librandum, connixum hastæ. tum vimine iuncto
Iliceæ crates, medijsque in vallibus ingens
Palus, & impulsus crebris gemat ictibus aër.
Nec non & tenuis delectet victus, & asper,
Tyronem, quo quemque tulit fors obuia quæque,
Et gelidæ, quanquam glacies stetit horrida circum,
Haustus aquæ: fessusque via fractusque labore
Immenso, quamcunque premat sub corpore terram.
Sic bello asseritur virtus, sic fœda voluptas
Interit, & leti paulatim excinditur horror.
Nec duros operi nocet intendisse lacertos,
Aut cælo firmasse animos. inuicta iuuentus,
Rupibus in medijs scopulisque educta, sub Arcto,
Quærenda est; sulco lassata & cædere fustes
Quæ-

Quadrifidos. quos nullus amor vitæque suique
Imbuit intrepidos, opibusque affixit & auro.
Profuit & primos Venerem fugisse per annos,
Et sero blandas Hymenæi accendere tædas.
Hinc vigor, hinc vires solidæ, morituraque primam
Ante aciem soboles, ferroque inuicta iuuentus.
Præcipue, dulcem patriæ primæuus amorem
Imbibat, & deforme viris horrescere discat.
Seruitium: semperque animis infixa recurrat
Libertas, victorque hostis. quantum ille minetur
Exitium, captæque domo, natisque thoroque.
Tum tot sæuitiæ facies, & sanguine toto,
Atque animis centum, centum si fata dedissent,
Dedecus auertendum, & captæ opprobria vitæ:
Cunctaque virtute in terris gladioque parari,
Et vitæ precio. quam sponte aut pallida tabes
Exiget, aut totis incumbens viribus ardor:
Nec melius, quam cum, summo in discrimine rerum,
Aut pilo aut stricto mucrone educitur acer
Spiritus, ire foras dignoque euadere leto.
Non illum longæ trahit inclementia mortis,
Nec dolor imbellis lachrymas, cum summa minantur,
Exprimit aut gemitus. sed adhuc arrectus & ardens

Dilapsus, magnoque emissus vulnere, lucem
Transit in innocuam, meritoque occurrit Olympo.
Sed neque secretos sapientum insistere calles
Præcipiam. decet arma rudis constantia recti,
Nec crebri monitus, sed honesti cultus & æqui,
Exemplo incumbens maiorum, & fortibus ausis.
Ducitur exemplo melius Mauortia virtus.
Quin etiam hortatus heroum, & grandia verba,
Cum patriæ rebusque monent impendere vitam,
Profuerit versare manu: si nescius artis
Præcipue sit sermo, breuisque, & fortis, & ardens,
Arma inter genitus: qualem sub casside fundunt
Romani Graiique duces, cum jam instat Enyo,
Et steterunt vtrinque acies, nescitque morari
Arrectus sonipes, & lentis pugnat habenis.
Nec minus excelsas armasse in prœlia mentes
Tyrtæum memorant, qua pinguia culta Galesus,
Seu pater Eurotas, inuicto interluit amni,
Tyrrhenæ quam signa tubæ, lectumue, priusue
Auditum, quam prima manu præluderet ira,
Et junctis pariter miscerent prælia signis.
Cætera parce puer: nec te sapientia dulcis
Nequicquam, aut discendi ingens circumegerit
error.

Nec

Nec mihi Stagiræ veteris tristisque Cleanthæ,
Cum patriæ res poscit opem, peruoluere tyro
Incipiat placita, primasque inquirere causas,
Et rerum series. quanquam fuit vtile multis,
Quid fortem deceat, qualem sapientia ponit,
Vestigasse prius: nec non &, robore quantum
Corporis indomito, rabieque & cæde ferarum,
Intersit ratio, belloque interrita virtus,
Nec spe nec precio, sed soli obnoxia pulchro;
Naturamque animæ, & totum perdiscere verum.
Talibus imbutus studijs, doctæque Mineruæ,
Et Sophiæ gremio, & casti rectoris in vlnis,
Cliniades, vt fama refert, eductus, ad arma
Deuenit, galeaque genas inclusit & ora.
Nec quisquam antiquo prognatus sanguine Thesei,
Aut acreis Spartæ populos, aut turbine tanto,
Trinacriam afflixit omnem, patriosque perosus
Fregit Erechthidas, totumque exterruit æquor.
Nec dubitem, imbutos illis, venisse sub alta
Pergama, Peleiden inuictum pectore & armis,
Et geminos reges, & quem Salaminia tellus
Edidit, immemorem leti: seu nube sub atra
Troas agit, circum caligine fusus & vmbris,
Iamque optat cum luce mori: siue Hectora contra

Arden-

Ardentem, immenso provoluit robore saxum.
Est in Thessalia herbosa, qua Pelion altum
Deficit, & raræ densantur frondibus vmbræ,
Vallis, ab obiectu nemorum diuersa, nec Austro
Obuia, nec Boreæ. Zephyrus perlabitur herbas
Lenis & erranti similis, floresque comantes
Parturit, aut genitis fœcundas sufficit auras,
Et tepidos rores, & amicum e collibus imbrem.
Illic magnanimum, vt fama est, eduxit Achillem
Iunctus equo Chiron. quo nec facundior alter
Semiferos inter, morbosque auertere dextra
Promptior, aut altas ad laudem effingere mentes.
Atque heic, dictamnum viridem, succosque salubreis
Pæoniæ, panacenque sui de nomine dictam
Autoris, quamque ipse suo de nomine dixit
Pelides, studio immenso nutribat & arte.
Et quæ præterea diuersos gramina succos,
Aut vires de matre trahunt. quas prima vetustas
Tradidit, & seri vix accepere nepotes;
Parthenion, polionque, & vix nunc cognita terris,
Nepenthesque, balinque: & quam, si credere dignum,
Primus Atlantiades Circeo in littore visam
Effodit,

Effodit, primuſque agili monſtrauit Vlyßei.
Radix nigra quidem, niueo ſed proxima lacti
Flos albet, flauetue aliquo ſubpallidus auro.
Non illam ſuperent, quas vſquam maxima tellus
Educit, pulcherque ſuo Sol elicit igne,
Aut vires magicas arcere, aut ſoluere captas
Dulcibus illecebris animas, aut denique cælo
Illuſtres oculos purgatæ attollere mentis.
Cætera diſtincti variabant vitibus horti.
Hic crocus, hic loti veteres, pictæque hyacinthi,
Spirabant dulcem folijs humentibus auram:
Noti olim in terris primi. nunc mille colores
Solertes operæ, ac rerum prouectior vſus,
Repperit, & totum diſtinxit floribus annum.
Hæc inter, vitijs immotum leniter æuum
Tranſibat, curuaque ſenex in valle ſedebat.
Sæpe illum curæ defixum & ſuauibus herbis,
Aut leges animæ, & Naturæ arcana latentis
Rimantem, penituſque abſentem pectore toto,
Vidit nata dies: ſæpe illum inuenit eundem
Exortus ſero formoſus lumine veſper.
Valle ſub aduerſa, platanis pendentibus atrum,
Stabat, & occultis horrebat frondibus antrum.
Queis ſubter volucres Auroram mane recenti

Purpureo e thalamo foribusque exire parantem,
Gutture mulcebant liquido, nemorisque per vmbras
Auratum radios meditantem immittere Solem.
Illic venatu assiduo, crassoque cruore
Imbutus, defessa solo deponere membra,
Cæsarum incumbens spolijs tergisque ferarum
Sueuerat, & serum Peleides ducere somnum.
Quem toruus, parcoque mero, multoque labore
Durabat senior. nec raro ad prælia dextram
Formabat puero, clypeoque aptabat & hastæ.
Ac tum, sæpe graui testudine, tristia bella
Heroum, forteisque neces cantabat, & ausus
Ingenteis, cum Graia manus jam posceret arma,
Et magnum tolli e gremio spectaret alumnum.
Tum super incumbens lachrymisq; amplexus obortis,
Iam galea cinctum, iam gressum ad castra mouen-
Dicitur has sancto fudisse e pectore voces: (tem,
Nate puer, genitrice Dea, te maxima tellus
Nunc vocat Assaraci, Simoisque & Xanthus, & audax
Anchisæ soboles, & amicus cædibus Hector.
Primus ego, summi prognatam in vertice Pelij,
Succisam virides ramos, ferroque rigentem,
Ipse tuis jam nunc aptaui viribus ornum.

At clypeum, lato ſpatijſque immanibus amplo
Complexum texto Oceanum, terraſque iacentes,
Ignipotens dabit, & nigro Cyclopes in antro.
Illic & nunquam defeſſum ſurgere Solem,
Et Phœben plenam aſpicies, ſummumque per orbem,
Errantes alias, aliaſque ex ordine fixas
Flammarum effigies, cognati lumina cœli.
Nec non & thoraca dabit, galeamque micantem.
Sed tibi nec clypei ingentis geſtamen, & ære
Incluſi ferroque artus, nec cærula mater,
Auertet leges fatorum, & Iupiter autor.
Hic Chiron, arteſque omnes, hic Theſſala tellus,
Herbarum genitrix, hic victus ceſſat Apollo.
At proferre manu contractæ tempora vitæ
Fata ſinunt: totumque patet virtutibus æuum.
Nec vero ſpes finge animis, pedibuſue ſalutem
Quære puer, tergumue obice. qua dextera cunque
Non deerit, Troeſque cadent, tutiſſimus ibis.
Imbelles alij latebras, adituſque malignos
Nocte ſub obſcura, tenebraſque & furta, ſequentur.
Audendum tibi, nate Dea, mediumque per hoſtem
Pectore nitendum; qua Mars denſiſſimus vrget,
Et ferro via ſola patet. Sic Pelea quondam,
Sic prius Alciden memorant, quos regia cœli

Inserit agminibus stellarum & lacteus ordo.
Nam tenues animas, crassa compage solutas,
Accipient loca pura, & formosissimus æther:
Ast aliæ, vitijs depressæ, in Tartara sident
Sponte sua, magnumque errabunt inter inane,
Incustoditæ laxati vincula mentis.
Sic prisci docuere senes. Pars maxima nostri
Æterna est, quæ cuncta gerit, neque cernitur vlli.
Hanc neque tela manu iuvenum vibrata, nec ensis
Haurit, & intactam transmittit vulnere bellum.
Quod superest, mors tota tenet. Hoc aspice circum
Sub pedibus, vastique oculos e vertice montis
Circumfer. quodcunque premis, quodcunque tueris,
Occidet, aut leto similes vanescet in auras.
Hi quoque, care puer, quos nunc amplectimur artus,
Troia licet, sæuusque absit procul hostis & arma,
Exitio tamen ipsa dies dabit. exitus idem
Imbellem fortemque manet. mors omnibus æqua est.
At laudes leto immunes, vitamque quod vltra est,
Crede tuum, pulchrosque ausus, & semina cæli,
Interea, dum fata sinunt, & læta iuuentus,
Immensum, quacunque patet, diffunde per orbem.

Dixit

Dixit, & amplexus medium dimisit. at ille
Vix dextram insinuans dextræ, vix pauca profatus,
Feralem Priamo quatiens cum vocibus hastam,
Armatum extemplo saltum dedit. horruit ima
Vallis, & vmbrosas nemorum fragor impulit auras,
Et tota intremuit tellus sub Pelio alto.
Hæc equidem nouisse velim. nam cætera Mauors
Impedit, & firmanda ætas præsentibus ausis.
Cætera sunt discenda manu. præque omnibus vnum;
Omnia dura pati, & quæcunque incommoda membris
Inducunt, corpusque domant. Patientia vires
Intendit, sensusque docet succumbere menti.
Nec leue Dianæ studium tentare vetabo,
Seu leporem, seu forte iuuat deprendere ceruum,
Spirantemque, & adhuc halantem soluere, ferro
Frustra obluctantem, pedibusque extrema mouentem:
Nec grauius, multoque magis sudore luendum,
Siue vrsus sese informis tulit obuius vltro
Vmbroso e nemore, aut deserti e culmine montis;
Seu mixtum transfactus aper vomit igne cruorem;
Ante canum strage immensa, multoque superbus

Iam propior, propiorque instans. aut corpore toto
Imminet, & prono frustratus pondere fertur
Assimilis labenti. illa haud ignara nocendi,
Rostro arcet tentantem aditus, laterique minantem,
Et varios supra aßultus infraque parantem;
Aëre vix pendens liquido, atque immobilis alis.
Ille vrget, feßamque premit. dum victa pauensque
Decidit, acceptamque cani dedit icta ruinam,
Aut raptam ad dominam falcato pertulit vngue.
Præcipue tamen, aspectus Mauortis, & arma,
Consertæque inter se acies, formidine turpi
Exsoluunt animos: cum vulnera crebra tuemur,
Et prope tot mortes, quot tela excussa per auras
Librantur, strictisque viri mucronibus instant,
Vndique & effuso spectantur sanguine riui,
Atque expirantum fremitus in morte minaces.
Ac velut in campis, meditantem prælia primum
Exercent, pauidam belli, simulachra iuuentam:
Sic strages recte in medias cumulosque iacentum,
Ducitur ætate a prima Mauortis alumnus:
Vt mors ipsa minas paulatim euicta remittat;
Addiscenda diu. námque assuetudine multa
Vincitur, & sensim mens obdurata rigescit.

Ac neque tam solidi ferro thoraces & ære,
Nec leues ocreæ, & cristati vertice coni,
Quam lucis decet angustæ contemptus & æui,
Mauortis sobolem, natasque ad prælia mentes.
Quippe vides, animo armatas exire phalangas,
Contemptuque magis leti, quam tegmine vasto
Immanis clypei: triplex licet, & licet igne
Incoctus Chalybum, ferratos respuat ictus.
Namque ferunt, vires illum cum colligit omnes,
Hoc sæpe instructas acies perrumpere solo,
Inuictos heroas, & agmina sistere tota,
Scutisque, gladijsque, & acutis horrida telis.
Nec refert, quibus aut terris, aut sanguine creta,
Corporis aut spacio quanto, decurrat in hostem
Vis animi: sæpe explosi quæ fulminis instar,
Quamuis exiguo veniens e corpore, qualem
Tydea magnanimum Graij cecinere poëtæ,
Arma viri, pariterque virum ruit æquore campi.
Ille vel Alceiden superet grandemque Typhœa,
Immanes humeros, & latum pectoris orbem.
Sic cum puluereus totum rotat aëra turbo,
Exortus dum bella gerunt contraria venti,
Procumbunt piceæ passim, platanique valentes,
Et fagi Iouis, & densæ radicitus orni.

Dilapsus, magnoque emissus vulnere, lucem
Transit in innocuam, meritoque occurrit Olympo.
Sed neque secretos sapientum insistere calles
Præcipiam. decet arma rudis constantia recti,
Nec crebri monitus, sed honesti cultus & æqui,
Exemplo incumbens maiorum, & fortibus ausis.
Ducitur exemplo melius Mauortia virtus.
Quin etiam hortatus heroum, & grandia verba,
Cum patriæ rebusque monent impendere vitam,
Profuerit versare manu: si nescius artis
Præcipue sit sermo, breuisque, & fortis, & ardens,
Arma inter genitus: qualem sub casside fundunt
Romani Graiique duces, cum jam instat Enyo,
Et steterunt vtrinque acies, nescitque morari
Arrectus sonipes, & lentis pugnat habenis.
Nec minus excelsas armasse in prælia mentes
Tyrtæum memorant, qua pinguia culta Galesus,
Seu pater Eurotas, inuicto interluit amni,
Tyrrhenæ quam signa tubæ, lectumue, priusue
Auditum, quam prima manu præluderet ira,
Et junctis pariter miscerent prælia signis.
Cætera parce puer: nec te sapientia dulcis
Nequicquam, aut discendi ingens circumegerit error.

Nec

Nec mihi Stagiræ veteris tristisque Cleanthæ,
Cum patriæ res poscit opem, peruoluere tyro
Incipiat placita, primasque inquirere causas,
Et rerum series. quanquam fuit vtile multis,
Quid fortem deceat, qualem sapientia ponit,
Vestigaße prius: nec non &, robore quantum
Corporis indomito, rabieque & cæde ferarum,
Intersit ratio, belloque interrita virtus,
Nec spe nec precio, sed soli obnoxia pulchro;
Naturamque animæ, & totum perdiscere verum.
Talibus imbutus studijs, doctæque Mineruæ,
Et Sophiæ gremio, & casti rectoris in vlnis,
Cliniades, vt fama refert, eductus, ad arma
Deuenit, galeaque genas inclusit & ora.
Nec quisquam antiquo prognatus sanguine Thesei,
Aut acreis Spartæ populos, aut turbine tanto,
Trinacriam afflixit omnem, patriosque perosus
Fregit Erechthidas, totumque exterruit æquor.
Nec dubitem, imbutos illis, venisse sub alta
Pergama, Peleiden inuictum pectore & armis,
Et geminos reges, & quem Salaminia tellus
Edidit, immemorem leti: seu nube sub atra
Troas agit, circum caligine fusus & vmbris,
Iamque optat cum luce mori: siue Hectora contra
Arden-

Ardentem, immenso provoluit robore saxum.
Est in Thessalia herbosa, qua Pelion altum
Deficit, & raræ densantur frondibus vmbræ,
Vallis, ab obiectu nemorum diuersa, nec Austro
Obuia, nec Boreæ. Zephyrus perlabitur herbas
Lenis & erranti similis, floresque comantes
Parturit, aut genitis fœcundas sufficit auras,
Et tepidos rores, & amicum e collibus imbrem.
Jllic magnanimum, vt fama est, eduxit Achillem
Iunctus equo Chiron. quo nec facundior alter
Semiferos inter, morbosque auertere dextra
Promptior, aut altas ad laudem effingere mentes.
Atque heic, dictamnum viridem, succosque salubreis
Pæoniæ, panacenque sui de nomine dictam
Autoris, quamque ipse suo de nomine dixit
Pelides, studio immenso nutribat & arte.
Et quæ præterea diuersos gramina succos,
Aut vires de matre trahunt. quas prima vetustas
Tradidit, & seri vix accepere nepotes;
Parthenion, polionque, & vix nunc cognita terris,
Nepenthesque, balinque: & quam, si credere dignum,
Primus Atlantiades Circeo in littore visam
Effodit,

Effodit, primusque agili monstrauit Vlyssei.
Radix nigra quidem, niueo sed proxima lacti
Flos albet, flauetue aliquo subpallidus auro.
Non illam superent, quas vsquam maxima tellus
Educit, pulcherque suo Sol elicit igne,
Aut vires magicas arcere, aut soluere captas
Dulcibus illecebris animas, aut denique cœlo
Illustres oculos purgatæ attollere mentis.
Cætera distincti variabant vitibus horti.
Hic crocus, hic loti veteres, pictæque hyacinthi,
Spirabant dulcem folijs humentibus auram:
Noti olim in terris primi. nunc mille colores
Solertes operæ, ac rerum prouectior vsus,
Repperit, & totum distinxit floribus annum.
Hæc inter, vitijs immotum leniter æuum
Transibat, curuaque senex in valle sedebat.
Sæpe illum curæ defixum & suauibus herbis,
Aut leges animæ, & Naturæ arcana latentis
Rimantem, penitusque absentem pectore toto,
Vidit nata dies: sæpe illum inuenit eundem
Exortus sero formosus lumine vesper.
Valle sub aduersa, platanis pendentibus atrum,
Stabat, & occultis horrebat frondibus antrum.
Queis subter volucres Auroram mane recenti

Purpureo e thalamo foribusque exire parantem,
Gutture mulcebant liquido, nemorisque per vmbras
Auratum radios meditantem immittere Solem.
Illic venatu assiduo, crassoque cruore
Imbutus, defessa solo deponere membra,
Cæsarum incumbens spolijs tergisque ferarum
Sueuerat, & serum Peleides ducere somnum.
Quem toruus, parcoque mero, multoque labore
Durabat senior. nec raro ad prælia dextram
Formabat puero, clypeoque aptabat & hastæ.
Ac tum, sæpe graui testudine, tristia bella
Heroum, forteisque neces cantabat, & ausus
Ingenteis, cum Graia manus jam posceret arma,
Et magnum tolli e gremio spectaret alumnum.
Tum super incumbens lachrymisq; amplexus obortis,
Iam galea cinctum, iam gressum ad castra mouen-
Dicitur has sancto fudisse e pectore voces: (tem,
Nate puer, genitrice Dea, te maxima tellus
Nunc vocat Assaraci, Simoisque & Xanthus, &
audax
Anchisæ soboles, & amicus cædibus Hector.
Primus ego, summi prognatam in vertice Pelij,
Succisam virides ramos, ferroque rigentem,
Ipse tuis jam nunc aptaui viribus ornum.

At clypeum, lato spatijsque immanibus amplo
Complexum texto Oceanum, terrasque iacentes,
Ignipotens dabit, & nigro Cyclopes in antro.
Illic & nunquam defessum surgere Solem,
Et Phœben plenam aspicies, summumque per orbem,
Errantes alias, aliasque ex ordine fixas
Flammarum effigies, cognati lumina cœli.
Nec non & thoraca dabit, galeamque micantem.
Sed tibi nec clypei ingentis gestamen, & ære
Inclusi ferroque artus, nec cærula mater,
Auertet leges fatorum, & Iupiter autor.
Hic Chiron, artesque omnes, hic Thessala tellus,
Herbarum genitrix, hic victus cessat Apollo.
At proferre manu contractæ tempora vitæ
Fata sinunt: totumque patet virtutibus æuum.
Nec vero spes finge animis, pedibusue salutem
Quære puer, tergumue obice. qua dextera cunque
Non deerit, Troesque cadent, tutissimus ibis.
Imbelles alij latebras, aditusque malignos
Nocte sub obscura, tenebrasque & furta, sequentur.
Audendum tibi, nate Dea, mediumque per hostem
Pectore nitendum; qua Mars densissimus vrget,
Et ferro via sola patet. Sic Pelea quondam,
Sic prius Alciden memorant, quos regia cœli

Inserit agminibus stellarum & lacteus ordo.
Nam tenues animas, crassa compage solutas,
Accipient loca pura, & formosissimus æther:
Ast aliæ, vitijs depressæ, in Tartara sident
Sponte sua, magnumque errabunt inter inane,
Incustoditæ laxati vincula mentis.
Sic prisci docuere senes. Pars maxima nostri
Æterna est, quæ cuncta gerit, neque cernitur vlli.
Hanc neque tela manu iuvenum vibrata, nec ensis
Haurit, & intactam transmittit vulnere bellum.
Quod superest, mors tota tenet. Hoc aspice circum
Sub pedibus, vastique oculos e vertice montis
Circumfer. quodcunque premis, quodcunque tueris,
Occidet, aut leto similes vanescet in auras.
Hi quoque, care puer, quos nunc amplectimur artus,
Troia licet, sæuusque absit procul hostis & arma,
Exitio tamen ipsa dies dabit. exitus idem
Imbellem fortemque manet. mors omnibus æqua est.
At laudes leto immunes, vitamque quod vltra est,
Crede tuum, pulchrosque ausus, & semina cœli,
Interea, dum fata sinunt, & læta iuuentus,
Immensum, quacunque patet, diffunde per orbem.
Dixit

Dixit, & amplexus medium dimisit. at ille
Vix dextram insinuans dextræ, vix pauca profatus,
Feralem Priamo quatiens cum vocibus hastam,
Armatum extemplo saltum dedit. horruit ima
Vallis, & vmbrosas nemorum fragor impulit auras,
Et tota intremuit tellus sub Pelio alto.
Hæc equidem nouisse velim. nam cætera Mauors
Impedit, & firmanda ætas præsentibus ausis.
Cætera sunt discenda manu. præque omnibus vnum;
Omnia dura pati, & quæcunque incommoda membris
Inducunt, corpusque domant. Patientia vires
Intendit, sensusque docet succumbere menti.
Nec leue Dianæ studium tentare vetabo,
Seu leporem, seu forte iuuat deprendere ceruum,
Spirantemque, & adhuc halantem soluere, ferro
Frustra obluctantem, pedibusque extrema mouentem:
Nec grauius, multoque magis sudore luendum,
Siue vrsus sese informis tulit obuius vltro
Vmbroso e nemore, aut deserti e culmine montis;
Seu mixtum transfactus aper vomit igne cruorem;
Ante canum strage immensa, multoque superbus

Sanguine, quam toto penitus venabula ferro
Hausit, & extremo constrauit vulnere terram:
Seu validum sæuumque in equo subsistere taurum
Suasit amor pugnæ, & propior Mauortis imago.
Tempore sic prisco cruda atque edura iuuentus,
Vltro illudebat leto, letique premebant
Virtuti aduersum terrorem, animisque fugabant,
Centauri Pholöe geniti, domitorque ferarum,
Et Pollux, & Castor, & Oenides Meleager.
Nec pudor, imbellisue metus, nec jura vetabant
Audentem, aut ditem vicino e littore prædam
Subuectare humeris, aut forti abducere rapto
Armatis ferro, mugitum ad sidera sursum
Tollentem, & multa conspersum cæde iuuencum.
Quin etiam, qua vasta jacet desertaque tellus
Ardentis Libyæ, qua Nilus nascitur, & qua
Turgidus Euphrates prærupto labitur alueo,
Bella feris gens tota gerit, pariterque leonem,
Non secus ac si totæ acies in prælia tendant,
Aut circum foueis veniunt, aut vulnere multo,
Et rauco sonitu clypeorum, atque ignibus, vrgent.
Sæpe viri magnam circumstant agmine denso,
Cratibus, & longis protecti corpora villis,
Indutique artus agrestis tergora tauri,
Spelun-

Speluncam, flagrisque impellunt aëra. donec
Fulminis in morem, aut hyberni gurgitis instar,
Egreditur, sæuoque obtutu incendia voluens
Intonat horrendum. Non sic tremit arduus æther,
Cum super Indorum scopulos & confraga saxa,
Labitur immanis, resonatque ad littora, Ganges;
Maximus ipse suo, bis denisque amnibus auctus,
In mare prouoluens sinuosam amfractibus vndam.
Iamque per obstantes, post vulnera maior & iram,
Vertitur, & densos telorum disijcit ictus.
Olli instant, supraque alij. dum sanguine multo,
Fractus, & exhaustis procumbit viribus hostis.
Est quoq; digna viris, Martiq; agnata voluptas;
Interea dum bella silent, dum dulcia castris
Ocia miles agit, positis aut luditur armis,
Accipitris summo pendentis in aëre pugnam
Rem nostri spectare æui. Volat ardea longe
Aut grus, aut magno connixus remige miluus;
Nubibus in medijs. ille, vt dimißus herili
Insonuit pugno, terramque adrasit & imum
Strinxit iter, sensimque agiles surrexit in alas;
Fertur in attonitum, visumque allabitur hostem:
Aut ascendentem sensim, ac suprema petentem,
Insequitur, gyro indulgens, & turbine multo;
Iam

Iam propior, propiorque instans. aut corpore toto
Imminet, & prono frustratus pondere fertur
Assimilis labenti. illa haud ignara nocendi,
Rostro arcet tentantem aditus, laterique minantem,
Et varios supra aßultus infraque parantem;
Aëre vix pendens liquido, atque immobilis alis.
Ille vrget, feßamque premit. dum victa pauensque
Decidit, acceptamque cani dedit icta ruinam,
Aut raptam ad dominam falcato pertulit vngue.
Præcipue tamen, aspectus Mauortis, & arma,
Confertæque inter se acies, formidine turpi
Exsoluunt animos: cum vulnera crebra tuemur,
Et prope tot mortes, quot tela excussa per auras
Librantur, strictisque viri mucronibus instant,
Vndique & effuso spectantur sanguine riui,
Atque expirantum fremitus in morte minaces.
Ac velut in campis, meditantem prælia primum
Exercent, pauidam belli, simulachra iuuentam:
Sic strages recte in medias cumulosque iacentum,
Ducitur ætate a prima Mauortis alumnus:
Vt mors ipsa minas paulatim euicta remittat;
Addiscenda diu. námque assuetudine multa
Vincitur, & sensim mens obdurata rigescit.

Ac neque tam solidi ferro thoraces & aere,
Nec leues ocreæ, & cristati vertice coni,
Quam lucis decet angustæ contemptus & æui,
Mauortis sobolem, natasque ad prælia mentes.
Quippe vides, animo armatas exire phalangas,
Contemptuque magis leti, quam tegmine vasto
Immanis clypei: triplex licet, & licet igne
Incoctus Chalybum, ferratos respuat ictus.
Namque ferunt, vires illum cum colligit omnes,
Hoc sæpe instructas acies perrumpere solo,
Inuictos heroas, & agmina sistere tota,
Scutisque, gladijsque, & acutis horrida telis.
Nec refert, quibus aut terris, aut sanguine creta,
Corporis aut spacio quanto, decurrat in hostem
Vis animi: sæpe explosi quæ fulminis instar,
Quamuis exiguo veniens e corpore, qualem
Tydea magnanimum Graij cecinere poëtæ,
Arma viri, pariterque virum ruit æquore campi.
Ille vel Alceiden superet grandemque Typhœa,
Immanes humeros, & latum pectoris orbem.
Sic cum puluereus totum rotat aëra turbo,
Exortus dum bella gerunt contraria venti,
Procumbunt piceæ passim, platanique valentes,
Et fagi Iouis, & densæ radicitus orni.

Omnia nam ſuperat leti contemptus, & acer
Inuictuſque animus. nihil illi triſte minaxque,
Qui mente intrepida potuit, concurrere fato,
Juſſus, & vrgenti ſubito non cedere leto.
Quicquid in aduerſis poſuerunt numina caſtris,
Vnda quoque, & tellus, luciſque obtutus, & aër,
Audendo, pulſoque necis terrore parandum eſt.
His Macetæ vicere armis, Romanaque pubes,
Terrarum domitrix. his ceſſit viribus orbis.
Nec nobis animi, nec nobis viuida virtus.
Deſit adhuc, forteſque iræ. nec tempore noſtro
Effœta eſt tellus: quæ bello interrita corda
Edidit, & priſcos dedit in certamina reges.
Sed longo certoque opus eſt cum viribus vſu,
Et primis animos horroribus ante piandum,
Sæpe aliquid pulchrum audendo. ſeu præda cruore
Empta placet, ſiue incurſus tentare per hoſtem.
Dum victus magis atque magis tremor occidit. & dum
Stare ſub immoto conſueſcit pectore ſanguis.
Fidentes genitor per ſæua pericula Mauors
Reſpicit: ipſe manu clypeum galeamque comantem
Obijcit impauidis, victorque impune fugaces
Proterit, & certas cedentibus ingerit haſtas:

Nec

Nec quisquam tergum Deus aspicit. Ergo age, sensim
Pro patria rebusque tuis conscripta iuuentus
Disce mori, pulchramque armis impendere vitam.
Nascenti calcanda semel via publica leti est.
Sic Natura tulit. nec si quis corpore toto
Pallidus, exanguisque metu, genitricis in aluum
Diuertat, totaque caput tellure prematur,
Euadat. stant fata Dei, stat ferreus ordo.
Vna patet, mediumque vacat directa per hostem
Semita, nec turpi opprobrio, nec cognita morti:
Qua ferro densata acies, & plurimus vmbo,
Sponte vocat ducitque viros. Sic sidera migrant
Heroes: magni sic scandunt æthera manes.
Nam simul ardentes, sæuæ in certamine pugnæ,
Pectoribus stimulos incussit regia virtus;
Et pulchram læta impleuit victoria mentem,
Tum patriæ infelix facies, natique socique;
Hac omnes dextra innixi, letoque ruendi;
Continuo neque tela pauet, neque respicit hostem.

Ipse autem, toto iam maior corpore, iamque
Terribilis, totusque oculis immanibus ardens,
Ingreditur. quaq; arma mouet. seque arduus infert,
Pallorem, trepidamq; Fugam, mœstumq; Pauorem,
Atque omnis facies terrorum in prœlia ducit.

Namque videmus, vbi sonitum tuba Martia raucum
Edidit, & toruo crepuerunt cornua cantu,
Protinus vt totos animus descendit in artus,
Irritatq; necem, & medium se immittere in hostem
Deproperat: neque genua labant, neque sanguine vincto
Cor trepidat. quanquam circunstent vndique ferro
Millia multa, ruantque equitum peditumque cateruæ,
Densaque telorum tempestas, & tonitru vis
Ignea, quæ gentem, quæ totam euerteret vrbem,
Emotam quatiat tellurem e sedibus imis:
Multaque missa neci voluantur corpora passim
Quadrupedumque virúmque, & leti ignobilis horror,
Hæreat ante oculos, totoque erumpat Auerno.
At sæpe interea, rerum fidissima coniux,
Multum heu vota facit, lachrymasq; altaria circum
Fundit, & imbelles trepidant in limine nati:
Illum autem, media sociorum in strage iacentem,
Immotum, rupisque instar, nondumque feroces
Compositum pressumque oculos, post prœlia victus
Horruit, & longe conspectum expalluit hostis.

Nec

Nec referre puta, patriæne in finibus oræ,
An quacunque datur, superas emißus in auras,
Spiritus egreditur, sursumque per aëra tendit.
Omnis in obiecti pariter via limite cæli
Desinit: idem æque terras amplectitur aër;
Et quas frigoribus Boreas immitibus vrit,
Et quas zona tenet candenti proxima Phœbo.
Nec piget extremo Batauum sub Sole secantem
Æquoreas cautes, & circumstantia cete,
Exhalare animam. quanquam neque funera mater
Respexit, natique oculos pressere rigentes.
Sæpe etiam, Titanem extra, radiosque diei,
Et vitæ spem depositæ, mortemque sub ipsam,
Instantis retinet contemptum pectore leti.
Nec refert, tumulone aliquo condatur & vrna,
An nudus iaceat deserto in littore truncus:
Dum Phœbi facies, aduersum in pectore vulnus
Arguit, & dulci sic libertate fruuntur,
Et patria, & longe venturi e stirpe nepotes.
Talibus auspicijs cælo creuere potentes
Oebalidæ primum. nulla illis mœnia, nulli
Vrbem olim, nulli cingebant oppida muri.
Nec bello fas oppositos prætendere vallos.

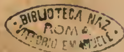
Tela simul murique, animus, non cedere leto
Doctus, & inuicti precio percussus honesti.
Nec fas, lamentis miserandam accendere matrem
Sidera, virtute erepto pro conjuge nato,
Et patrum inualidis, & libertate nepotum.
Sed scuto impositos tollebant laudibus artus,
Et multo vndantes siccabant sanguine vultus.
Nunc quoque, Dij, priscæ memorem virtutis & æui
Aspirate animum patriæ, tot vulnera passæ.
Seu Pax respiciat tranquillos fœdere Belgas
Æterno. quæ iam miseros post tempore tanto,
Sanguine fraterno madidos, nec tota, reuisit.
Siue vndæ bellorum, & tristia fata, minentur
Hostibus inuictas inter se euertere gentes:
Sed potius Pax læta veni. tibi mouerit arma
Hactenus, & multo lassarit funere Mauors
Flandrorum populos, contemptoremque Batauum
Lucis, & in toto meditantem prælia ponto:
Vsque vel Oceano qua Sol deuexus, ad Indum
Voluitur occiduum, nostroque obuertitur orbi.
Nec mihi, Diua parens, magni incunabula Ganda
Cæsaris, optarim peregrino in littore vitam,
Quam patrias inter senior dediscere Nymphas

Arme-

Armorum strepitum, mœstique incommoda belli,
Et circumfusum spumis candentibus æquor
Cattorum scopulos; aut Lizæ proximus; aut qua
Fluuiorum Scaldis genitor, toruusque videri
Liuia, sublimem ingreditur pulcherrimus vrbem;
Et treis in medio populorum illabitur vndas.
Sin tantum abnuerit nobis Discordia votum,
Et quæ nunc patriam populosque exercet Erinnys;
Hærentem dulci exilio, solabitur acer
Rhenus, & incassum nunquam imploratus Apollo,
Aut Musæ comites, quæ circum flumina, circum
Lugduni gelidos exercent ocia riuos.
Heic magnis animis, nec inerti numine, nostras
Dicam acies, vinctasque vno sub fœdere gentes:
Vangiones, Celtamque agilem, Cimbrumque, Brittannumque;
Euganeosque sinus, pulchramq; Antenoris vrbem;
Fœtam armis, fœtamque animis & laude virorum.
Quam medijs habitantem vndis; ac jura profundo
Ponentem pelago, thalamis sibi rector aquarum,
Centum amnes, centumque trahens ad festa sorores,
Iungit, & attonitas vocat ad spectacula gentes.
Illa autem refugo turrita e gurgite surgit,
Inuictosque premit populos, suaque omnia longe,
Aspicit;

Aspicit, & latum circum errat puppibus orbem.
Et qui nunc Geticis Mauortem detinet oris
Multa reluctantem, Regnoque auertit Iberum:
Siue illi iusto discedit Sarmata bello,
Gens læta insidijs, laudeisque oblita suorum,
Et binos inculta pauet Liuonia reges.
Seu Boreæ glaciem, nec tutum frigore Moschum
Fulminat, & gelidas percurrit sulphure cautes:
Quem visu horrendæ facies, Estique, Gothique,
Finnique, Lappique, incincti pellibus ora,
Totaque circumsistit hyems. Ille impiger armis,
Nec cæli furijs nec tempestatibus impar,
Quadrupedem indignantem animis, vincique negantem,
Temperat, aut doctas solatur munere mentes,
Aut sacrum capiti primæuo inducitur aurum,
Et Sueonum faciles non dedignatur habenas.
Quicquid ero, quæcunq; animum fortuna sequetur,
Nec leti metuens, nec Phœbi intactus amore,
Heroum meritas transmittam in sæcula laudes.

DAN. HEINSII DE CONTEMPTV MORTIS LIB. IV.

ARGVMENTVM.

Postremus liber docet, Vitam nostram esse in vno Iesu Christo reconditam. Quem antiqui Patres semper sunt intuiti : donec in carnem tandem venit. Idem nobis faciendum esse. Conducere huic rei assiduam illius contemplationem, veram fidem, spem, charitatem : veramq; anteactæ vitæ pœnitentiam. Cogitandum quoque de martyribus, qui exemplo suo docuerunt, eundem, mortis terrorem sustulisse, qui hanc sustulit. Cujus natiuitas, vita, mors, triumphus de morte, describitur.

Vnc tibi, nate Deo, mundi melioris origo,
Extremum, quod restat adhuc, decurrimus æquor,
Omnipotens. tibi mortali de sanguine creto,

L *Nec*

Aruaque cœlesti vix decedentia mundo
Arboribus patulis, fœcundæque vbere glebæ.
Illum omnes heroum animæ, quas sæcula prisca
Ediderunt, videre, inter curasque laboresque,
Et leti terrorem, & mœstæ incommoda vitæ.
Illum & Lamechides, sceleri gentique superstes
Humanæ, cum præcipites ex aëre nimbi,
Montibus vndarum grauidi, cœlumque per imbres
Ingrueret terris, terrasque inuolueret æquor.
Illum & fœcundus genitor, cui natus ad aram
Astabat, generis tanti & spes sola nepotum,
Iam vinctus pictasque genas pulchrosque lacertos,
Eductumque atro tincturus sanguine ferrum:
Ni puer ex alto volucer demissus Olympo,
Libratum, sacra ceruice, auerteret ictum.
Illum, oculis quanquam captus, pater Isacus, illum
Canities Iacobi longæua, in limine leti,
Vidit ouans animi: vel cum se immanibus ausis
Luctator cœlo opposuit, natoque Tonantis.
Illum etiam, dux intrepidus per deuia Moses
Additus erranti populo, conterritus hausit
Sæpius, aut fessis præeuntem, aut numine fractas
Instaurantem acies: aut cum caligine multa

Vestitus, totoque ardentis culmine montis,
Bis quinos monitus ingrato panderet orbi.
Ante alios autem, imperio fidibusque decorus
Magnus Iessides, ingentes pectore motus
Præsensit, totumque animo concepit Olympum,
Et consanguinei regnum viresque superbi.
Nec secus ac longe conspectum affatus amicum est.
Quinetiam, tanto perculsus numine, tristis
Visurus Phlegethonta negat, manesque profundos,
Attonitus. lætusque animi certusque salutis
Acturus: quanquam medio deprensus Auerno,
Et circum obsessus gelidæ caligine mortis;
Pactorum memor, & promissi pignoris hæres.
Hinc pulchros memorat sceptri venientis honores,
Et regem, terræ dominum, fatique potentem,
Portendi: virga indomitos qui proterat hostes
Ferrea. iusta animum si quando inceßerit ira.
Hujus in aduentum, stimulis percussus ijsdem,
Et cœlo plenusque Deo, noua sæcula condit
Maximus Amosides, regum haud indignus auorum.
Ille &, criminibus pulsam, terrisque fugatam
Astræam, cœlo comitem descendere ab alto
Aspicit ingenti puero. quo frausque dolusque,
Et

Et leti metus, & tristi vis proxima leto,
Desinet, & fracto mitescent tempora ferro.
Nec stabulis se inferre lupus cessabit, & agnis
Acclinare latus: junctæque informibus vrsis
Pascere securæ media de nocte iuuencæ.
Nec pecudes inter totisque armenta diebus
Nequicquam formæ sæuorum errare leonum.
Nec quinque, ac totidem, dictantes fata puellæ,
Nesciuere diem, cœlo quæ iungeret alto
Depressas errore animas; certosque furores,
Visaque mandarunt folijs. Sic tempore ab omni,
Et vix iam prima crescentis origine mundi,
Dilecto occurrit populo: seque omnibus vnum,
Aduentumque suum, dulcemque ostendit amorem.
Terrorem vt leti horrificum, mæstosque pauores,
Vita idem, vitæque autor, formidine captis
Tolleret ex animis. summo dum missus Olympo,
Ferratos magno erueret molimine postes
Eumenidum, gentesque atro subduceret orco;
Ereptas leti imperio, & crudelibus vmbris.
Ac veluti, si quem lætæ sub flore iuuentæ,
Versat amor, primaque animum dulcedine tangit:
Casta Venus, nequit expleri, pictosque pudore
Miratur lustratque oculos, nutusque loquentis

Obseruat, sequiturque pedum vestigia passim
Obuia, nec pulchro meminit discedere vultu:
Haud aliter, summi non enarranda parentis
Progenies, nunc hac terras sub imagine, nunc hac,
Lustrauit, præsensque suis occurrit ab alto,
Et comitem dedit, & rebus coniunxit egenis:
Corpore dum nostro, terras intrare parantem,
Suscepit, nostroque hausit de sanguine, tandem,
Nupta Deo, totumque parens illæsa pudorem.
Protinus exortum, tenebris cedentibus vltro,
(Ceu nato post astra die, gens omnis Ießæ,
Promissis infixa animos, sparsæque per vrbem
Relliquiæ tenues veterum sensere piorum;
Iam desiderio exhausti, iam mentibus ægri:
Optantes eadem cuncti, pariterque precati,
Depositum vitæ, pignusque ante ora tueri,
Atque oculis coram domitorem expendere leti.
Vt cum magna domus, digressu exercita pridem
Grandæui, quem sola videt, quem sola parentem,
Sola diu iam dixit auum, spemque omnis in vno
Fixit, & assiduis laßauit sidera votis;
Si quæ illum patriæ carisque parentibus olim
Prospera lux longis venientem sistat ab oris:
Illum adeo, multis si jam voluentibus annis
Accipiant

Accipiant reducem; certatim hinc turba nepotum,
Hinc castæ matres, hinc certant oscula natæ
Præripere, & lætas diffundunt atria voces.
Hunc igitur, seu mane nouo Tithonia coniux
Ardentem Phœbi radijs præuertitur ortum,
Seu cum candentem medio regit æthere currum,
Et sero Oceani condit sub gurgite Titan;
Vnum animis specta, totoque in pectore conde,
Tot quondam insidijs, tot tempestatibus actum.
Siue illum virgo infelix, castissima rerum,
Magali locat in medio, fœnoque reponit
Plorantem, & nostro singultus ore cientem.
Seu Nilum petit exilio, patriosque penates,
Heu puer, & multo quæsitus sanguine linquit.
Quem propter, dum dulce caput vix tollit in auras,
Tot blandæ cecidere animæ, mediasque per vrbes
Attonitæ planctu ruperunt pectora matres:
Siue illum genitor pallentis circuit Orci,
Et longe populo semotum, in culmine sistit
Verticis abrupti: seu diræ incommoda gentis,
Et totam Solymæ crudelis sustinet iram.
Siue illum, quem non animi capit igneus ardor
Humani, non cœli obices, non vltimus aër
Includit, tellusque pauet conuulsa tonantem,

Exercet

Exercet miseranda fames, morbique laborque,
Pondere sub nostro assidue culpaque gementem:
Seu cum purpureus toto de corpore sudor
Dimanat, tristeisque Acheron horrore tremendo
Mortis in aduentum gelidæ, perlabitur artus,
Et totum iam nunc animo prægustat Auernum.
Præcipue, cum terram inter cœlumque profundum
Sublimis, latus effossum, squallentiaque ora,
Gentibus ostendit pauidis: letoque sub ipso
Inclinat caput, & stillantem sanguine vultum.
Hæc crebro repetens animo, crebroque reuoluens,
Dulcibus indulge lachrymis. vitamque per omnem,
Illis vulneribus, illoque in sanguine mœstus
Circumerra: mentisque oculis humentibus hauri,
Ceu præsens, luctantem animam, Ditique necique.
Hæc inter, veluti venturam ad singula, mortem
Intuitor. ne qua rerum subrepat inanium
Cura, vel illecebris blandæ capiare iuuentæ:
Oblitusque tui, tantoque oppressus amore,
Ingentem precibus vitæ venerare parentem,
Æternamque Dei sobolem: tot sæcula frustra
Patribus expectatam olim, votisque vocatam:
Cui nec lanigerûm manantes sanguine fibras,
Nec pinguis tauri ardentes suspendere ad aras
Viscera

Viſcera profuerit. quamquam alte in cornua ſurgat
Iam primum, creſcatque animis. ſed pectore ab imo
Flagrantes gemitus crebro, & ſuſpiria duci,
Erroreſque animo repeti, vitamque peractam;
Talibus inſtando, crebroque, eademque monendo:
Magna Dei ſoboles, tibi enim tibi pectora mœſti
Soluimus, & ſalſos lachrymarum effundimus imbres.
Heu genitor! rerumque opifex! heu patris imago!
Heu totum vitæ pelagus! totumque profundum!
Tene olim, cœlo venientem, vrbiſque per omnis
Brachia tendentem miſeris, morboſque fugantem,
Et Regis tantum ætherij præcepta canentem,
In terris, leto dedimus? tene, optime, cum iam
Vulneribus tergum effractus, flagriſque cruentus,
Deficeres, noſtroſque artus, ceu pignora, ſupplex
Ingereres nequicquam oculis, diuellere ferro
Humanæ potuere manus? at territus æther
Hæſit, & obſcena latuit caligine Titan.
Tunc etiam dulcem mixto cum ſanguine lympham
Reddebas moriens, venturæ pignora vitæ,
Et totum rupto fundebas corpore amorem;
Viſceribus medijs eductum, & pectore toto.
Nos ſcelerum facies, æterne, expleuimus omnes.

In te pœna ruit, noſtræque injuria culpæ,
Et lapſo generi mors intentata, per artus
Exhauſta eſt, inuicte, tuos. ne vita periret
Omnibus, aut lethi ſub mole immota iaceret,
Plena metu, plena imbelli formidine & vmbris.
Tu ſerus, tu mane animis illabere noſtris,
Tu ſolus totuſque faue. te ſpiritus vnum
Induat: incumbatque tibi, jam functus & exors
Caſibus aſſiduis, & inerti corporis vſu.
Talia cum gemitu, ſeu vox exacta ſequatur,
Seu nullus linguæ ſtrepitus ſe didat in auras.
Hæc adeo, dum vita manet: ſeu læta iuuentus
Corpus agit ſolidum, ſeu nondum effœta ſenectus
Exercet toto defectas ſanguine vires.
At vero, poſtquam oſſa calor jam linquere cœpit,
Vltimus, & leti ſuprema aduoluitur hora,
Cum jam hæret lingua infelix, viſuque ſub ipſo
Diriguere oculi; tum vero, intendere mentem,
Tum magnos gemitus præſertim, ad ſidera volui
Edico, & totum precibus conuellere cœlum:
Tum mitem verſare animo dulcemque parentem,
Cuius in æterno fixa eſt clementia nato.

Sentiet,

Sentiet omnipotens, & opem, miseratus, anhelis
Sistet, & attonitis, oculisque offundet ab alto
Instantis speciem formosam & gaudia vitæ.
Vnum hoc præcipue, si qua est fiducia vero,
Et cælo demissa iuuant præcepta, monebo
Assidue: quantum precibus contendere fas est,
Posce Fidem, posce intrepidus, certusque potiri.
Illam cælicolûm genitor, cum numine terram
Fundaret, solidumque vndis includeret orbem,
Edidit, auxilium lapsis in Tartara rebus.
Illa polos penetrat, longeque in sæcula mittit
Ardentes transacta oculos, venturaque lustrat,
Et cæli sequitur tot per conuexa Tonantem,
Picta sinus, picta vndantem per nubila limbum.
Heic genus heroum, cæli quibus atria Diua
Reclusit, seriem longæuam a sanguine primo,
Pectine sollicito, multaque intexuit arte.
Stant terni proceres, stat magno fœdere nixa
Progenies, totum terræ promissa per orbem
Stellarum similis. stat torua Ægyptus, & omnes
Sudorum facies, & fœda incommoda regis.
Et iam seruitium pertæsa, & triste tyranni
Imperium, cælo armata & famulantibus Euris,

Ibat læta acies. Heic atram incumbere nubem
Fecerat ordinibus: medioque ex aëre, flammæ
Fulgentes radios pulchrumque albescere lumen
Nocte sub obscura. Iamque illos gurgite in ipsò,
Instantum immemores, mediisque incedere in vndis,
Cernere erat. dabat egressum fugientibus æquor,
Et sponte immensos sternebant æquora montes.
Nec longe Debora, & Gedeo, & formosus Iephta,
Incedunt, humeris conspecti, & pectore lato:
Omnes pollicitis vatum, virtutibus omnes
Inuicti, monitisque animos ingentibus acti.
At natus Manua, spaciosa in valle leonem
Connixus dextra illidit, tergoque reuulsas
Murorum portas & ahenos sustinet axes,
Rupis inaccessæ, aut frondosi culminis instar,
Intonsus, setisque rigens immanibus heros.
Nec procul hinc tactum Iordani interritus amnem
Insistit senior: quem turbo abruptus in altum
Mox, & candentes rapiunt super æthera bigæ.
Illum cæruleas afflatu accendere nubes
Cornipedum longe aspiceres, comitemque per auras

Brachia

Brachia iactantem nequicquam, & vana mouentem.
Nec non & iuuenes, primaeua robora pubis,
Oblitos leti, flamma in fornacibus ingens
Lambebat, perque ora viris & eburnea colla
Hinc inde errabat paulatim innoxius ignis.
Atque heic porticibus subnixam, & mille columnis,
Praetextam cedro molem, ad fastigia summa,
Instabat Solyme venturo attollere Regi;
Templum, immane, ingens, pulchrisque Orientis amoeni
Conspectum donis, & barbarico elephanto.
At vates, vnum attoniti, visisque subacti,
Vnum omnes, defixi oculis animisque, tueri.
Illum autem, qua parua iacet despectaque Bethle,
Et requies pecori, & pecoris dilecta magistris,
Ignotum terris, nec quicquam tale minantem,
Vbera siccantem in gremio materna videres.
Quem senior, multumque animo rimatus, & ante
Venturum edoctus generi, quam lumina vitae
Linqueret; exanguis iam aeuo, accurrensque, tremensque,
Protendensque manus ambas, arcteque prehensum
Vociferans premit, & lachrymis affatur obortis.

Parte alia, tenues animæ, vitæque silentum,
Emergunt tumulis, quas vox emissa, sub auras
Elicit, & turpes discedunt corpore morbi.
Tantus honos, magnæ tanta est fiducia Diuæ.
Ipsa æterna sedet, summoque intenta parenti,
Haud vnquam immotos declinat luminis orbes,
Præsentemque videt: genitumque ante omnia natum
Secula, nec nostro meritum succumbere leto,
Toto ardet versatque animo, totoque reponit;
Iam vitæ dominum, nil jam mortale tenentem:
Nec jam humiles, vt quondam, artus, ægrosque trahentem,
Sed nostros tamen, & nostro cum corpore, longe
Præuectum strepitus, & victi limen Auerni.
Cui simul incubuit, roseisque infusa lacertis
Pressit adoratum cœlo caput; omnia late
Nubila discedunt, tristisque e pectore cura
Vanescit, letique cadit densissimus horror.
Non aliter, cum blanda tenet clementia terras
Aëris, exactisque simul cum nocte tenebris,
Formosum parat Eous sustollere vultum,
Et Solis iam venturum prænunciat aurum;
Vix summæ nutant segetes, summoque recidit
Littore,

Littore, nec canis indulget fluctibus æquor.
Illa etiam, quanquam flamma stridente per artus,
Respicit innocuos, tutaque in pace reponit,
Et totum morte in media deducit Olympum:
Quantus erit, quantusque animos caligine pulsa
Excipiet, fessæ statio suauissima vitæ.
Illam autem insequitur læto spes candida vultu,
Et sublimis Amor. quem cœli examine, nullæ
Formarum facies, aut pulchri auertit imago.
Quid tantum dilecta suis promisit alumnis
Porticus, aut Stagira potens attollere vero
Pectora, vicinoque senex collatus Hymetto,
Dulcior eloquio perculsas flectere mentes?
Quamuis Elysios depingat plurima campos
Phænaretæ soboles, solique incumbat honesto,
Nec leti nequicquam animis instillet amorem;
Multa canens, quæ nec diuina oracula vatum
Non cecinere prius. Sic, cùm vestigia lustrat
Densa feræ, terramque impressis naribus haurit
Vestigatque canis; nunc huc nunc vertitur illùc
Et sese augurio infelix oblectat inani
Errantis, repetitque eadem, sequiturque relicta
Exululans: montesque procul campique resultant,
Et longe, nemore e medio respondet imago.

Illa

Illa latet, solumque sui diffundit odorem.
Namque diu, primum Aßyrijs in finibus orta,
Ægyptum mox fœcundam permensa, Pachynum
Contigit, & doctas Sapientia venit Athenas;
Larga quidem, multamque trahens e fontibus vndam:
Non tamen expurgata satis, nec sordibus expers.
Abramidæ qualem, prisci gens hospita Nili,
Accepisse ferunt, summoque e numine natus
Hausit, & in terris diuinò prodidit ore,
Cui semper tranquilla Fides innixa recumbit.
Hanc deposce igitur, votisque ardentibus vrge,
Venturisque intende animum, & præsentia temne.
Quin etiam, vitiorum odium, & virtutis amorem,
Posce frequens. mors impuras formidine carpit
Exercetque animas: Furiæque ante ora vagantes,
Terrifico admonitu tædarum, & tristibus hydris,
Supplicia intentant miseris, pœnasque minantur.
Quas probitas, quas prisca pijs a mentibus arcet
Simplicitas, rectique ardor, neglectaque terris,
Vda genas, sparsa incultos Metanœa capillos:
Visu haud læta quidem, sed qua non aptior vlla,
Aut cœli reserare fores, aut tollere leti

Terrorem,

Terrorem, mœstasque animis abstergere curas.
Felices nimium, quibus his se iungere solis
Contigit, & vitæ comites assumere tantas.
His hære, his assuesce lubens, his pectora firma.
His neque te Musarum Helicon, nec mollia vatum
Carmina, regalesque epulæ, multusque Lyæus
Auertat, Somnusque pater, qui nocte sub atra
Voluitur, & fessos curarum illabitur artus.
Nec legum tristisque fori sapientia discors,
Pæoniusque labor: quem nunc male turpis egestas
Commendat; cælo quondam Phœboque parente
Exortum; si vera refert, ambage sub illa,
Græcia, nil vltra vires mirata decusque,
Egregiæ, dignæque Dijs autoribus artis.
Sed neque dulce poli studium, lapsusque tueri
Ætheris assiduos, & quæ simulachra vagantur,
Aut certis aurata locis immota quiescunt.
Mittendum est animum longe super æthera, longe
Auroræ thalamos supra, & laquearia mundi
Vltima: si leti tibi cura excedere fines,
Et vitam gustare prius penitusque requiris,
Ante suo tardi quam cedant corpore sensus.
Sed neq; magnarum properanda negocia rerum,

Et quæcunque humiles inuitant præmia mentes,
Æterno rege abducant vitæque parente:
Aut sublimis honorum ardor, defixaque terræ
Nunquam expleta fames auri. quantum illa veneni
Intulit humano generi, quantumque relicto
In terris animi patitur sordescere cœlo.
Vt cum sepositum teritur rubigine ferrum,
Neglegectum simul agricolis, & inutile bello:
Siue hastas iuuat, & volucres armare sagittas,
Vomere seu duram splendenti inuertere glebam.
Ergo iterum subigi tellurem iterumque monebo
Obstantem, tardosque, vt pridem, auertere sensus,
Vsibus humanis, totamque auertere mentem
Sensibus: & certis immotam affigere rebus,
Ex quo deceptos coluber formidine turpi
Inuoluit, pulchroque hominem non passus in aruo,
Immunem leti imperio traducere vitam.
Illic sub tremulis argutæ frondibus auræ
Assiduæ suspirabant, & odoriferum ver
Spargebat tellus, spargebat lacteus aër.
In medio fons purus aquæ, niueæque videri
Crystallo similis, formoso natus in horto,
Quattuor hinc totas atque hinc obeuntia terras
Flumi-

Flumina fundebat, latis solatia campis.
Quippe illinc musco virides, interque lapillis
Distincti niueis, certabant currere riui,
Et tutos summo suadere in margine somnos.
Quarum temperie, madidasque aspergine ripas,
Herbarum partu assiduo ridere putares.
Ridebant ripæ, ridebat roscida tellus.
Nec pictæ florum facies, cantusque volucrum,
Vsquam aberant, vallesque cauæ, collesque supini.
Ipsi autem, nullo contacti corda dolore,
Et vacui curarum, aut circum in gramine læto
Plaudebant choreas, aut fontes propter opacos,
Ignaros operum condebant carmine soles.
Aut rerum perculsi animo nouitate, recentem
Naturæ genium, & magni primordia mundi
Lustrabant, pictosque oculos flammantis Olympi:
Quotque dies, tanto surgentem corpore Solem,
Quantus cælo ardet, flagrantem lampada voluens
Per spacium mundi immensum, vultumque comantem.
Nec non & terras animalia sparsa per omnes
Tum primum, primaque omnes ab origine causas.
At nimbos segetum, quos terra inculta ferebat,
Ambrosiæ tinctos succo & vitalibus auris,

Afflabant Zephyri errantes, messemque perennem,
Non sulco genitam, non curuæ falcis egentem,
Et sponte ex ipso manabant aëre mella.
Nec minus & multum cœlo nemus, arbore densa
Surgebat. quarum in medio, pulcherrima longe,
Ætherios panaceæ imbres, rorisque beati
Æternos latices, nigræ medicamina morti,
Spirabat Vitæ folijs felicibus arbos.
Sæpe sub hac, vt fama refert, flagrantibus ambo
Inuoluit radijs, & luce ardentis Olympi
Majestas vicina Dei, totamque iuuentam
Afflabat vox vna, & inenarrabile murmur.
Sæpe Dei soboles, clara se in luce refulgens,
Exhibuit, turba aligerum comitata, per æthram
Delapsa, rursusque polo discedere visa.
Altera, læta quidem, blandisque vberrima pomis,
Quam fœda ingluuie spirisque immanibus ingens
Cingebat coluber, Diti sacer. heu quibus ille
Perditus insidijs rerumque ambagibus orsus,
Impulit, attingi vetitos decerpere fructus.
Ex illo, labor insolitus, terrorque, metusque,
Inuectumque nefas terris: curæque, dolorque,
Et fœda ignotam traxerunt crimina mortem.
Quam supero natus genitore, in faucibus Orci

Perculit

Perculit attonitam, domitoque autore pauentem,
Fulgidus exuuijs ſpolijſque intrauit Olympum.
Continuo exortii iuuenes, gens edita cælo,
Gens inuicta fide, gens turpis neſcia culpæ:
Quos neque pœnarum ſpecies neque mortis imago
Terruit vlla: nec immiti ſuperaddita leto
Sæuities, fractique artus, admotaque flamma
Viſceribus viuorum, & inundans ſanguine tellus;
Vt quondam, Superis, vitæque aduerſa parenti.
Tantus amor, Ditis domitas perrumpere vires,
Et, vitæ ſuper aſtra ſequi, regemque ducemque,
Protinus inuaſit vacuas formidine mentes.
Quanquam illum ſolio formoſus continet æther
Aurato; tamen & præſenti numine, terras
Implentem proprias, cælique e limine pulchros
Aſpirantem animos. Qualis, cum mille per hoſtes
Elapſus, dux impauidus, ſtat in aggere valli
Victor, & inſtantes ſpolijs accendit amicos:
Illi autem, neque tela vident, neque ſanguine duros
Perfundi ſpargique humeros. dum vita receptos
Deſerit, inque ipſo morientes aggere linquit.
Ipſi igitur, cælo intenti, mortalia ſupra
Extulerunt aciem verſæ ad ſublimia mentis;
Venturæque animo luſtrabant gaudia vitæ,

Assidue, Venerem auersi, licitosque Hymenæos
Sæpe etiam, castæque domus solatia natos.
Pars quippe in solis ducebant montibus ævum,
Et nemorum spacijs, aut per deserta viarum
Errabant, exosi homines, sæuosque tyrannos
Vitantes, structosque dolos, rabiemque nocendi;
Tuti inter latebras tantum, & spelæa ferarum.
Pars tumulos inter monumentaque luce carentum,
Quos idem addiderat cœlo pulcherrimus ardor,
Fortem exercebant animum, letoque parabant.
Pars, quanquam populi in medio, turbaque piorum,
Instantem veluti versabant pectore mortem
Assidue, vitæ immemores; corpusque domabant
Terrarum exilio: delictaque mœsta luebant
Diluuio lachrymarum, actoque ad singula luctu:
Infandamque necem pendentis ab arbore Regis
Insculpti impressique animos. sic linquere terras,
Et veram soliti moriendo invadere lucem;
Ardentes velut effuso prorumpere cursu,
Si quando exigeret sæua inclementia vitam,
Aut rerum genitor collapsos solueret artus.
Primus ab excussa gelidi formidine leti,
Morte Deo geniti, subito discedere cœlum

Saxorum quanquam in medio nil territus imbre
Isacides vidit juvenis, natumque parenti
Iam junctum, dextraque simul de parte micantem.
Ille quidem, primusque tulit certusque, coronam
Insignem, fulgentem auro gemmisque coronam,
Inscriptusque polo legitur radiantibus astris.
Hunc alij, rursusque alij mox deinde secuti,
Flammæ instar: quæ sponte sua petit æthera magnum,
Exorta aut nigro in nemore, aut in culmine montis,
Vestiti circum arboribus. volat illa per auras,
Restingui indignata. licet cum fontibus omnis
Undique & agricola, & curvus concurrit arator?
Unde viris vis tanta? unde hic in mentibus ardor,
Nec blandis vitæ illecebris, nec cedere morti?
Sola Dei prægressa viam certissima proles,
Victores animos, cœlique afflauit amorem,
Immotamque fidem. qualem neque Tartarus ater
Excutit, aut mortis vis importuna minantis.
Ante etenim aduentum geniti bis regis, & ante
Humanæ quam fœda Deus contagia labis
Abluit, & misso lustrauit pignore terras,
Haud frustra æternam spondebant omnia mortem.

Nec

Nec quicquam ante oculos, leti nisi tristis imago,
Astabat, mæstoque Acheron horrore premebat,
Desertas Superis animas neglectaque corda.
Quorum atrox, immensum, atque insuperabile pondus,
Missa Dei soboles, fessa ceruice gementum
Abstulit, & trunco moriens suspendit ab alto.
Haud secus, ac si quis connixum corpore toto,
Curuatumque artus Atlanta, humerisq; tenentem,
Ingentes astrorum orbes, onus exuat vltro,
Et cum sideribus totum subducat Olympum.
Quin etiam, nostra penitus sub lege teneri,
Mortalesque haurire auras dignatus, vt omne
Depressum tenebris, pridemque in Tartara missum,
Erueret leto genus, & pallentibus vmbris,
Morte sua, gentemque aliam, noua pignora, tellus
Tolleret, immemorem scelerum, letique pauorum.
Heu amor! heu inuicta fides! jacet altus Olympi
Rector humi, nostroque vltro se corpore cingit,
Et tantum haud vllam patitur de corpore sordem.
Quin etiam, cælo ignarus terraque teneri,
Dilectæ sedet in gremio genitricis, & ore,
Quo nubes, pelagique iras, ventique remittit,
Oscula materno partitur dulcia collo,

Virgi-

Virgineisque genis. illi pudor æmulus igni
Eoo, vultumque horror demittit honestum,
Et tacitus stupor, & magni reuerentia cœli.
Nam quis te, puerorum o formosissime, nostras
Speret adire domos, moribundaq; sumere membra,
Et vitam hanc, leti sub conditione, pacisci?
Nate Deo, quis tantus amor, quæ tanta lubido,
Humanum seruare genus: vt inhospita terræ
Et nostro indignam nasci de sanguine gentem
Respiceres, antrique ignota in parte jaceres?
Tene ab sustinuisse decem fastidia mensium
Inclusum materno vtero? ten' sanguine multo
Turpatum, tristeisque genas, cœlestiaque ora,
Excelsum statuisse atra de morte trophæum?
Jamque tibi pecudum vigiles ante omnia cingunt
Pastores, tuguri exiguum, & penetrabile culmen
Immiti Boreæ, matutinæque pruinæ,
Paruaque dona ferunt, cernuntque in limine primo
Insolitos cœli thalamos, & virginis aureæ.
Atque vtinam vestri, o pueri, pars magna laboris,
Seruassem pecudes, pecudes in finibus ijsdem
Seruaßem: Lycidasq; aliquis, vel pauper Amyntas,
Insomnes illo duxißem tempore noctes.

O *Victori*

Victori certe vmbrarum letique futuro,
Duxissem viridem circum incunabula laurum:
Quanuis tristis hyems, gremio constringeret omnes
Arboreos fœtus, florem neque panderet vllum,
Nec spes aut Hyacinthe tui foret, aut Amaranthe.
At de suberibus prompsissem dulcia mella,
Aut pressum lac de calathis, quæ copia ruris:
Aut incomposito certe, quæ prima voluptas
Pastorum pueris, cecinissem carmine laudes
Virgineasque tuasque: nec hinc aut pulcher Alexis,
Aut partem Galatea sibi subduceret vllam.
At non sidera vasta, Deum nescire fatentur,
Angusta quanuis sub paupertate iacentem.
Nec tantum potuere, humili de cespite culmen
Congestum (quale incultus festinat arator,
Horrida cum sæuæ circumstant frigora brumæ,
Indutique humiles abiecti corporis artus)
Omnipotens quantum mens, & sublimis imago
Ætherij genitoris, & indescripta potestas:
Quantum, quæ terrasque omnes, pontumque pro-
fundum,
Et cœli liquidos maiestas sustinet orbes.
Iamque domo procul exciti, dictantibus astris,
Adueniunt longe Nabathæo e littore vates.

Nec

Nec minus ætherij iuuenes, circum vndiq; culmen
Exiguum, choreasque agitant plaudentibus alis,
Et totus rerum artifici descendit Olympus.
Nam quanquam, neque Tarpeias bellator ad arces
Ibis ouans, procul augusto comitante Senatu;
Murali neque tormento Mauortia rumpes
Mœnia, nec clusas perrumpes ariete portas:
At raucum tonitru, quo fractus dissilit orbis
Terrarum pontusque; tuum est. tu ardentibus astris
Transfixum, multo percurris fulmine mundum.
At Boreas tibi seruit, at igni armatus & auro
Orion: at Pleiades, septemque triones,
Nocte atra, sedesque tuas & limina seruant.
At vero, quacunque pedum vestigia figes,
Ad tua perculsi cessabunt nomina morbi,
Et cæco Pluton animas dimittet Auerno.
At te, terribilis leti Ditisque potentem,
Aërias equitantem auras, nubesque secantem,
Circum acies fusa aligerûm, atque exercitus omnis
Cælorum, qui nascenti se iunxerat ante,
Æterna euectum Capitoli in sede locabit:
Excipietque iterum venientem, & nube serena
Fulgentem, nostrosque humeros, nostrosque lacertos.

Tum, simul horrisono fremitu, tua buccina Gangen
Percurret gelidamque Helicen, mors tota remittet
Pallentes populos, & dulci luce carentes.
Salue autor, salue omnipotens, qui sanguine nobis
Effuso patriam peperisti, & munera vitæ.
Salue ingens leti domitor, quem corpore toto,
Tertia lux nigris venientem excepit ab vmbris.
Continuo fractam senserunt omnia mortem,
Jamque triumphatum penitus penitusq; subactum
Audacem colubrum, morti qui vincula primus
Laxauit, totumque Erebo dimisit in orbem.
Hinc, leti immemores, venturo incumbimus æuo,
Et vitæ egressi tenebris, donamur Olympo.

FINIS.

Σοὶ χάρις ὦ Θεὲ.

Τοιαῦτα τἀμὰ τοῦ φόβου παυστήρια,
Τοῦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἐμπεφυκότος,
Κείσθω παρ' ἡμῶν, τοῖς φίλοισιν ἐντυχεῖν.
Κοινὸς γὰρ Ἑρμῆς, τῶν δ' ἀπαλλαγὴ κακῶν.
Χρὴ δ' αὖ προθύμως, χρὴ δὲ γενναίως φέρειν
Ἄφυκτον ὂν τὸ χρῆμα τοῖς πεπρωμένον.
Ἁπαξαπλῶς γὰρ ἥδ' ὁδὸς πορευτέα.
Οὐδ' ἐστὶ τὸ χρύσειον εἰσδεδορκότα,
Ἠλέκτορος φῶς, μὴ πάλιν καταστρέφειν
Μοίρης ἀναιδοῦς τὰς πανυστάτας ὁδούς·
Οὐδ' εἰ σιδήρεως τις κατάφρακτος δέμας
Χαλκοκρότοισιν ἐγκαθειρχθείη δόμοις,
Ἀπροσπέλαστος ὤν, κἀμάχητος φύσιν.
Οὐδ' εἰ θεῶν ναοῖσιν ἐκρύψας ἔχοι,
Βωμοῖσιν εὐπέδιλον ἐγχρίμψας πόδα.
Τῷ, μὴ φόβοισι μηδὲ δειλίαις λίαν
Ἐξασθένει μοι μηδὲ θηλύνου κέαρ.
Ὡς ἀστενάκτως ἀτρέμως τ' ἔχειν ἀεί,
Ἄριστα τὸ ζῆν καὶ κακηδυδείας ἄνευ
Διατρέχοντας, ὡς γαληναίην ἅλα,
Κέρδος φέρειν φάσκοιμι. τοὺς δ' ἄλλους λόγους
Οὐκ ἂν πειραίμην οὐδενὸς πρὸς τὸ φρονεῖν.

SVMMA DOCTRINÆ

quæ ſingulis Libris De contemptu mortis continetur.

TOTVS liber primus προθεωρίαν continet Platonicam: ſine qua hoc argumentum ſolide tractari non poteſt. Quippe, cum mors tantum ſit corporis, dandam eſſe conſtat in hac vita operam, vt quæ pars eſt immortalis, ea in colenda mente, tota occupetur: objecta ejus, quantum poteſt fieri ſequatur, atque aſſidue intueatur: ipſa denique, quandoquidem id ſumus quod eſt mens noſtra, teſte Socrate, rebus omnibus omiſſis, ad ſe atque in ſe reuocetur. Agit ergo liber hic de ſeparatione mentis a corpore & ſenſibus. Quam Plato, mortis in hac vita principium dicebat. Quæ vt recte inſtituatur,

Habendam diligentem rationem, vt ab ineunte

ineunte ætate, viri præſtantes & ab omni improbitate alieni, puerorum educationi præficiantur.

Quos vel ideo ab omni vitiorum contagione alienos eſſe oportere, ne puritatem animi,alumni ſibi crediti, a teneris inficiant, & diuinitati ejus, contemplando, perpetuo vacare aſſueſcant. Vtque omnibus ſepoſitis, de ſublimitate animi, deque autore eius,qui eſt Deus immortalis ac æternus, cogitent. Ac inprimis,

Illum ex traduce non eſſe,neque a corporibus & cum illis generari, ſed a Deo inſpirari.

Non eſſe corporeum, neque ex elementis mixtum, neque vllum denique eorum corporum, quæ vulgo elementa dicimus.

Idque vel ex eo conſtare, quod futura videat, præſentia intelligat, tot præclaras artes atque diſciplinas excogitauerit. Eum enim eſſe,qui humanam vitam ab initio formauerit, inſtruxerit, in ordinem redegerit. Quorum

rum vis neque in quinque illis conſpicitur corporibus, neque in ijs quæ ex illis componuntur.

Atque idcirco, neque Solem aut Lunam, magna illa corpora & lucidiſſima, neque ſtellas cuiuſcunque ordinis aut loci, multo minus, mare aut terram, cum præſtantia illius, conferendam eſſe.

Diffundi autem ita late, vt nec ab aëre, neque ab ipſo æthere, circumſcribatur, ſed hæc omnia cum meditatur tranſcendat: ac inprimis cum ad Deum a quo ortus eſt aſcendit.

Hoc præſtare non poſſe, niſi in ſe abeat, niſi curas reliquas ableget, niſi auaritiæ, ambitioni, reliquiſque vitijs renuntiet, niſi ſui juris ſit, niſi imperium in eam partem, quæ vocatur ἄλογος, ſibi vindicet, niſi ſe ab omni perturbatione vindicatum includat ſibi, niſi mente penitus fruatur. quæ eſt flos quaſi animi, & in ſuprema parte, tanquam arce quadam, collocata. cum præſertim anima

per totum corpus diffundatur: mens autem quo longius a corpore recessit, eo longius ab immortalitate & corruptione absit.

Ideo, dandam esse operam, vt crebro rebus magnis intendatur, & inprimis sibi: vt sensus subjiciat, & ab illis quam longissime se segreget: ne cum operatur & præclaris cogitationibus intenta est, deorsum retrahatur, aut mortales curæ, a quibus isto modo quam longissime abit, rationem operantem interturbent.

Quia, quoties hoc modo sibi vacat atque in se reflectitur, longissime a metu mortis, paupertatis, atque ipsius fortunæ violentia ac potestate abest.

Idcirco Platonem, talem vitam, mortis principium dixisse, siquidem a corpore paulatim ea ratione abducitur, humanas res excedit, vsu denique omni corporis se abdicat. Adeo, vt qui in hoc statu moriuntur, sine sensu mortis e vita abeant, & quietem hanc suavissimam, cum morte continuent. quod de Archimede, & alijs nonnullis, fertur.

Hanc esse illam quam in terra Socrates professus est. qui hoc vnum toto vitæ tempore egit, vt domaret sensus, excitaret animum. Qua occasione, longa de laudibus atque instituto eius περίκβασις inseritur, ac præcipue de ejus pulchro. quod est proprium animi a sensibus separati obiectum, & legitima ad mortem præparatio.

Ejus igitur exemplo, curandum esse, vt a rebus omnibus mortalibus, inprimis vero sensibus, mens abducatur. vt in ordinem auditus, tactus, gustus, olfactus, & ante omnes, visus, cogatur. Qui præcipuus satelles atque ianitor, ad mentem omnia transmittit, & plerumque falsas illi inserit opiniones. cum non raro & cæteri, & ipse, omnium certissimus, decipiantur ac decipiant.

Quorum vitio aut errore, primos homines, maximeq; antiquos sapientes, qui poëtæ fuerunt, multa persuasisse hominibus quæ falsa sunt. Vt cum Iridem, non tantum admirati sunt, sed & Deam finxerunt esse; sine cujus ministerio, nihil inter Deos geritur. Quam tamen

tamen conſtat, nihil aliud eſſe quam φάσμα diverſorum colorum, ex radiorum ſolis reflexione in oculos incurrens.

Id ſi euenire poteſt viſui, multo magis reliquis quoque euenire poſſe ſenſibus, qui longe imbecilliores atque incertiores ſunt.

Hinc amorem & ſpem, ſimileſq; perturbationes, qumadmodum & falſas de religione opiniones, quæ terrarum orbem peruagatæ ſunt, ſed inprimis, de quo agimus, terrorem mortis eſſe natum. Quæ niſi expugnentur a teneris, niſi mens a ſenſuum contagione ac perſuaſione abducatur, fieri non poſſe, vt vllus veritati ſit locus. eam enim ſolam eſſe quæ videt, ſolam quæ audit, ſolam quæ non fallit. Solam, quæ, vt Plato loquitur præclare, αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἕκαστον ἐπιχειρεῖ θηρεύειν τῶν ὄντων, inprimis, ἀπαλλαγεῖσα ὅτι μάλιστα ὀφθαλμῶν τε καὶ ὤτων, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, ξύμπαντος τοῦ σώματος, ὡς ταράττοντος, καὶ οὐκ ἐῶντος τὴν ψυχὴν κτήσασθαι ἀλήθειάν τε καὶ φρόνησιν, ὅταν κοινωνῇ.

Ea autem quantum poſſit, cum à ſenſibus, ac præcipue a viſu ſe ſejunxit, nunquam

quam apparere magis quam nocte. Nunquam enim firmius in se recedere, atque ibidem hærere, quam cum nocte intempesta meditatur. Quia eo tempore omnia externa sensuum objecta, ac præsertim visus, sunt sublata. Non enim cœlum formas suas oculis insinuare, non terram. Solem quoque, qui illustrat omnia, absentem quasi agere: neque quicquam auribus tum objici, quemadmodum de die. Quæ vt infinita sunt, ita infinitis modis mentem perturbare. Ejus autem in se penitus defixæ ac conversæ, voluptatem esse tantam, vt excogitari nulla in hac vita possit, quæ ad partem aliquam accedat.

Eandem, vbi sola sibi vacat, & versatur secum, excitari magis sui desiderio ac inflammari: sensus autem contra, vitæ desiderium & corporis amorem inducere, cum in consilium & partem cogitationum adhibentur.

Certum autem esse, sicut inter sensus, visus est certissimus, sic quæ non videntur, esse

esse certissima ac præstantissima. Ex quo sane apparet, quanto ea quæ sentiri non possunt, dignitate ac præstantia, sensuum objecta excedant. Qualis est virtus, sapientia, ac ipse Deus immortalis.

Hoc euincere ipsam mentem, quæ vt est pulcherrima ac præstantissima, ita & natura sua ad pulcherrima, se & Deum nempe immortalem, ferri. Quod autem contra agere videtur, non ab ipsa, sed a corpore esse ac sensibus. Quibus, teste Socrate, non aliter quam clauis pertinaciter affixam hærere. Vnde ingens ille mortis horror. Quos vt suo munere fungatur, reuellendos esse. Nam vt elementa singula, alia sursum, alia deorsum tendunt, ita animum, adinstar ignis, sursum semper ferri. Qui in alieno loco & non suo, frustra nunc constringitur. Vt si terra in aëre, ignis in terra, contra naturam, cohibeatur. Extra quem vere viuet, quia per se viuet. neque horrore mortis commouebitur, quia horror ille proficiscitur a sensibus: tum & mori discet, quia mors, est, corporis atque

animæ, quæ inter ſe cohærent, ſeparatio. Quæ hac ratione diſcitur atque exercetur. Atque hæc quidem prior pars, & quaſi via, qua ad ſolidum contemptum mortis peruenitur.

Altera eſt, vt ipſa mens noſtra, poſtquam ſic a ſenſibus eſt ſeparata; cum obiecto ſuo coniungatur. Quod eſt Deus.

Atque eam quidem eo per ſe quidem ferri. Hic vero iterum obſtare corpus & tellurem, cœlo inimicam. Quæ cum inter nos & animæ obiectum, interjecta ſit quaſi, maximamque hanc lucem intercipiat, non minus animam ab ejus ſordibus purgandam, quam a lolio purgatur tellus. Quare, idem faciendum quod fit ab agricolis: euellenda atque extirpanda eſſe omnia corporis vitia, vt mens ad objectum ſuum libera aſſurgat.

Huic rei inprimis conducere vitam ſobriam & ſimplicem, atque ab omni luxu remotiſſimum victum. qualis ibi præſcribitur.

Nihil

Nihil quippe magis animum a mortis contemptu & objecto suo separare, quam ciborum luxum & ebrietatem.

Quippe si animus, cum plane suæ spontis est sibique totus intenditur, quanuis in re leui occupatus, (qualia sunt minora quædam studia, de quibus supra dictum est) reliquorum obliuiscitur, nec viuere se meminit; quanto magis cum æternas formas, & objectum immutabile amplectitur, & quicquid extat in hoc orbe, prætervehitur?

Extra quem, solus Deus est, idem qui vbique est; simplex, non compositus. Qui occurrit ei, & sublatam secum extra omne illud quod mutatur aut interit, hoc est, extra mortis regnum & interitus, in quo versamur dum hic sumus, reponit.

Hanc esse primam voluptatem hujus vitæ: pignus autem certum, & quasi tyrocinium ac rudimentum futuræ. Vt nimirum mens purgata, Deum cogitet, & quantum potest fieri, intelligat.

Hunc

Hunc illius ſcopum, hoc illius centrum eſſe, in quo conſiſtit.

Quo vt perueniat, iterum, quod ante dicebatur, agendum eſſe. Etenim quemadmodum mens noſtra ſeparanda eſt a ſenſibus, vt tam nobile objectum intelligat: ita Deum vt intelligatur, ab humanis rebus ſeparandum eſſe. Hoc autem fieri, primo quidem ἀφαιρέσει: hoc eſt, ſi ab eo ſeparetur quicquid proprium eſt hominis, & viciſſim ipſe ab ijs ſegregetur. Exempli cauſa, ſi corporeum, mortalem, genitum aut factum, negemus.

Deinde, ſi ab elementis quoque & corporibus e quibus cuncta conſtant, eundem ſegregemus: denique hoc toto vniuerſo, tanquam veſte pulchra atque admiranda, vt Platonici loquuntur, eum exuamus. Quia ex his nihil ad eſſentiam illius pertinet: ſimplicitatem vero, etiam inuoluit. Quæ ſimplicitas, ſemper, & ante omnia, in Deo ſtatuenda eſt, quia contrarium eius maxime cum Deo pugnat. Ideoque non immerito Theologi, inter attributa Dei, primo

omnium

omnium occurrere ſimplicitatem docent. quia ipſe in nullo continetur,ſed totius entis eſt principium.

Atque hinc ſenſim ad perfectionis ejus attributa perueniri: quale inter cætera,omnipotentia atque infinitudo ejus eſt. quæ reſpectu temporis, æternitas, reſpectu loci, immenſitas vocatur. Nam de vita quæ in Deo eſt, qui primum viuens recte dicitur, infra agitur, vbi de æterna generatione Filij.

In quibus Dei attributis, quia plus periculi eſt ſitum quam in reliquis, conijciendos eſſe oculos in eum,qui proprietatem Dei & naturam nobis, quatenus cognoſci eam fas aut neceſſarium exiſtimauit, abunde expoſuit. Deum nempe filium, qui cum eſſet vera imago Dei,& æterni pulchri, ipſe Deus, & cum patre ipſum pulchrum, noſtro corpore indutus ad nos venit.

Quem cum Deus Pater in ſe,hoc eſt ſapientiam ſuam,ab æterno conuerſus,quanuis modo prorſus ineffabili genuerit,vel ex eo appa-

rere, quam ſint actiones illæ nobiles, quas ἐμμενὲζας vocant. Nam vt intellectus noſter parit rationem, ſed in tempore: ita Deum Patrem, ante tempus rationem genuiſſe, ſed æternam, quæ eſt Filius.

Cujus beneficio, & trinitatem perſonarum, ſalua vnitate eſſentiæ, ad quæ mens noſtra per ſe fruſtra aſpirabat, didiciſſe.

Vt & maximum arcanum illud, Mortem ſanguine ejus qui non interit, & ab æterno in æternum viuit, extinctam eſſe.

Hunc autorem eſſe omnium quæ viuunt, autorem omnium quæ ſunt, cum ex intuitu ſapientiæ ſuæ omnia creauerit Deus. Etiam hominem; in quo anima & corpus hypoſtatice vnita ſunt. Ita tamen, vt in iſta cum ſit forma hominis, non huius tantum vitæ quam nunc ducimus, verum multo magis ſemina futuræ ac igniculi contineantur. qui cum ipſa ſibi jungitur, eliciuntur. Id vel ex eo planum eſſe, quod cum ipſe videt ſe atque intuetur, admiranda gignit opera.

quales

quales ſunt doctorum meditationes, quæ ad omnem tranſmittuntur poſteritatem. Id autem eo fieri, quia animus humanus, nihil maius aut excelſius in terris, ſe, complecti poteſt, ne ſi aut in ipſoSole aut ſideribus verſari queat. Hoc teſtari hominum magnorum cogitationes, quoties in ſeſe intuentur, & a corpore recedunt. Qualis nobiliſſimus ἐν θουσιασμὸς ille in Platonis Phædro: cuius initium, *Magnus in cælo Iupiter*, &c.

Hoc opus, nempe aſſiduam obiecti contemplationem, primum eſſe ac maximum, quod in vita fieri a nobis poteſt. non tantum, quia quamdiu mens intenta ſibi manet, nihil cum morte corporis commune habet, ſed & quia in ſuauiſſima ac ſibi propria ipſius pulchri contemplatione verſatur. Quo omnium animi ſua ſponte rapiuntur. Amorem enim pulchri, ſiue illius quod eſt tale, ſiue quod videtur, efficaci ratione omnibus eſſe inſitum. Quod inductione longa oſtenditur. Illius enim cauſa, omnes nauigare, militare, terram fodere: omnia denique omnes agere.

Pulchrum autem quanuis proprie ad intellectum, bonum ad voluntatem referatur, tamen pulchri nomine vtrumque hic significatur, quemadmodum fit a Platonicis. Et inprimis a vulgo. qui objectum voluntatis, quod hic autor notat, cum objecto intellectus, non confundunt modo, sed & præferunt, atque ad bona σχετικῶς sic dicta, a simpliciter bonis, ac simpliciter pulchris, & præsertim ipso pulchro non creato, cogitationes suas transferunt. Aut ad actiones, quæ sunt extra intellectum, deflectunt. Quales sunt qui in Rep. versantur.

In eo enim falli omnes, quod in opibus nonnulli, nonnulli in honore, alij in sobole & propagatione sui generis, id positum existiment.

Quam viam dum insistunt, & in hoc sunt toti, vitam aliud agentibus tanquam somnium elabi. Interim instare mortem, a qua nihil mirum si plerique imparati præueniantur, cum de ea neque cogitarint vnquam, neque mori didicerint: quod fit, cum mens

ipſa in ſe abit, & in pulchri contemplatione, cuius ſemper poſt hanc vitam particeps futura eſt, exercetur.

Nunquam enim minus ſollicita de morte eſſe poteſt, quam ſi extra ius mortis ipſa ſe reponat. Hoc eſt, menti det operam: quam, ex omnibus, quæ orbis habet, orbi vniuerſo omnibuſque rebus quas mors ſibi vindicabit, ſuperſtitem futuram eſſe.

Non enim terram, neque mare, neque cœlum, neque quicquam quod nunc admiramur, aut cui totis ſenſibus affixi hæremus, ab interitu & igne cui omnia ſeruantur, immune futurum. Qua occaſione, horrenda illa ἐκπύρωσις quæ vniuerſo imminet, deſcribitur.

Qui ergo ea ratione qua jam dictum, viuere didicerit, opus inchoabit, quod mors ipſa perficiet. Nam & contemplationem illam animæ abſoluet, & a toto corpore, quod jam ex parte factum eſt, abducet mentem, ac tum demum ipſo pulchro, cuius

hic contabuit amore, tota atque ex voto fruetur.

Hæc eſt ergo vita illa nobiliſſima, quam ſecundum mentem Plato & Platonici dixerunt. qua nihil altius, nihil ſublimius, nihil diuinius, dari in hac vita poſſe docent. Cui vtinam a teneris incumbant homines, & vnum hoc agant; Deo tantum conſecrati & virtuti. Longe animo maiori ex hac vita excederent, longe dum hic agunt alijs incumberent, neque, quod neſcire nunc videntur, ignorarent, tanti eſſe quemque quanti eſt cuiuſque animus. Quare hoc totum quod hic viuitur, huic vni impendendum eſſe, poſt autorem eius a quo fluxit.

Quod cum Plato intelligeret, ſummam hominis felicitatem, in ſolutione animæ a corpore, & eorum quæ reuera ſunt, contemplatione, collocandam cenſuit. Quia autem qui ſic viuunt, ſoli diſcunt mori, ſoli mortis dum hic viuunt ſtudium exercent, (ſoluunt enim animam a corpore, dum viuunt, vt æterna contemplentur) ideo ille

idem,

idem, nihil aliud philoſophiam, quam, ſolutionem animæ a corpore ac ſeparationem, eſſe dixit. neque aliud philoſophi, qui vere ſit talis, munus eſſe, quam quod in Phædone dicitur diuinitus, vt omni ratione a corpore ſejungat animum ac purget, eumque continenter aſſuefaciat, vt totus in ſe congregetur ipſe & quaſi colligatur, ſecumque, quantum poteſt, habitare, tam in iſta vita quam poſt illam in futura, ſolus, & a corpore non ſecus quam a vinculis ſolutus, meditetur. Adeo vt idem velit eſſe mortis meditationem, & philoſophi ſtudium. Eſtque hæc doctrina, non modo apex, ſed & compendium totius Platonicæ. Quæ nihil docet aliud quam viuere vt oportet, & quemadmodum oportet mori. Ideoque neque eſt ἀδυνάτον, vt Stoicorum, ſed exercitatione crebra comparari & poteſt, & a magnis ſæpe viris, comparata fuit.

LIB.

LIB. II.

POstquam libro primo fuſe demonſtratum eſt, quomodo a corpore in hac vita animus ſoluendus ſit ac morti præparandus, libro altero, diuerſæ adferuntur rationes, quæ terrorem mortis, dum hic viuimus, imminuunt, & inuictam animo ſecuritatem contra hanc neceſſitatem præſtant.

Primo, ſæpe cogitandum eſſe, Totum illud quod ab aëre ambitur, caſibus diverſis ac Fortunæ eſſe obnoxium. Quæ in poteſtate quanuis Dei immortalis ſit, neque quicquam ſine eius prouidentia geratur, & αὐτοματισμὸν ponere in natura, Chriſtiano ſit indignum: tamen homines cum plurima non aſſequantur, quicquid præter rationem euenit, & cuius cauſas non intelligunt, hoc vocabulo indigitare.

Eam autem ſicut ipſam vitam quam hic ducimus, omne calamitatum ac miſeriarum genus comitari: vt & paupertatem, laborem, famem, infinitos morbos ac dolores.

In

In hoc miſerando loco, ſimul homo,animal diuinum,& quod cœlo ortum ſuum debet atque originem, a naturà exponitur; ſtatim manifeſtum eſſe, quantam ſibi fieri injuriam exiſtimet. quod in ipſo vitæ limine, cum multis lachrimis ac flebili vagitu, naſci ſe inuitum teſtetur.

Poſtquam autem aliquantum adolevit, quo nobiliorem ac ſublimiorem eſt ſortitus animam, eo magis corpus detrectare, tanquam onus mente indignum. contra autem, animas abjectas,corpori hærere, vt ſuo: neque vllis aut calamitatibus, quæ ſingulis eueniunt diebus,aut injurijs fortunæ,aut doloribus, adduci poſſe, vt amplecti illud deſinant, aut ad portum aſpirent.

Quare, vt ignauus ille leti terror, qui exercet plurimos, fugetur, atque in eius locum pura animi tranquillitas ſuccedat, crebro de miſerijs, vitæque huius calamitatibus, cogitandum eſſe. Quæ tam ſunt in promptu, vt inuitis etiam occurrant.

Istis autem neminem defungi, nisi qui in locum meliorem sit translatus: in quo solida omnibus parata est libertas. Ad quam magnæ animæ festinant. quibus nihil æque est curæ, quam vt tota mente vti possint. Cui rei jam superiori libro præparati fuerant.

Ante omnia, adversus mortis terrorem, animum virtute muniendum esse. Inprimis fortitudine & constantia. Quas suppeditare partim antiquorum scripta, partim maximorum hominum exempla. tam qui nostra quam qui patrum memoria vixerunt.

Inertes vero atque imbelles, qui ad ipsam mortis mentionem, horrent, aut immodice ereptos lugent, tanquam pestem aut contagionem publicam, vitandos esse.

A quibus, Schytas quosdam quam longissime ac Thracas abesse: qui nascentes lugent vti fama fert, ac plangunt: morientes autem læto prosequuntur omine, ac felices vocant.

Videndum quoque, vt Poëtarum scripta cum

cum judicio legantur: & inprimis quæ de inferis ab ijs commemorantur. Quibus abſtinere erit melius. Siquidem ingenitam omnibus mortis formidinem, falſis opinionibus ſtabiliunt: animos horrore vano implent: laruas & terrorem pueriliter inſinuant. Quod, Homeri præcipue exemplo confirmatur. Qui Achilli, indignos tanto heroe gemitus ac lamentationes, apud inferos tribuit.

Eos quoque, quam diu hoc agitur, vt animus attollere ſe diſcat, ſupraque omnem mortis metum aſſurgat, melius non tangi, qui amores ſuos celebrarunt. Quod virtutem animi & neruos viriles, quibus cura mortis infringitur, emolliant.

Longe melius Socraticos ſermones, quouis melle dulciores, & ſuauiſſimas Platonis diſputationes, legi.

Longe melius excelſis maſculiſque Stoicorum placitis incumbi. qui nihil turpe, nihil metuendum eſſe docent, quam quod a

virtute alienum est. In reliquis sequendam naturam esse: non aliter quam stellæ, & quæcunque in hoc magno mundi theatro, sine metu aut terrore feruntur quo iubentur a natura: nec secus mortem esse excipiendam, quam defectum Lunæ, aut Solis, aut telluris motum, & similia. quæ invitis quoque nobis fient, si timeantur: si non timentur, tranquillis & securis.

Ab his esse magnnm illud monitum, quod maxima cum cura animo sit infigendum, Metum mortis a natura non esse, sed ab opinione. Quia, quicquid a natura est, eodem modo in omnibus & semper, se habet. Sicut ignis vrit semper, & omnes. Mortem vero non ab omnibus timeri. non enim æque a sapiente & stolido: non a Socrate, & quouis e plebe. Quare a natura non esse. Ideoque expugnari posse.

Neque sine fructu virum sapientem, magna ac robusta Stoicorum intueri exempla. Catonis puta & aliorum. quatenus nimirum, vitam magno animo contempsit, libertatem

prætulit.

prætulit ſeruitio, dolorem denique animo ſubjecit. Nam hæc mentem ſine dubio ab omni ignauia abducunt. Niſi quod exemplum non eſt abſolutum. atque idcirco non imitandum. Quatenus nimirum idem eſt qui mortem pertulit conſtanter, & qui eam ſibi intulit. Quod nec Chriſti domini philoſophia, neque ipſe Socrates admiſit. Qui, αὐτοχειρίαν, in Phædone, vt indignam ſapiente, prorſus damnat. vetatque, non iubente ſummo vitæ duce atque autore, hac preſcripta ſtatione quenquam egredi. Quemadmodum & illi magis ſapere videntur, qui affectus ſuos rationis imperio ſubjiciunt, quam qui eos penitus cum Stoicis, delendos eſſe putant. cum victoria quæ ducitur ab illis, ſolida ſit viri ſapientis gloria: vbi autem nemo ſubjugatur, ibi ne victoria ſit quidem.

Præſtare idcirco, ex hiſtorijs tam Græcis quam Romanis, maximorum hominum exempla peti, qui inuicto atque immoto animo, patriæ ac libertatis cauſa ceciderunt.

Tales apud Græcos Othryaden, ac Thebanum Epaminondam fuiſſe. quorum alter, cum cæſis Argiuorum trecentis, ac Spartanis totidem, ſolus ſuperſtes, diu graui vulnere ſaucius inter cadauera latuiſſet, tandem hoſte ſpoliato, ſuo ſibi ſanguine inſcripſit, SE VICISSE: atq; ita expirauit. Alter victoriam jam conſecutus, poſtquam ſalvum eſſe intellexit clypeum, magno ac lubenti expirauit animo. Romanorum autem prope infinita eſſe exempla: qui cum hoſte nunquam pro patria videntur dimicaſſe, quin trophæum pariter de illo ac de morte erigerent. Quia hanc cum illo, contemnendo, ſuperarent.

Nihil vero æque conferre, quam ſi ſæpenumero in anteacta tempora convertatur animus, ac diligenter ſecum quiſque cogitet, qui quantique viri partim olim, partim noſtra tempeſtate extiterint, quibus omnibus, eadem neceſſitas nobiſcum fuit ſubeunda. Siue ij militari gloria ac robore, ſiue, eruditione ac ſapientia, excelluere. Quales quidam recenſentur, quos tum priſca, tum hæc

noſtra

nostra tempora, dederunt. Quod quidem minus esse mirum, cum tot potentissimæ Respublicæ, tot vrbes atque regna, & inprimis, vrbs æterna, Roma illa vetus, illa potens, illa nobilis, hoc tempore in ruinis suis, instar maximi cadaueris quæratur, nec inueniatur tamen.

Inprimis vero & præ cæteris, non parum in hanc rem fore, si quis sæpe ac diligenter secum cogitet, quot & quales olim vel habuerit amicos vel extulerit: quoties alicuius causa luxerit: quot amicis sensim sit orbatus. Tum si singulorum virtutes sæpe percurrat: consuetudinem eorum, mores, gestus, sæpe sibi ponat ante oculos & quasi repetat. Ea enim ratione fore, vt ab omnibus desertum se intelligat, tandemque, quod tam multis euenisse videt, sibi aliquando euenire optet. Quem locum, mentione amicorum aliquot quos potissimum dilexit, autor hic illustrat.

Eodem modo, & de fratribus, sororibus, affinibus, parentibus, ac similibus, cogitan-

dum. Non vt inani eos luctu prosequamur: sed quia sic futurum, sine dubio, vt cogitemus, alibi jam eos esse, vbi esse & nobis expediat. vel ne diutius eorum lugeamus hic absentiam, vel vt iterum jungamur illis.

Non enim esse dubitandum, quin sint alibi. nisi si quis pariter cum corpore, exstingui quoque animam existimet. Quod absurdum ac perniciosum generi humano dogma, Epicuro relinquendum. Qua occasione, argumentis aliquot, animæ probatur immortalitas.

Quorum primum est, Si mortalis sit anima, totam virtutis rationem eiusque studium, e vita tolli. Quod argumentum, valde a Platonicis ac Pythagoricis vrgetur. Negant enim, posse fieri, si post mortem nihil jam supersit, quod cognitione veritatis ac virtute exornari possit, vt quis merito, ea quæ honesta sunt ac sola expetenda, vt oportet, expetat. siquidem vel sola interitus illius partis ad quam illa spectant suspicio, totum illud studium, quod rebus impenditur honestis, tollit,

tollit, atque inutile eſſe oſtendit. Quis autem, aiunt, tam eſt fatuus futurus, vt non plane obſequatur corpori, modo propter illud conſeruetur animus: ſi præſertim per ſe non exiſtat, ſed certæ eius conformationi accedat? Dementem quoque fore, qui virtutis cauſa corpori renunciet, ſi cum corpore ipſa amittenda ſit anima. Adeo, vt extincto corpore, nuſquam ſit futura virtus, cuius ſtudio ac deſiderio, mortem ſubimus. Ideoque recte concludunt, ὅτι οἱ θνητὴν οἰόμενοι τὴν ψυχὴν, περὶ τοῦ προσίεσθαι τὴν ἀρετὴν, κομψεύονται μᾶλλον ἢ ἀληθεύουσιν. hoc eſt, *eos qui mortalem eſſe animam exiſtimant, cum de virtute eiuſque ſtudio loquuntur, cauillari potius, quam verum dicere, aut ex animo loqui.* Addit Plato, Si mortalis ſit anima, fruſtra dari operam virtuti, quæ aut præmium expectat in hac vita, aut in alia, vt idem quoque docet. In hac autem, improbos, vt plurimum, felices, probos contra, miſeros ac infelices eſſe. Ergo, alibi hoc expectandum eſſe. Poſt hanc vitam, nempe.

II. argumentum eſt, Si anima mortalis

ſit, nihil ad nos cultum Dei & religionem pertinere, cuius curam feris quoque ac Barbaris, natura commendatam videmus: quam vniuerſus gentium conſenſus, eſſe neceſſariam euincit. Eam enim non ad corpus ſed ad animum ſpectare. Hoc enim agere, vt cum Deo eum vniat, & autori ſuo aliquando reddat. Quod hic fieri non poſſe, quamdiu nempe cum impuritate huius corporis luctamur. Ergo alibi futurum.

III. Quemadmodum honorem, ita immortalitatem petere omnes, & præcipue qui reliquis plus ſapiunt. Qui cum maxime intelligant quid petant, (nam ab intellectu eſſe hoc votum) fieri non poſſe, vt, quod recte ait Thomas, fruſtra ſit hoc deſiderium. Ideoque, aliquando potituros eo eſſe. Sed non hic. Ergo alibi. Poſt hanc vitam nempe.

IV. Nihil eſſe anima velocius. Adeo, vt vnico momento, formas omnes ſubeat & locos. Quæ actiones eius, cum diuerſæ ſint a corpore & prorſus alienæ, planum eſſe

foris.

foris eas euenire, nec a corpore esse. ideoque & extincto eo, posse fieri; vt recte Aphrodiseus colligit. &, ex consequenti, immortalem esse. Accedere huc, quod omnia quæ agit, magis expedite agit ac celeriter, quo magis se a corpore sejungit. Eo enim puram magis esse ac simplicem. Quare fieri non posse, quin ab eo plane separata, magis pura sit futura ac simplex. Sicut ideo non potest solui, quia simplex est. Nam

V. Anima simplex est & nullas habet partes: ergo neque diuidi, & per consequens, solui non potest.

VI. Animam solam, Deum contemplari: solam in his terris proxime ad cognitionem eius accedere. Ergo, nihil illi cum corpore hoc commune esse. Ideoque nec cum ejus interitu. Nihil enim longius distare quam naturam corporis & Dei: facultates animæ & corporis. quæ per se nullæ sunt, sine anima.

VII. Animam in circulum moueri.

Quod idcirco fieri, quia primo mouetur. Quemadmodum & ideo moueri ſemper; quia primo moueatur. Eſſe enim ipſam, motus ſui cauſam & fontem. Vbi autem motus fons eſt, ibi perpetuum eſſe motum, prorſus eſſe neceſſarium. Sicut recte Platonici.

VIII. Nihil adverſati ſibiipſi poſſe. Atqui animam mortalem eſſe, naturæ ejus adverſari, cum miniſtret vitam, & ab ea ſit vita. Ergo falſum eſſe, mortalem eam eſſe.

IX. Animam, affectibus, omnibuſque corporeis dominari rebus. Ex quo ſequitur, eſſe ſeparabilem a corpore ac diuerſam. Et ex conſequenti, immortalem. Quod eſt inter cætera, Plotini argumenta.

X. Bonum omnia conſeruat, malum perimit. Si autem nihil mali eſt quod animam diſſoluat, immortalem eam fore. Nihil autem eſſe, ipſa res docet. Quippe ſi ſit aliquid, neceſſe aut ex animi natura id oriri, aut oriri aliunde. Ex animi natura non poſſe, vel ex eo ſequi, quod nihil mali ſit in ea.

Sin

Sin aliunde: aut a corpore, necesse oriatur (quod non potest fieri, cum & incorporeus sit animus, nec cum corpore commune quicquam habeat, ideoque nocere ei corporis nequeant mala.) aut ab incorporeis. Quod multo minus potest fieri. Deum enim, qui est primus inter incorporea, seruare eam non perimere: autorem eius, nempe, & dominum. Reliqua autem, sine eo nihil posse.

XI. Si mortalis sit anima, necesse esse, vt in primum corpus aliquod ex quatuor soluatur. Aquam, nempe, ignem, terram, aut aërem. juxta notum axioma, ὅτι πάντα ἀναλύεται εἰς τὰ γεννητικὰ στοιχεῖα τοῦ ὅλου. At in nullum ex illis solui. Ergo, mortalem non esse.

XII. Falli Lucretium, & alios de grege Epicuri, qui supponunt, corporis partem esse animam. Quo nihil stultius effingi posse. Quod si non sit pars eius, nihil necesse esse, vt cum eo dissoluatur. Idque a simili probatur.

XIII. Nihilo plus esse ponderis in argu-

mentis eius reliquis. Quæ omnia ad vnum prope diſſoluuntur, ſi quis inter animam & mentem diſtinguat, quod quibuſdam placet. Nam, quod in conſenſum trahitur, in morbo, ſenectute, & ebrietate, mentem eſſe, non animam. Eam autem nihil eſſe, niſi eius veluti miniſtram quandam atque internunciam.

XIV. Doctrinam de immortalitate animæ, non tantum eſſe certiſſimam, quia ex ſacris probari poteſt, ſed & poſſe ex poëtis, qui ſunt antiquiſſimi doctorum, probari. Omnes enim hanc ὑπόθεσιν in omnibus ſubſternere ac tenere immotam, eique ſuperſtruere quæcunque tradunt aut commemorant. Cur enim defunctorum animas Vlyſſes ac Æneas perluſtrant ac deſcribunt, ſi cum corpore extinguuntur? Cur Oreſtes matris vmbram metuit, quam eſſe jam extinctam non ignorat? Denique, quare tanta cura, iuſta & inferiæ ſoluuntur mortuis, vt præſentibus conferri iſta videantur, ſi poſt corpus nihil reſtat? Iterum exemplo ſit Æ-

neas, qui impenſas tantas in certamina & ludos facit, cum Anchiſæ, ſi Maroni credimus, parentat?

Verum, vt ad rem redeamus: ſi frequenter de amicis jam ſublatis cogitemus, fieri non poſſe, quin de noſtro quoque abitu frequenter cogitemus. Sed & facile intellecturos, ſicut aliquis eſt ſcopus quo ſagitta fertur, & in circo meta aliqua extrema poſtquam nulla reſtat, ita aliquid in vita noſtra eſſe, quo natura ſua ſponte fertur, & in quo quieſcit.

Adeo, vt mors ipſa ſemper ſuos doceat quod ſemel eſt factura. Nullum enim diem eſſe, quin efferri videamus aliquem. & vbique occurrere eorum monumenta, qui fuerunt. Vt, ſi maxime velimus, cogitationem hanc ex animo delere nequeamus. quæ, ſi aliam, non modo vtilem ne aliud agentes mors inuadat, ſed prope eſſe neceſſariam.

Expedire & inter cætera, vt naturam totam ſæpe intueamur, & hoc vaſtum corpus,

quod

quod ex cælo, terra constat ac mari. In eo enim obseruatum iri, omnia ex quibus constant singula, ipsa nempe elementa, siue prima corpora, perpetuo aut nasci aut mori. Atque ex mutatione eorum, aliud fieri, aliud perire. Vnius enim generationem, alterius corruptionem esse. Adeo, vt cuncta videantur magnam illam mortem exercere, de qua libro primo dictum est. quæ hæc omnia quæ intuemur, pariter extinguet, & in cinerem resoluet.

Pecudes quoque & aues, innoxias ac simplices naturæ alumnas, quotidie, sine vllo animi dolore, mori. Ita, vt nonnunquam canant quoque, & gaudere videantur. Quale est, quod de cygno poëtæ commemorant. Etiam arbores, prærerquam quod annis singulis comas ponere, & in hyemis aduentum mori videantur, sæpe Solis violentia, aut frigore immodico, exuri, ac, reuera mori. Idem euenire & floribus. qui vel sponte moriantur, vel ventorum rabie ac Solis, extinguantur.

Quin

Quin & ipſum Solem, qui nonnullis vitam confert, alijs vero eripit, quotidie minari, quod facturus ſemel eſt. Veſpere enim hinc abire, & ſub horizontem noſtrum ſe ſubducere. Eundem quoq;, mortem toties minari, quoties defectu ſuo hanc promittit. Idem iudicandum & de reliquis ſideribus. Quæ licet toties huc redeant quoties hinc abeunt: tamen quædam eſſe quæ poſt tempus aliquod intereant, aut ſaltem non conſpiciantur amplius. Quales ſunt Cometæ; iræ, vt plurimum, diuinæ, & calamitatis noſtræ præcones.

Denique, ſi bene ratio ponatur, nihil eſſe quod non abeat, quod non prætereat. vt ab ipſo protinus initio cuncta feſtinare ad metam videantur. Ita iuuentutem aduentu ſtatæ ætatis, eam rurſus, ſenectutis, deficere ac extingui. vt propemodum quod alteri ſuccedit, eius quod iam fuit, mors videatur.

Somnum quoque mortis eſſe imaginem & quaſi pædagogum, quem quotidie, non præludere ei tantum, ſed & animum a corpore diſiungere quo, ſine eo, mentem, conſiſtere

ac vigere poſſe, docet. Quæ tum corpore ſoluta, libere vagatur, neque raro ea loca penetrat, ad quæ aſpirare corpus non poteſt.

Neque parum facere ad contemptum mortis, Si quis vitam, quam futuram Deus ipſe miſſo filio ſuo, quaſi obſide, promiſit, animo percurrat: eius gaudia ac voluptates ſæpe metiatur atque examinet. Atque inprimis ineffabilem in illa vita Dei præſentiam, majeſtatem, comitatum, ſplendorem. Et quæcunque in ſcriptis ſacris nobis reuelata ſunt, ideoque tuto creduntur. Quod ad hunc autem quem ſpiramus aërem, verum eſſe id quod docent medici ac phyſici; morborum plurimorum eſſe cauſam; varium, mutabilem, peſtiferum, atque ideo letiferum: qui modo ſubitis frigoribus, modo æſtu, ac præſertim ſub autumnum, mutatur. vt non immerito Hippocrates, μέγιστον ἐν ἅπασι τῶν συμπτωμάτων δυνάστην, id eſt, *maximum, omnium quæ homini eueniunt, imperatorem, appellet.* A quo, ſolo mortis interuentu, transferri nos ad locum, purum, immutabilem, innoxiumque,

qui

qui beatas excipit animas, ſemperque ſui ſimiles, hoc eſt, felices, lætos ac æternæ voluptatis participes, complectitur.

Corpus quoque hoc noſtrum, quod hunc περιέχοντα, hoc eſt, circumfuſum ex omni parte trahit aerem, quia ex ijſdem ex quibus cætera, principijs conſtat, nihil eſſe aliud quam mortis ſubjectum: atque idcirco phyſica neceſſitate, vt loquuntur, aliquando interire. Ex aqua enim, terra, aëre, & igni, nihil poſſe fieri quod non ſit mortale: quæque ex ijs conſtant, ideo mortalia futura ſemper eſſe, quod ex talibus conſiſtant.

Eſſe multos, qui idcirco mortem timeant, quod alias atque alias illius ſpecies ac formas animo concipiant. Aliam autem alia, metuendam magis ac terribilem videri. Vt ſi quis fulmine extinguatur, aut in Ætnæ crateras incidat, aut in mari a balæna vaſta atque immani hauriatur. Quæ omnia, mera & inania terricula eſſe, quæ in ſola opinione conſiſtunt. cum vna tantum mors ſit: ſemper eadem, ſemper ſui ſimilis. Quocunque

enim modo intereas, nihil aliud quam animam a corpore disiungi.

Quosdam ideo timere mortem, quia maximum dolorem comitari eam arbitrantur: aut frequenter ægros sauciosue conqueri de eo audiuerunt. Quibus cogitandum, eam, sicut aliarum rerum, ita & doloris finem esse: qui ante illam sæpe, & in ipsa vita, in quibusdam qui simillimi sunt mortuis, extinguitur. Vt in illis, quibus male animo esse dicimus. hoc est, quos linquit animus.

Eadem agitari opinionum nebula, qui, in patria quam alibi, expirare malunt. cum animus, quocunque loco corpus linquit, in eundem feratur: idemque aër, omnes terras, æque atque hanc nostram, complectatur, æque omnibus incumbat, æque omnibus vicinus sit.

Ab eadem opinione esse, quod nonnulli a facultatibus suis, alij ab hoc prædio aut illo, conjuge item, ac liberis, ægre auellantur.

tur: cum nec opibus, nec prædijs, nec coniuge, qui hinc discessit, opus habeat. Quare existimandum, ea postquam hinc abijmus, respectu nostri amplius non esse. quia nullus post hanc vitam superest eorum vsus. Vt nec cura, aut fruendi desiderium.

Semper vero cogitandum, nihil minus certum esse quam viuendi tempus: neque cuiquam, quando vasa colligenda sint, constare posse. Quosdam enim prima, quosdam media, alios extrema ætate hinc abripi. Quos quidem esse miserrimos: quia quanto diutius supersunt, tanto ijs plura quotidie incommoda, in vita obijci. Quare ἀναισθησίαν esse & stuporem, cum mors portus sit calamitatis, proram ei velle obuertere: ac non contra, vt prudentes nautæ solent, post diuersa turbulenti huius maris pericula, lubenti animo amplecti terram.

Et tamen, neminem esse, qui cum diu viuendo in calamitates incidit, non frequenter mortem optet: non libenter fateatur, vitæ breuitatem, infelicitatis esse remedium.

Quod exemplo Hecubæ inprimis probatur. Iuuentuti enim euenire vt plurimum, mortem vt metuat: partim, quia aſpera atque aduerſa vitæ, nondum eſt experta: ideoque incontaminatam hanc felicitatem, & proſperrimum viuendi curſum, ægre patitur abrumpi.

Senectutem vero, cætera vt omittantur, per ſe admonere cunctos, quod pleriſque perſuadere ratio non poteſt, contemnendam, imo, exoptandam eſſe mortem. Adeo, infinitos morbos, infinitas ſecum aduehere calamitates; fæx humanæ vitæ ac fundus. Cujus aduentu, ipſam quoque mentem caligine involui: adinſtar ſolis, qui quo ab occaſu abeſt propius, eo minus lucem exerit. Quare eos demum laude dignos eſſe, qui in ipſo flore ætatis diſcunt mori. non, qui aut defecti a natura, aut viuendo feſſi, extinguuntur. Ita & Achillem, ſi poëtis credimus, & Herculem, integro & corpore & animo ereptos eſſe: vt inuictum terrore mortis animum, non fractum ſenectute aut calamitatibus

mitatibus debilitatum, effunderent, & constantiæ exempla, terris exhiberent.

Atque idcirco, Deum immortalem, mentem homini dedisse ac intellectum, quo sese adversus metum mortis, quanquam in perpetua felicitate, & ætate integra, muniret. in primisque, bene ac præclare viuendo. Neminem enim diutiùs viuere, quam qui bene vixit: qui præclaris factis, spacium viuendi prorogat: mente illud, quantum potest, extendit. Talem enim viuere post mortem, viuere in memoria hominum, neque vnquam extingui.

Ideoque eos demum sapere, & aduersus mortem optime munitos esse, qui præclaris semper actionibus incumbunt, qui præsentem semper vitæ diem, tanquam vltimum, virtuti impendunt. Eos enim quandocunque mors oppresserit, efficere non posse, vt non satis diu vixerint. Quia animo, invita morte, corpori supersunt. Cujus laus & gloria, longe extra corpus & hanc vitam se extendit.

Quare

Quare nec labore vllo abhorrendum, operamque dandam, vt nec frigora. nec ſoles, corpus aſpernetur. Paupertatem enim & laborem, maxime contemptum mortis, & potiſſimum, inducere. Atque idcirco, evenire ſæpenumero, vt agricola aut paſtor aliquis, ſub dio & ad ſtiuam educatus, ſine metu aut horrore, ſpiritum emittat. quod vix vnquam diſcunt, qui immerſi voluptatibus hanc vitam tranſeunt.

Eos quoque vel inprimis ad contemptum mortis eſſe aptos, qui pericula non horrent ſed depoſcunt, & aduerſos caſus materiem virtutis ſuæ eſſe exiſtimant. Adverſa enim eſſe, quæ nos mori docent: cum ſecunda mentem ſenſibus, vt plurimum, affigant: faciantque, vt ægerrime e corpore excedat anima.

Cæterum, quia nihil eſt facilius quam rebus duris atque aduerſis, vitam aut contemnere, aut optare mortem, ratione animum firmandum eſſe, vt ſiue res aduerſæ premant, ſiue omnia ex animi ſententia ſuccedant,

imo tum potissimum, quia difficillimum, magno animo ex ista vita discedamus. Alterum enim est cuiusuis. hoc vero sapientis.

LIB. III.

Ante omnia, qui bello destinatur, ita esse nutriendum, vt se totum, patriæ & morti, quæ perpetuo est expectanda, sentiat deuotum atque consecratum esse, & ad vitæ contemptum, tota eius spectet educatio.

Ideoque voluptatem initio arcendam, ac ne ad cunas quidem eius admittendam: somno vix, aut breui indulgendum: caput corpusque ventis ac pluuijs assuefaciendum. Vt qualecunque cœlum atque aërem, familiarem sibi habeat.

Ac frequenter bello esse aptiores, qui in medio castrorum nascuntur: aut e patre bellicoso; dum ab hostium incursu aras liberos ac focos tuetur.

Dandam esse operam, vt a prima ætate,

loco crepundiorum, arma intueatur, tubam audiat, concentu militari delectetur. quæ non tantum excitant, ſed & explorant indolem. Sæpe enim qui erecta ſunt ac militari, ad clangorem toto corpore exultare.

Ætate prouectior, arma loquatur, arma cogitet: arma, ſi poteſt fieri, etiam in ſomnis videat. Et jam tum, generoſitate animi, vultu, inceſſu, cultu, quem neglectum atque incultum eſſe conuenit, totoque membrorum habitu, terrorem hoſtium matronis ac virginibus incutiat.

Cæterum, cum omnibus qui ad contemptum mortis toto animo contendunt, ignauiæ renunciandum ſit, tum in primis militi. Cujus vita tota nihil aliud quam exercitium armatum eſſe conuenit.

Illi ab ætate prima, equos domandos, pugnas ludicras, cum æqualibus inſtituendas, mare & fluuios tranandos, militaria itinera conficienda, ſaltu certandum, aut ad palum, more Romano, vires exercendas : nullum denique

denique exercitium militare, prætermittendum.

Victu quoque tenui & obuio vtendum. siue aqua tempore hyberno rupta glacie sit haurienda, siue humus quælibet, quamlibet defatigato corpore, premenda sit. Ea enim ratione patientiam paulatim disci: ea ratione, metum leti sensim donari.

Neque in dilectu militari, agricolas & operarios rejiciendos. Neminem enim melius ad arma militaria habere comparata, animum & manus, quam qui ante rusticati sunt. Ideoque non sub cœlo tantum nostro leti contemptorem nasci, verum multo magis, sub asperiore. Sub Septentrione puta. Ibi quippe in rupibus & scopulis, nasci sæpe animos inuictos, qui postquam diu cum terræ suæ refractaria asperaque indole luctati sunt, ab opere rustico, ad bellum veniunt.

Conferre & ad virium soliditatem, seram Venerem non minus, quam raram. Ex parentibus enim, qui prouecta ætate ad coitum

accedunt, nasci liberos qui solidis sunt viribus, optimeque patriæ impendunt, quod in ipsos a parentibus transfusum est. sicut & Lycurgum ferunt, in Republica quæ nihil prȩter Martem spirabat priusquam plane adulta essent corpora, nuptias inire vetuisse. ἔταξε δὲ ἐν ἀκμαῖς τῶν σωμάτων τοὺς γάμους ποιεῖσθαι, καὶ τοῦτο συμφέρον τῇ εὐγενείᾳ νομίζων. *jussit dum vigerent corpora, inire nuptias. quod ad rectam procreandi rationem id quoque interesse existimaret.*

Ante omnes autem disciplinas, patriæ amore ac libertatis, seruitutis autem odio, imbuendum tyronem esse. Ac sæpe illi instillandum, nihil esse fœdius, quam domum, liberos, ac thorum, in victoris venire potestatem. Et, vt omnium crudelitatum atque opprobriorum genera, quæ a victoribus excogitantur in victos, omittantur; præstare tamen centuplo honeste mori, quam existimationi suæ superesse.

Sæpe inculcandum illi, omnia virtute, gladio, ac vita parari. cujus qui contemptum non didicerint, nondum intelligere,

eam

eam aliquando, ac frequenter quidem, febri ſubita, aut lento morbo ac difficili, ponendam eſſe.

Quemadmodum & illud, generoſum atque heroicum ſpiritum, nulla re melius, quam gladio aut haſta, emitti. neque mortem eſſe vllam, quæ cum hac ſit comparanda.

Quippe qui ſic moritur, non luctari cum morte, nec dolere diu aut gemere, ſed virtuti intentum, & abſentem quaſi animo, qui totus eſt in ſpe victoriæ, ſine ſenſu mali alicujus hinc abire.

Neque opus videri, vt philoſophiæ ſtudio ab ineunte ætate miles incumbat, aut arcana ejus hauriat, cum naturalis cura honeſtatis ac conſtantia, magis in milite probetur. Sicut magnus ille Agricola a Tacito laudatur, qui retinuiſſet, *quod eſt difficillimum, e ſapientia modum*. Sane militares animos, exemplis potius & imitatione, quam præceptis, excitari. Ideoq; hiſtoriarum lectione,

in milite virtutem accendi. vt & ducum antiquorum, hortatu & ſermonibus. Quales ſunt orationes, regum, principum, ac ducum, quæ in ſcriptis veterum Græcorum atque Romanorum, occurrunt. Quas ex hiſtoricorum libris excerpere, & virtuti excitandæ priſci milites Romani, quamdiu libera Reſpublica eſſet, circumferre ſolebant.

Quemadmodum hoc fine Tyrtæi poëmatibus Spartani ſunt vſi. quorum carminibus, virtutem acrius quam tubæ vllius clangore, accendi credebant.

Quod ad cætera, nihil, ne in ſapientiæ quidem ſtudio indecore faciendum. nec præpoſtere Platonis, Ariſtotelis, aut Stoicorum placitis, cum res manum poſcit, incumbendum eſſe.

Negari non poſſe tamen, quin plurimis profuerit, naturam animorum & æternitatem, e philoſophorum placitis, & quænam vera fortitudo ſit, hauſiſſe. Tum vero, quantum inter eam & ferarum rabiem interſit,

ἀνδρεῖοι γάρ εἶναι δοκοῦσιν, inquit Philoſophus, καὶ οἱ διὰ θυμὸν, ὥσπερ τὰ θηρία, ἐπὶ τοὺς τρώσαντας φερόμενοι. *Videntur fortes quoque, qui irati, ſicut feræ, in eos, a quibus vulnerati ſunt, feruntur.* (quemadmodum accuratiſſime virtutem illam pertractauit, & a quinque modis fortitudinis non veræ, idem Ariſtoteles diſtinxit, tum quæcumque ad eam recte intelligendam faciunt, ſolide obſeruauit.) & præſertim, veram nec ſtipendium nec ſpem, ſed honeſtum ſolum & per ſe ſpectare, atque hoc vnum in omnibus propoſitum habere.

Neque dubitandum, quin his omnibus inſtructus Alcibiades, e ſchola præceptoris ſui & amplexibus, ad bellum venerit. Quo in tota Græcia maior imperator vix fuit, & qui tantis cladibus Siciliam ac patriam, ab ea relegatus, afflixit.

Idem quoque de Achille, Agamemnone, Menelao, Aiace, ac Troianis ſentiendum eſſe. Qui procul dubio, ſine aliqua cognitione ſapientiæ, tanto animo, quantus ab Homero in ijs deſcribitur, res gerere haud potuerint.

Qua-

Qua occasione, de Achillis institutione inscritur, παρέμβασις tum suprema, qua ad Troiam abeuntem Chiron prosecutus est, oratio. In qua, cum ad virtutem & rem strenue gerendam eum adhortatur, tum de animorum immortalitate, & cæterarum rerum instabilitate, prudentissime eum monet. Exemplo Hesiodi. qui Χείρωνος ὑποθήκας, siue, Admonitiones Chironis, scripsit.

Exemplo ergo eius, attingendam quidem esse sapientiam; adeoque quædem scire militem debere, cætera autem, manu & experientia, discenda esse. Et inprimis, tolerantiam ac patientiam. quæ inter cætera efficiunt in milite, quod sapientia in alijs: vt, in mentis nempe potestatem perducantur sensus.

Inter cætera militaria exercitia, commendandam militi præcipue venationem; siue leuiorem, & in qua nihil præter laborem spectatur, quæ insidiatur lepori aut damis: siue grauiorem, quæ leonem, vrsum, aprum, & id genus feras, vi, & cum periculo nonnunquam vitæ ac discrimine, inuadit.

Ea quippe antiquos heroas esse vsos, quales qui a Xenophonte & alijs commemorantur. inter quos, Centauri, Castor, Pollux, alijque eius generis. qui venando & prædando, priusquam ad legitima venirent arma, metum mortis ac terrorem, animo subjecerant.

Quemadmodum in Africa totas esse gentes constat, quæ assidue cum feris, & præcipue leonibus, virtutis causa bellum gerant. Ibi enim multos simul agminatim, modis varijs leonem adoriri. Maxime autem vsitatum esse, vt tecti clypeis, aut bouis inuoluti tergore, speluncam cingant, & flagello sæpius in aëre excusso, sonum edant, donec leo animosus atque irarum plenus, prodit. Quem virtute multa domant, atque infestis ictibus configunt.

Nihil autem magis ad contemptum mortis, quam crebra prœlia, conferre. In quibus cum mors multos tollat, & ante oculos perpetuo versetur, tot aliorum vulnera, tot funera conspiciantur, quot propemodum tela emittuntur,

tuntur, fieri non poſſe, vt cuiquam præter expectationem eueniat. Ideoque recte atque ordine facere, qui tyronem, ſi non in bello; in velitationibus, & bellorum quaſi imagine quadam, aſſidue exercent.

Paulatim quippe addiſcendum eſſe id quod ſemel eſt tenendum: vt nimirum mortem contemnamus. Quod longe pluris eſſe, quam a vertice ad talos armatum eſſe: longeque plus aduerſus hoſtem tales poſſe.

Animum quippe eſſe qui pugnat, animum qui vincit, animum, qui ſæpe paucis comitatus, aut ſolus, totas acies vel ſiſtat, vel in fugam agat: quanquam & armatas, & telorum omni genere inſtructas.

Ideo non referre, vnde quis ſit oriundus, aut vbi natus: quo item ſit & quanto corpore. Dummodo, inuicto, & inſuperabili ſit animo. Qui ſæpe exiguo in corpore, qualem fuiſſe Tydea commemorat Homerus, inſtar fulminis cuiuſdam ac typhonis,

obuia quæque, vi & contemptu mortis, prosternit.

Eoque rursus repetitur, omnia superare mortis contemptum & inuictum animum. qui, quouis tempore paratus est, non modo cum alijs, sed cum ipsa morte congredi. quanuis subito & præter expectationem sustinenda sit.

Quibus duobus, & audendo, quicquid hostis possidet, terram quoque illius, aërem, & aquam, in potestatem nostram transferri.

His præsidijs, Macedones, his Romanos, orbem sibi & naturam subjecisse. Neque nostro tempore virtutem deesse aut animos, neque naturam alios nunc homines quam illo tempore in lucem dare. Sed experientiam & vsum esse adhibendum: sæpe excursiones faciendum: sæpe bello præludendum: sæpe aliquid aduersus hostem ante tempus belli tentandum. Vt in ipso, animus, suus & immotus, maneat.

nibus, ſed in ſolo animo, omne præſidium habuerint. Adeo: vt nec mœnibus nec muris opus ſibi eſſe exiſtimarent: & quemadmodum mortem nec timerent, ita neque mortuos lugerent. ac ne matres quidem filios. Quæ cadauera ſcuto impoſita, laudibus ad cœlum ferebant, aut cruorem mortuorum manu abluebant.

Concluditur poſtremo liber παρεκβάσει. In qua, præter votum pro pace atque incolumitate patriæ, de calamitatibus bellorum ciuilium, fortuna ſua, patria, inſtitutis, fœderatis Batauorum gentibus, ac præſertim ſereniſſimo Guſtauo II. Suecorum, Gotorum, Vandalorum, &c. Rege, & de incomparabili virtute ejus agit autor. In quo omine auguſto liber deſinit.

LIB. IV.

PRæcipuum aduerſus horrorem mortis Chriſtiani hominis remedium eſſe, fidem. quæ Dei filium amplectitur, ei hæret, in eum intuetur.

Hac vſos eſſe antiquos patres, qui a lapſu primi hominis aduentum filij Dei ſperare, & in eum oculos fidei conuertere cœperunt. Quibus & futurum tempus tanquam præſens fuit. Quia, quaſi jam præſentia videbant quæ futura erant. Hinc tot illuſtria de eo vaticinia, tot præclaras in veteri fœdere, de æterno eius regno, prophetias: hinc quæcunque de terra promiſſionis, ſiue Canaan, dicuntur, & tot luculentæ atque amœnæ illius deſcriptiones. quæ omnia eandem vitam quæ futura eſt adumbrabant, ſicut eadem fides eundem ſeruatorem intuebatur. *Cuius nomen*, ſicut recte Auguſtinus, *ex illo tempore ad ſaluandum humanum genus valet, ex quo in Adam vitiatum eſt.* Item, *Eadem fides media-*

mediatoris quæ nos ſaluat, ſaluos iuſtos faciebat antiquos, puſillos cum magnis. quia ſicut credimus Chriſtum in carne veniſſe, ita illi venturum: & ſicut nos mortuum, ita illi moriturum. & ſicut nos reſurrexiſſe, ita illi reſurrecturum. & nos & illi ad iudicium viuorum & mortuorum venturum.

Vnico hoc ſolatio magnas illas atque heroicas mentes, non labores tantum vitæ omnes aut pericula, cum quibus ſæpe ſunt luctati, ſed & ipſum mortis metum diluiſſe.

Hac anchora fundatam Noachi arcam fuiſſe, cum ex genere humano, præter eum & pauciſſimos quos ſecum habebat, nemo ſupereſſet, & in terra nihil præter aquam intueretur; terræ ſimul & humano generi ſuperſtes.

Neque dubitandum, quin ex eo fluxerit immenſa illa Abrahami fides, quem progenitorem Chriſtus habuit; cum hæredem ſuum, & promiſſionis de fœcunditate gentis ſuæ fulcrum vnicum atque obſidem, Iſaacum, jam ſenex, extra omnem generandi

ſpem poſitus, immolare Deo imperanti, promptus ac paratus eſſet. Ex eo enim tantas illi vires credendi fuiſſe, qui humanæ reſpectu naturæ, ex illius lumbis proditurus erat, & fiduciam credendi jam tum ſuis dabat.

Eundem vidiſſe & Iſaacum, cum jam nihil videret; cœcus quippe & ſenex. Vidiſſe Iacobum, & cum eo luctatum eſſe. Hunc enim illum Angelum fuiſſe, de quo agitur Gen. 32. qui eodem capite Deus quoque dicitur. Eundem hunc ipſum Iacobum vidiſſe, & quaſi ante oculos ſpectaſſe, cum jam eſſet moriturus, & ingenti ore, regni eius magnitudinem ex ſtirpe ſua orituram prædixiſſe.

Eundem ſæpe a Moſe conſpectum. Adeo, vt nonnunquam, tanquam dux, in hoſtem duceret exercitum, neque abiret, antequam, victoriam ab hoſte conſecutus eſſet. Sicut Exodi 14. Vbi rurſus Dei Angelus vocatur. Cum illo etiam locutum eſſe in publicatione legis. quemadmodum, quæ de Deo

dicuntur, 19. & 20. Exodi, ad Dei filium, a Patribus referuntur.

Neminem autem plenius illustriusque animo illius præsentiam vidisse quam Dauidem. e cujus stirpe natus est. Qui de nepote suo, tanquam de amico aliquo, de cujus aduentu multa quotidie audimus, passim agit. Adeo vt spiritu illius tactus, voces sæpe admirabili fiducia plenas, tanquam fulmina quædam aut tonitrua emittat. Vt cum Psalmo 16. certissimus de resurrectione sua, in & propter Christum, triumphum de morte his verbis ducit: *Propter hoc lætatum est cor meum, & exultat lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Et cum 23. exclamat: *nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.* Et 118. *Non moriar, sed viuam.* Atque hæc omnia memor fœderis & pacti, quod exprimitur ab eo Psalmo 132. *Iurauit Dominus Dauidi veritatem, & non frustrabitur eum. Fructum ventris tui in sede*

tua

tua ponam. Ad quæ ſimul loca, ſicut ſæpe veteres diuerſa jungunt ac reſpiciunt, alluſit autor.

Hinc illa quæ de ſceptro eius, de potentia, viribus, ac æternitate regni, paſſim occurrunt. Hinc quæ toto ſecundo leguntur, & inprimis illa, *Poſtula a me, & in hæreditatem tuam dabo tibi omnes gentes, terminoſque terræ omnes in poſſeſſionem tuam. Reges eos virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.*

Huius numine contactum Iſaiam; vatem magnum ac ſublimem, & qui ipſo genere dicendi, ſtirpem regiam, qua oriundus dicitur, ſpirare videtur; ventura, tanquam viſa & conſpecta pridem, deſcripſiſſe. Hinc præclaras illas & cœleſtes de illius regno prophetias. Qualis extat cap. 11. plane poëtica: cujus initium, *Naſcetur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Et præcipue quo nunc reſpexit, illa, *Iudicabit in iuſtitia pauperes, & arguet in æquitate,* &c. *Habitabit lupus cum agno, pardus cum hædo accubabit,*

vitulus, & leo, & ouis, simul agent, &c. *Vitulus & vrsus pascentur.*

Idem & Sibyllas fecisse. quas ea ipsa Isaiæ verba expressisse, e Virgilio illarum interprete apparet. De quorum oraculis plena sunt Græcorum atque Romanorum scripta.

Hinc apparere, eum quem fides nostra respicit, esse æternum, quia semper fuit. esse populi sui spem vnam & delicias, quia antequam ad nos venisset, suis adfuit, suis adhæsit, suos deduxit ac direxit, & præcipue, certissimis de aduentu suo promissionibus, inestimabili ratione, ab ipso mundi initio, aduersus vim mortis ac terrorem erexit. (quod nihil mirum, cum & vita sit, & vitæ origo.) Idque donec venit, atque homo inter homines versatus est.

Venisse enim tandem, & ex virgine castissima verum induisse hominem, qui Deus semper fuit, mansit, & in sæcula manebit.

Quo aduentu, dubium non esse, quin

Sancti

Sancti omnes eo tempore ſuperſtites, quanquam pauci admodum, ineffabile atque incredibile animo conceperint gaudium. quod, priuſquam diſcederent e vita, mortis victorem, & æternæ vitæ prædem ac ſponſorem, ante oculos viderent atque amplecterentur.

Illum vnum igitur & nobis, quamdiu viuimus, animo eſſe infigendum: illum mane, meridie, veſperi, ac noctu cogitandum. Quæcunque enim præſtitit, pro nobis præſtitiſſe. Ab ineunte autem vita, præſtitiſſe plurima. Iacuiſſe in tuguriolo, ploraſſe ac vagijſſe; cum multorum denique innocentium crudeli cæde, ad interitum ac necem crudeliſſimam, quæſitum fuiſſe. Etiam, a generis humani hoſte, diuexatum in deſerto ac ludibrio fuiſſe habitum: ab amicis autem ſuis, quorum cauſa venerat, indigne exceptum. Cœli denique ac terræ dominum, ſed quem neque hoc, neque illa, capit, famem, laborem, ac calamitates noſtras, dum hoc onus noſtrum baiulat, tuliſſe. Poſtre-

mo, præ angore, dum inferni vires omnes & æternos cruciatus ſentit, grumos ſanguinis ſudaſſe. Atque eorum finem, ac concluſionem, execrandam atque horrendam mortem fuiſſe.

Hæc ſi ſemper cogitemus, ſi in illis cruciatibus illius, ſemper oberremus, eoſque mentis oculo præſentes ſemper habeamus; facile futurum, vt ineptiarum omnium obliti, prius lachrymas ac gemitus quam voces effundamus. Si præſertim in hac contemplatione, mortem ſemper expectemus. Quæ quocunqne tempore eſt ventura, morte illius fractam ac contritam eſſe.

Eum qui pro nobis eſt mortuus, eundem eſſe qui a Sanctis omnibus tam diu expectatus fuerat. quia noſtra & illorum vita erat. Cui vera ſacrificia a nobis offerenda eſſe. non quidem qualia fuere antiquorum, ſed ardentes gemitus, qui ex vera pœnitentia, & cogitatione de miſeria ac peccatorum magnitudine, procedant. ſed colloquia cum eo,

& fla-

& flagrantes preces. In quibus tria potissimum spectanda.

Primo, quis sit ille quem affamur. Æternus nempe Dei viui ac æterni filius; mors mortis, ac fons vitæ. Secundo, quænam illa sint quæ pertulit: plagæ, nempe, vulnera, ac postremo, mors ipsa. quam nec terra neque Sol videre sustinuit. Adeo, vt hic, cœlo abijsse videretur: illa, luce erepta, ad conspectum rei tam indignæ lateret. Tertio, qui nos simus. Peccatores nempe miseri. Quarto, quid illius morte consecuti simus. Liberationem nempe ab ea, & a pœna, quam merueramus. Ideoque & ab horrore illius ac formidine. Cujus tam stupenda fuit bonitas, vt immani vulnere humana manu trajectus, merum ex eodem nostri effunderet amorem. Aquam nempe & sanguinem. Vnde S. Augustinus; ex Dominico latere, nostra sacramenta profluxisse ait. Et S. Chrysostomus, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ μυστήριον ἀπόρρητον ἐπλεῖτο. ἐξῆλθε γὰρ ὕδωρ καὶ αἷμα. οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν αὗται ἐξῆλθον αἱ πηγαί· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ἀμφοτέρων ἡ ἐκκλησία συνέστηκεν· καὶ ἴσασιν οἱ μυσταγωγούμενοι, δι' ὕδατος μὲν ἀναγεννώμενοι, δι' αἵματος δὲ καὶ σαρκὸς τρεφόμενοι.

Pro:

Precandum ergo sæpe, siue intenta voce, siue etiam, sine vlla. (interdum enim cor sufficere quod tacet, quia vim amoris sui effundere non potest.) Idque cum in omni vita faciendum, tum præcipue cum finis eius imminet. Tum, quo magis vox deficit, eo magis intendendum esse animum, & ad Deum cum fiducia in eius filium, qui vitam in se habet, & jam eam nobis morte sua peperit, accedendum. Ac præcipue petendam esse fidem. Cujus vis est tanta, vt dum viuimus, mortem non timeat, qui vitam intuetur: & cum morimur, eam facillime contemnat, qui, de futuris cogitat.

Hac occasione magni aliquot commemorantur heroes, qui in veteri fœdere intentos assidue in seruatorem habuerunt oculos, adeo vt naturam post se relinquerent, multisque testarentur miraculis, quam longe supra ipsam essent. Quales fuisse, tres Patriarchas, Deboram, Gedeonem, Iephten, Samsonem, Eliam, Elisæum, Sidrach, Mesach, & Abednego: etiam Salomonem & Dauidem,

ante iam dictum: qui templum, omni apparatu ſplendidum magnificumque, regi venturo condidit. Cum ille, ſola paupertate contentus, in tuguriolo natus, & a Sanctis ſalutatus fuerit. Inprimis Simeone, qui in templo aduentum ei hunc eſt gratulatus; ineffabili perculſus gaudio, quod ante mortem, ipſam vitam, ipſam mortis mortem, vidiſſet, ſalutaſſet, tetigiſſet. quia ante animo venturum viderat. Fidei enim id munus, vt ſemper Chriſtum videat: hoc quoque tempore ſemper eum, vbi nunc eſt, aſpiciat; non, vt quondam in carne imbecillem, ſed jam glorioſum ac triumphantem; non tamen ſine carne noſtra.

In hoc vno ſpectaculo, eam oblectare ſeſe. Ac cum intuetur eum, non modo mortem, ſed & flammas omnes, cruces ac tormenta omnia contemnere: in ipſa imo morte vitam viuere, non quam deponit, ſed quam inchoat qui ea præditus hinc abit.

Ea autem cum diuinæ innitatur doctri-

næ; hinc petendam eſſe veram ſapientiam. cum qua neque Ariſtotelica, ac ne Socratica quidem dogmata, quamquam magna ſui parte ex eodem fonte profluxerint, eſſe conferenda: quod in Hebræorum ac Græcorum ſcriptis, veritas ſit reuelata.

Aſſiduam quoque vitæ innocentiam petendam eſſe, boniſque cogitationibus atque operibus vacandum. nihil enim eſſe mala conſcientia grauius, quæ futuras poſt mortẽ pœnas impijs in hac vita proponit. Adeo, vt ante obitum, vitam omni morte grauiorem ſentiant. Quare, probitati incumbendum ſedulo. Atque inprimis adhibendam pœnitentiam, quæ præteritam emendat vitam, præſentem autem in officio continet.

Serium in his rebus ſtudium, longe ijs omnibus præſtare, quæ aut ambiuntur, aut in vita tractantur. Qualia nonnulla hic commemorantur, quæ nonnullos a cœleſtibus abducunt: qualia ſunt, poëſis, aſtrono-

mia, juris ſcientia aut medicinæ: tum vero regum negocia ac principum. Quæ nonnulli ita tractant, vt de rege æterno non cogitent. Cum nemo, niſi liber illis, aſpirare ad Dominum ac creatorem ſuum queat. Quare iterum, quod libro primo dictum fuerat, repetitur: ſenſus nempe rationi ſubjiciendos, atque ab illis ſeparandam eſſe mentem. quæ priori ſuo ſtatu nunc excidit.

Hac occaſione, locus de felicitate primorum in Paradiſo parentum, deque eorum crimine, quo hæreditatem mortis propagarunt, agitur.

Cujus vim, Dei filium, morte ſua prorſus deleuiſſe. Quo in cœlum recepto, tanquam duce præuio, ſecutam eſſe fidam militum manum, qui tormentis nullis, nullis minis, ad terrorem mortis agi ac compelli potuerunt: quia præceſſiſſe ducem ſuum atque principem ſciebant. Qui hoc ipſo ſatis oſtenderunt, ſemel fractam mortis vim fuiſſe. Vt præclare dicat Athanaſius, certiſ-

ſimum deuictæ mortis eſſe indicium, quod tot ac tanti teſtes, qui ſecuti ſunt aſcenſionem Domini in cœlum, nihilo profectò magis, quam ſi nunquam extitiſſet, eam timuerunt. Hinc de martyribus, fortitudine eorum, mortis contemptu, vita, pœnitentia, & inſtitutis, locus integer. Et inprimis, eos ſic vixiſſe, vt continentia ac temperantia de vitijs; mente de ſenſibus; conſtantia de omnibus aduerſis; tolerantia de pœnis ac ſupplicijs; contemptu mortis de vita; fide, de morte pariter & mundo triumpharent: aut; vt D. Hieronymus, in ijs triumpharet Deus. *Triumphus*, inquit, *Dei, eſt paſſio martyrum, & pro Chriſti nomine cruoris effuſio, & inter tormenta lætitia.* Sic vixiſſe, vt dum viuerent, tota vita exularent. Ideoque ſeſe lachrymis aſſiduis jeiunijſque maceraſſe, vt facilius ex hoc exilio ad veram libertatem abirent. Vixiſſe enim perſecutionis tempore, aut in montibus & ſolis locis, vbi neque ab hominibus aut eorum vitijs, ab æternitatis contemplatione abducerentur. Vixiſſe & in tu-

in tumulis plerosque, vt ibi saltem a crudelitate tuti essent. Vbi assidue vidisse Dominum & Seruatorem, & quemadmodum Ignatius dicebat, ἔρωτα ἐσταυρωμένον suum, ac suauissimo amore illius contabuisse. Donec ad dicendum veritati testimonium, e terris vocarentur. Tum de protomartyre Stephano: qui primus omnium magnifice, post Dominum, de morte triumphauit; & corona vitæ est donatus.

Qui cum Dominum ad dextram patris stantem antequã excederet è vita conspexit, satis ostendisse, nihil amplius jam posse mortem, quæ ante Domini in terras aduentum, terrore ineffabili, conscientias mortalium premebat. vt ne Atlas quidem maius sustulerit pondus. Quod aduentu Seruatoris nostri penitus sublatum esse.

Hic jam longa, de natiuitate Domini, amore nostri, humiliatione, exaltatione, potestate denique ac magnificentia, inseritur παρέκβασις. Qui cum triumphauerit de

morte, effeciſſe, vt qui militant in caſtris eius, aut illic ſpei anchoram defigunt, tam auguſtæ ſint victoriæ participes, vtque mortem, jam deuictam eſſe, ante eam, & in ea, ſciant atque intelligant; æternæ vitæ mox participes futuri. In quam nulla mors vllum jus habet.

PLATONIS LOCVS EX PHÆDONE DE VITA SECVNDVM MENTEM, QVÆ est munus philoſophi, & initium mortis.

Ἡγούμεθά τι τὸν θάνατον εἶναι; Πάνυ γ', ἔφη ὑπολαβὼν ὁ Σιμμίας. Ἆρα μὴ ἄλλο τι, ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγήν; καὶ εἶναι τοῦτο τεθνάναι, χωρὶς μὲν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἀπαλλαγὲν, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ σῶμα γεγονέναι· χωρὶς δὲ τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος ἀπαλλαγεῖσαν, αὐτὴν καθ' αὐτὴν εἶναι; ἆρα μὴ ἄλλο τι ᾖ ὁ θάνατος, ἢ τοῦτο; Οὐκ, ἀλλὰ τοῦτο, ἔφη. Σκέψαι δή, ὦ 'γαθέ, ἐὰν ἄρα καὶ σοὶ ξυνδοκῇ ἅπερ ἐ-

VTRVM aliquid putamus mortem eſſe? Ita ſane, reſpondit Simmias. Vtrum ergo, inquit ille, aliud quam animæ ac corporis putamus ſeparationem eſſe? vt, nimirum, nihil aliud ſit mori, quam vt corpus ſit ab anima ſeiunctum, & ſeorſum ſine hac exiſtat; viciſſimq; anima a corpore ſit ſeparata, eodemq; modo, ſola ac per ſe exiſtat? Quæſo, vtrum illud, an quid aliud ab illo eſt, quod mortem dicimus? Nihil, inquit ille, aliud profecto, ſed hoc ipſum. Vide igitur, ô bone, vtrum idẽ nunc tibi, quod mihi, videatur.

deatur. quippe hic facilius intelligemus illud, de quo inter nos nunc agimus. Vtrumne ergo munus esse existimas philosophi, addictum esse iis voluptatibus, quæ è cibo aut è potu percipiuntur? Minime vero, o noster Socrates, respondit Simmias. Quid? ijsne, quæ è rebus Venereis petuntur? Nequaquam, inquit ille. Arbitraris ergo munus esse illius, vt in cultu corporis defixus hæreat? hoc est, vt exempli causa, vestes habeat eximias, aut calceos, aliaque id genus quæ ornando corpori excogitantur? Et vtrumne cum talia, aliaque id genus, admiraturum esse, an nullo habiturum loco, nisi quatenus necessitas id flagitat, existimas? Nullo eà loco si quid judico, esse habiturum; modo verus, inquit ille, sit philosophus. Nonne ergo prorsus sic videtur tibi, omne talis viri studium, non in cor-

μοί. ἐκ γὰρ τούτων μᾶλλον οἶμαι ἡμᾶς εἴσεσθαι περὶ ὧν σκοποῦμεν. Φαίνεταί σοι φιλοσόφου ἀνδρὸς εἶναι ἐσπουδακέναι περὶ τὰς ἡδονὰς καλουμένας τὰς τοιάσδε, οἷον σιτίων τε καὶ ποτῶν; Ἥκιστά γε, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Σιμμίας. Τί δέ, τὰς τῶν ἀφροδισίων; Οὐδαμῶς. Τί δαί, τὰς ἄλλας τὰς περὶ τὸ σῶμα θεραπείας δοκεῖ σοι ἐντίμους ἡγεῖσθαι, ὁ τοιοῦτος· οἷον ἱματίων διαφερόντων κτήσεις καὶ ὑποδημάτων, καὶ τοὺς ἄλλους καλλωπισμοὺς τοὺς περὶ τὸ σῶμα, πότερον τιμᾶν δοκεῖ σοι, ἢ ἀτιμάζειν, καθ' ὅσον μὴ πολλὴ ἀνάγκη μετέχειν αὐτῶν; Ἀτιμάζειν ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὅγε ὡς ἀληθῶς φιλόσοφος. Οὐκοῦν ὅλως δοκεῖ σοι, ἔφη, ἡ τοῦ τοιούτου πραγματεία, οὐ περὶ τὸ σῶμα εἶναι, ἀλλὰ καθ' ὅσον δύναται ἀφεστά-

ἀφεστάναι αὐτοῦ, πρὸς δὲ τὴν ψυχὴν τετράφθαι; Ἔμοιγε. Ἆρ' οὖν πρῶτον μὲν ἐν τοῖς τοιούτοις δῆλός ἐστιν ὁ φιλόσοφος ἀπολύων ὅτι μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος κοινωνίας, διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων; Φαίνεται. Καὶ δοκεῖ γέ που, ὦ Σιμμία, τοῖς πολλοῖς ἀνθρώπων, ᾧ μηδὲν ἡδὺ τῶν τοιούτων, μηδὲ μετέχει αὐτῶν, οὐκ ἄξιον εἶναι ζῆν, ἀλλ' ἐγγύς τι τείνειν τοῦ τεθνάναι ὁ μηδὲν φροντίζων τῶν ἡδονῶν, αἳ διὰ τοῦ σώματός εἰσι. Πάνυ μὲν οὖν ἀληθῆ λέγεις. Τί δὲ δή, περὶ αὐτὴν τῆς φρονήσεως κτῆσιν, πότερον ἐμπόδιον τὸ σῶμα, ἢ οὔ, ἐάν τις αὐτὸ ἐν τῇ ζητήσει κοινωνὸν συμπαραλαμβάνῃ· οἷον τὸ τοιόνδε λέγω· ἆρα ἔχει ἀλήθειάν τινα ὄψις τε καὶ ἀκοὴ τοῖς ἀνθρώ-

pore eiuſque cura occupari, ſed in id ei incumbendum, vt quantum poteſt, ab hoc faciat divortium, totumque ſe ad animum conuertat? Mihi quidem ſane. Et an non ex ijs omnibus videtur tibi planum eſſe, eum qui revera ſit philoſophus, longe præ alijs a conſortio corporis, ſeiuncturũ eſſe animam? Videtur plane. Et videmus tamen, multos eſſe e turba, o Simmia, qui arbitrantur, eum qui aut voluptatem ex his talibus non percipit, aut plane eorum non ſit particeps, indignum eſſe vita, aut non ita longe a morte abeſſe. ſiquidem, cum corpore ſit præditus, nullam ſentiat ex eo voluptatem. Ita plane ſe res habet. Iam in comparanda ſapientia, vtrumne credis corporis ſocietatem, ſi quis eam putet adhibendam, fore impedimento, an contra? Id quod volo hoc eſt; Putaſne viſum & audi-

tum, certi aliquid habere, aut assensum ijs homines præbere posse? an poëtas esse qui in vulgus temere sparserunt; nihil, vel videri certo vel audiri? Et tamen, satis equidem constare arbitror, si hi duo sensus nihil certi habeant aut cūi possit credi, multo minus cæteris id conuenire. cum præsertim cæteri his longe sint inferiores. Et,nū recte sentire tibi videor?Omnino,inquit ille. Quando igitur dicemus, animam, jam veritatem assequi? siquidem iam ante diximus, & sane manifestum est,eam, vbi corpus in societatem contemplationis huius adhibet, ab eo dicipi. Ita se res habet. Nonne arbitraris ergo,eam, si quo modo, ratiocinando, veritatem rerum, esse assecuturam?plane,ita est.Nonne & illud credis, tum eam ratiocinari optime,cum neque ab auditu perturbatur neque a visu,& dolore pariter ac voluptate caret?

τις, ἢ τάγε τοιαῦτα. καὶ οἱ ποιηταὶ ἀεὶ ἡμῖν θρυλλοῦσιν, ὅτι οὔτ' ἀκούομεν ἀκριβὲς οὐδὲν, οὔτε ὁρῶμεν; καίτοι εἰ αὗται τῶν περὶ τὸ σῶμα αἰσθήσεων μὴ ἀκριβεῖς εἰσὶ μηδὲ σαφεῖς, σχολῇ γε αἱ ἄλλαι. πᾶσαι γὰρ που τούτων φαυλότεραί εἰσιν· ἢ σοὶ οὐ δοκοῦσι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πότε οὖν, ἦδ' ὅς, ἡ ψυχὴ τῆς ἀληθείας ἅπτεται; ὅταν μὲν γὰρ μετὰ τοῦ σώματος ἐπιχειρῇ τι σκοπεῖν, δῆλον ὅτι τότε ἐξαπατᾶται ὑπ' αὐτοῦ. Ἀληθῆ λέγεις. Ἆρ' οὖν οὐκ ἐν τῷ λογίζεσθαι, εἴπερ που ἄλλοθι, κατάδηλον αὐτῇ γίγνεταί τι τῶν ὄντων; Ναί. Λογίζεται δέ γέ που τότε κάλλιστα, ὅταν αὐτὴν τούτων μηδὲν παραλυπῇ μήτε ἀκοὴ, μήτε ὄψις, μήτε ἀλγηδὼν, μήτέ τις ἡδονή.

ἀλλ'.

ἀλλ' ὅτι μάλιστα αὐτὴ καθ' αὑτὴν γίγνηται, ἐῶσα χαίρειν τὸ σῶμα, καὶ καθ' ὅσον δύναται μὴ κοινωνοῦσα αὐτῷ, μηδ' ἁπτομένη ὀρέγηται τοῦ ὄντος. Ἐστὶ ταῦτα. Οὐκοῦν καὶ ἐνταῦθα ἡ τοῦ φιλοσόφου ψυχὴ μάλιστα ἀτιμάζει τὸ σῶμα, καὶ φεύγει ἀπ' αὐτοῦ, ζητεῖ δὲ αὐτὴ καθ' αὑτὴν γίγνεσθαι; Φαίνεται. Τί δέ δὴ τὰ τοιάδε, ὦ Σιμμία. φαμέν τι εἶναι δίκαιον αὐτὸ, ἢ οὐδέν; Φαμέν τι νὴ Δία. Καὶ καλὸν καὶ ἀγαθόν; Πῶς δ' οὔ. Ηδη οὖν πώποτέ τι τῶν τοιούτων τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδες; Οὐδαμῶς, ἦ δ' ὅς. Ἀλλ' ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει τῶν διὰ τοῦ σώματος ἐφήψω αὐτῶν; λέγω δὲ περὶ πάντων, οἷον μεγέθους πέρι, ὑγιείας, ἰσχύος, καὶ

ita quidem, vt relicto prorsus, ac dimisso, quantum potest fieri, hoc corpore, adeo vt nec societate eius nec consortio vtatur, ea quæ revera sunt, inuestiget. Negari hæc non possunt. Nonne igitur hic rursus, anima philosophi, contemnit vehementer corpus, & ab eo fugit, tantum vt versari ipsa possit secum? Sic videtur sane. Verum scire lubet, quid ad illud quod jam quæram sis dicturus, o noster Simmia. Est ne aliquid, quod ipsum justum dicimus, an vero nihil extat tale? Sane dicimus. Et quod pulchrum itidem ac bonum? Et quid ni? Velim ergo scire, vtrum tale quicquam visu unquam vsurpaueris. Nequaquā, inquit ille. Num ergo sensu alio corporeo, ea assecutus es? Quod volo hoc est: vtrū vnquam primam rerum omnium naturam, & quo vnumquodque est id quod est; magnitudo, nempe, bona valetudo, robur, cæ-

teraque id genus, vt absoluam, omnia, ita contemplatus es: aut eorum veritatem, ita quenquam, contemplari posse credis; ac non contra eum, qui ad singula eorum, quorum contemplationi vacat, contemplanda, mente se quam optime instruxerit, ad singula intelligenda, proxime accessurum esse? Ita prorsus iudico. Eum ergo hoc purissime facturum credis, qui ingenij ac rationis aciem ad singula conuertat, visum vero etiam auertat, neque hunc aut alium, in contemplando, sensum, ad rationis opus pariter admittat, vt hoc modo, pura ac seorsim per se separata mente, vti, singulaque vt sunt, pura ac seorsim separata, indagare queat; quantum quidem pote fieri, ab oculis ac auribus, omnique, vt ab-

τῶν ἄλλων ἑνὶ λόγῳ ἁπάντων τῆς οὐσίας, ὃ τυγχάνει ἕκαστον ὄν, ἆρα διὰ τοῦ σώματος τὸ ἀληθέστατον αὐτῶν θεωρεῖται; ἢ ὧδ᾽ ἔχει, ὃς ἂν μάλιστα ἡμῶν καὶ ἀκριβέστατα παρασκευάσηται αὐτὸ ἕκαστον διανοηθῆναι, περὶ οὗ σκοπεῖ, οὗτος ἂν ἐγγύτατα ἴοι τοῦ γνῶναι ἕκαστον; Πάνυ μὲν οὖν. Ἆρ᾽ οὖν ἐκεῖνος ἂν τοῦτο ποιήσειε καθαρώτατα, ὅστις ὅτι μάλιστα αὐτῇ τῇ διανοίᾳ ἴοι ἐφ᾽ ἕκαστον, μήτε τὴν ὄψιν παρατιθέμενος ἐν τῷ διανοεῖσθαι, μήτε ἄλλην αἴσθησιν ἐφέλκων μηδεμίαν μετὰ τοῦ λογισμοῦ, ἀλλ᾽ αὐτῇ καθ᾽ αὑτὴν εἰλικρινεῖ τῇ διανοίᾳ χρώμενος, αὐτὸ καθ᾽ αὑτὸ εἰλικρινὲς ἕκαστον ἐπιχειρεῖ θηρεύειν τῶν ὄντων, ἀπαλλαγεὶς ὅτι μάλιστα ὀφθαλμῶν τε καὶ ὤτων, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, ξύμπαντος τοῦ σώματος.

τοῦ σώματος, ὡς ταράττοντος καὶ οὐκ ἐῶντος τὴν ψυχὴν κτήσασθαι ἀλήθειάν τε καὶ φρόνησιν, ὅταν κοινωνῇ· ἆρ' οὐχ οὗτός ἐστιν ὦ Σιμμία, εἴπερ τις ἄλλος, ὁ τευξόμενος τοῦ ὄντος; Ὑπερφυῶς, ἔφη ὁ Σιμμίας, ὡς ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες. Οὐκοῦν ἀνάγκη, ἔφη, ἐκ πάντων τούτων παρίστασθαι δόξαν τοιάνδε τινὰ τοῖς γνησίως φιλοσόφοις, ὥστε καὶ πρὸς ἀλλήλους τοιαῦτα ἄττα λέγειν; ὅτι κινδυνεύει τοι ὥσπερ ἀτραπὸς ἐκφέρειν ἡμᾶς μετὰ τοῦ λόγου ἐν τῇ σκέψει· ὅτι ἕως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν, καὶ ξυμπεφυρμένη ᾖ ἡμῶν ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ τοιούτου κακοῦ, οὐ μή ποτε κτησώμεθα ἱκανῶς οὗ ἐπιθυμοῦμεν· φαμὲν δὲ τοῦτο εἶναι τὸ ἀληθές. μυρίας μὲν γὰρ ἡμῖν ἀσχολίας παρέχει τὸ σῶμα διὰ τὴν ἀναγκαίαν τρο-

ſoluam verbo, corpore ſeiunctus: certus, nihil eſſe quod perturbet magis animum, minuſq; ad poſſeſſionem ſapientiæ ac veritatis, cum in partem aduocatur, peruenire eam ſinat. Nonne talis ergo, ſi quis vſquam, ad naturam primam rerum & eſſentiam, hoc modo, perventurus tibi, Simmia, videtur? Quam ſint vera quę a te dicuntur, dici, inquit Simmias, non poteſt. Quare neceſſario ex his omnibus ſequitur, & hæc ita ſe habere, iiſque qui philoſophari volunt ſerio, ſic eſſe ſentiendum, meritoque qui ſunt tales, ita inter ſeſe loqui poſſe: Videmur, cum vacamus cõtemplationi, certa ratione huc adduci, vt credamus, quamdiu verſaturi ſumus cum hoc corpore, & quamdiu immixtus tali malo fuerit hic animus, vix futurum, vt in ſolidum id conſequamur quod deſideramus. Ipſam nempe veritatem. Infi-

nitas enim corpus nobis objicit molestias. Primo victus causa, quem necessitas præscribit: tum & si qui forte morbi incidant. Nam & ij in quærenda veritate, haud paruam sæpe nobis remoram objiciunt. vt amores & lubidines, & metus; cogitationes denique quascunque quibus implet animum; hic omittamus. vt non temere dicatur, omnẽ omnino veritatis ab eo intercipi intelligentiam. Nam & bella, & seditiones, & quascunque simultates, nihil præter illud ipsum, & cupiditates eius, nobis creant. Quippe cum diuitiarum causa, quæuis oriantur bella: has autẽ, causa corporis, parare homines cogantur; ejus cultui emancipati ac seruitio. Et hęc sunt revera, quæ philosophiæ nos vacare non permittunt. Iam quod longe omnium est miserrimum, si quando aliquantulum indulget nobis ocij, & ad contemplatio-

φλύ. ἔτι δὲ αὖ τινες νόσοι προσπέσωσιν, ἐμποδίζουσιν ἡμῶν τὴν τοῦ ὄντος θήραν· ἐρώτων τε καὶ ἐπιθυμιῶν, καὶ φόβων, καὶ εἰδώλων παντοδαπῶν, καὶ φλυαρίας ἐμπίπλησιν ἡμᾶς πολλῆς· ὥστε τὸ λεγόμενον, ὡς ἀληθῶς τῶν ὄντων ὑπ' αὐτοῦ οὐδὲ φρονῆσαι ἡμῖν ἐγγίγνεται οὐδέποτε οὐδέν. καὶ γὰρ, πολέμους, καὶ στάσεις, καὶ μάχας, οὐδὲν ἄλλο παρέχει, ἢ τὸ σῶμα, καὶ αἱ τούτου ἐπιθυμίαι. διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων κτῆσιν, πάντες οἱ πόλεμοι γίγνονται. τὰ δὲ χρήματα ἀναγκαζόμεθα κτᾶσθαι διὰ τὸ σῶμα, δουλεύοντες τῇ τούτου θεραπείᾳ· καὶ ἐκ τούτου ἀσχολίας ἄγομεν φιλοσοφίας πέρι, διὰ ταῦτα πάντα. τὸ δ' ἔσχατον πάντων, ὅτι ἐάν τις ἡμῖν καὶ σχολὴ γένηται ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τραπώμεθα πρὸς τὸ σκοπεῖν τι,

ἐν τῷ

ἐν ταῖς ζητήσεσιν αὖ πανταχοῦ παραπῖπτον, θόρυβον παρέχει καὶ ταραχὴν, καὶ ἐκπλήττει, ὥστε μὴ δύνασθαι ὑπ' αὐτοῦ καθορᾶν τἀληθές· ἀλλὰ τῷ ὄντι ἡμῖν δέδεικται, ὅτι εἰ μέλλομέν ποτε καθαρῶς τι εἴσεσθαι, ἀπαλλακτέον αὐτοῦ, καὶ αὐτῇ τῇ ψυχῇ θεατέον αὐτὰ τὰ πράγματα. καὶ τότε, ὡς ἔοικεν, ἡμῖν ἔσται οὗ ἐπιθυμοῦμέν τε, καὶ φαμὲν ἐρασταὶ εἶναι, φρονήσεως, ἐπειδὰν τελευτήσομεν, ὡς ὁ λόγος σημαίνει, ζῶσι δὲ οὔ. εἰ γὰρ μὴ οἷόν τε μετὰ τοῦ σώματος μηδὲν καθαρῶς γνῶναι, δυοῖν θάτερον, ἢ οὐδαμοῦ ἐστὶ κτήσασθαι τὸ εἰδέναι, ἢ τελευτήσασι. τότε γὰρ αὐτὴ καθ' αὑτὴν ἡ ψυχὴ ἔσται χωρὶς τοῦ σώματος, πρότερον δ' οὔ· καὶ ἐν ᾧ ἂν ζῶμεν, οὕτως, ὡς ἔοικεν, ἐγγυ-

nem aliquam conuertimur, ibi subito in ipsa veri inquisitione, vbiq; quasi ex adverso sese obijcit, vbique turbas ciet ac tumultus, vbique animum consternat, neq; ad veritatis contemplationem solidam assurgere eum sinit. Quare omnino videtur nobis opus esse, si ad puram aspiremus aliquam scientiam ac veram, vt a corpore abeamus, ac res ipsas animo intueamur. Ita enim nobis ea, vt videtur, quam desideramus, & quam nunc tantopere amamus, continget scientia. Post hanc vitam nempe. quod suadere ipsa ratio videtur. Nam in ipsa non potest. Quippe si non potest fieri, vt pure aliquid cum corpore ac plene cognoscamus; alterum sequetur e duobus; vt aut nusquã, aut post obitum, perueniamus ad scientiã. Tunc enim, ac non ante, sola, ac seorsim sine corpore, ipsa secum, anima versabitur. Quamdiu autem viuimus, ita, nisi

fallimur,

fallimur, quam proxime accessuri sumus ad scientiam, si, quantum potest fieri, omni corporis consortio abstineamus, nec cum eo vllam, nisi aliud præscripserit necessitas, societatem ineamus. Ita enim fiet, vt nec vllum a natura eius, quæ nunc replet omnia, sentiamus incommodum, & ab eo, donec ipse Deus nos dissoluet, puri maneamus atq; intacti. Tum enim, liberi a corporis dementia ac puri, cum his quæ nunc quærimus, versabimur, omniaque per nos ipsi, pura, vt sunt, intelligemus. Quæ est, nisi fallor, ipsa veritas. Nefas enim est, vt qui non est purus, id quod purum est contingat. Ita nisi fallor, Simmia, necesse est, inter sese & loqui & sentire omnes eos, qui re uera studiosi veritatis sunt. An non tibi quoque sic videtur? Prorsus, o mi Socrates. Si hæc ergo vera sunt, amice noster, magna spes

τάτω ἐσόμεθα τοῦ εἰδέναι, ἐὰν ὅτι μάλιστα μηδὲν ὁμιλῶμεν τῷ σώματι, μηδὲ κοινωνῶμεν, ὅ, τι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, μηδὲ ἀναπιμπλώμεθα τῆς τούτου φύσεως, ἀλλὰ καθαρεύωμεν ἀπ' αὐτοῦ, ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς· καὶ οὕτω μὲν καθαροὶ ἀπαλλαττόμενοι τῆς τοῦ σώματος ἀφροσύνης, ὡς τὸ εἰκὸς, μετὰ τοιούτων τε ἐσόμεθα, καὶ γνωσόμεθα δι' ἡμῶν αὐτῶν πᾶν τὸ εἰλικρινές· τοῦτο δ' ἐστὶν ἴσως τὸ ἀληθές. μὴ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ᾖ. τοιαῦτα οἶμαι, ὦ Σιμμία, ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς ἀλλήλους λέγειν καὶ δοξάζειν πάντας τοὺς ὀρθῶς φιλομαθεῖς· ἢ οὐ δοκεῖ σοι οὕτως; Παντός γε μᾶλλον, ὦ Σώκρατες. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ταῦτ' ἀληθῆ, ὦ ἑταῖρε, πολλὴ ἐλπὶς ἀφικομένῳ, οἷ ἐγὼ

εἰ ἐγὼ πορεύομαι, ἱκανῶς ἐκεῖ, εἴπερ που ἄλλοθι, κτήσασθαι τοῦτο, οὗ ἕνεκα ἡ πολλὴ πραγματεία ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι βίῳ γέγονεν· ὥστε ἥ γε ἀποδημία ἡ νῦν ἐμοὶ προστεταγμένη, μετ' ἀγαθῆς ἐλπίδος γίγνεται, καὶ ἄλλῳ ἀνδρὶ ὃς ἡγεῖταί οἱ παρεσκευάσθαι τὴν διάνοιαν ὥσπερ κεκαθαρμένην. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Σιμμίας. Κάθαρσις δὲ εἶναι ἆρα οὐ τοῦτο ξυμβαίνει, ὅπερ πάλαι ἐν τῷ λόγῳ λέγεται, τὸ χωρίζειν ὅτι μάλιστα ἀπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν, καὶ ἐθίσαι αὐτὴν καθ' αὑτὴν πανταχόθεν ἐκ τοῦ σώματος συναγείρεσθαί τε καὶ ἀθροίζεσθαι, καὶ οἰκεῖν κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ ἐν τῷ νῦν παρόντι, καὶ ἐν τῷ ἔπειτα, μόνην καθ' αὑτὴν ἐκλυομένην, ὥσπερ ἐκ δεσμῶν, ἐκ τοῦ σώματος; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν

me tenet, fore, vt ſimulac deuenero quo nunc euntdum vides, ibi equidem, ſi alibi locorum, large ac vbertim illud conſequar, cujus cauſa, in hac vita tot moleſtias ſubimus. Quare fieri non poteſt, vt hoc iter quod nunc imperatũ mihi; tum a me tum a quouis qui paratam ſibi, vt oportet, ac purgatam putat eſſe mentem, ſine maxima lubentia ſummaque ſpe in poſterum ſuſcipiatur. Non eſt dubitandum, inquit Simmias. Iam autem, nonne tibi ea, cujus ante mentionem fecimus, vera purgatio videtur? vt nimirum, quantum pote, ſeparetur anima a corpore, vtque iam nunc diſcat, congregari in ſe vndique ac colligi; tum vt omni ratione, cum in vita hac, tum in futura, ex hoc ipſo corpore, vt e carcere, diſſolui, ac verſare ipſa ſerum diſcat? Omnino, inquit ille. Igitur ſolutio &

Bb quaſi

quasi animæ a corpore seiunctio, hoc ipsum est, quod mortem appellamus. Omni modo, inquit ille. Soluere autem eam, soli aut præcipue, quod ante dicebamus, student illi, qui legitime philosophantur: ideoque nihil aliud est studium philosophorum, nisi animæ & corporis solutio ac separatio. Nunquid ita se res habet? Sic videtur sane. Nonne ergo risu dignum esset, quod initio dicebam, si quis, postquam toto vitæ tempore ita sese comparasset, vt dum viueret, quam proxime accederet ad mortem, vbi autem ea iam adesset, ægre eam ferret. nonne, inquam, risu dignum hoc tibi videretur? Quidni? Atqui, veri sane ac legitimi philosophi, hoc agunt semper, Simmia: mortem semper meditantur. neque quisquam viuit hominum, quiminus eam reformidet. Nam sic mecum puta:

τοῦτό γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος; Παντάπασί γ', ἦ δ' ὅς. Λύειν δέ γε αὐτὴν, ὥς φαμεν, προθυμοῦνται ἀεὶ μάλιστα καὶ μόνοι οἱ φιλοσοφοῦντες ὀρθῶς· καὶ τὸ μελέτημα αὐτὸ τοῦτό ἐστι τῶν φιλοσόφων, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ἢ οὔ; Φαίνεται. Οὐκοῦν, ὅπερ ἐν ἀρχῇ ἔλεγον, γελοῖον ἂν εἴη, ἄνδρα παρασκευάζονθ' ἑαυτὸν ἐν τῷ βίῳ, ὅτι ἐγγυτάτω ὄντα τοῦ τεθνάναι, οὕτω ζῆν, κἄπειθ' ἥκοντος αὐτῷ τούτου, ἀγανακτεῖν; οὐ γελοῖον; Πῶς δ' οὔ; Τῷ ὄντι ἄρα ἔφη, ὦ Σιμμία, οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες ἀποθνήσκειν μελετῶσι, καὶ τὸ τεθνάναι ἥκιστ' αὐτοῖς ἀνθρώπων φοβερόν. ἐκ τῶνδε δὲ σκόπει· εἰ γὰρ

διαβέβληνται μὲν πανταχῇ τῷ σώματι, αὐτὴν δὲ καθ' αὑτὴν ἐπιθυμοῦσι τὴν ψυχὴν ἔχειν, τούτου δὲ γιγνομένου φοβοῖντο καὶ ἀγανακτοῖεν, οὐ πολλὴ ἂν ἀλογία εἴη, εἰ μὴ ἄσμενοι ἐκεῖσε ἴοιεν, οἷ ἀφικομένοις ἐλπίς ἐστιν, οὗ διὰ βίου ἤρων τυχεῖν· ἤρων δὲ φρονήσεως· ᾧ τε διεβέβληντο, τούτου ἀπηλλάχθαι συνόντος αὐτοῖς; ἢ ἀνθρωπίνων μὲν, παιδικῶν καὶ γυναικῶν καὶ υἱέων ἀποθανόντων, πολλοὶ δὴ ἑκόντες ἠθέλησαν εἰς ᾅδου ἐλθεῖν, ὑπὸ ταύτης ἀγόμενοι τῆς ἐλπίδος, τῆς τοῦ ὄψεσθαί τε ἐκεῖ ὧν ἐπεθύμουν, καὶ ξυνέσεσθαι· φρονήσεως δὲ ἄρα τις τῷ ὄντι ἐρῶν, καὶ λαβὼν σφόδρα τὴν αὐτὴν ταύτην ἐλπίδα, μηδαμοῦ ἄλλοθι ἐντεύξεσθαι αὐτῇ ἀξίως λόγου ἢ ἐν

cum ſit certum, nihil magis improbari ijs quam hoc corpus, nihil petere ac deſiderare magis, quam vt ſola ac ſeorſim ſecum anima verſetur, nonne a ratione vehementer eſſet alienum, ſi tum demum, cum jam voto ſuo potirentur, trepidarent, aut dolerent, ac non potius cum ſumma, vti decet, voluptate, eo ſe conferrent vbi tantæ rei, cujus toto vitæ tempore ingenti ſtudio flagrarunt, (ſapientiæ nimirum) ſeſe compotes futuros crederent: ejus vero, quod inviſum illis fuit maxime, conſortio, defungi poſſe ſe ſperarent? Niſi merito pleroſque cenſes, vbi aliquid ex rebus his humanis amiſerũt; pueros, nimirum, quos amabant, conjuges vel liberos, optaſſe ſua ſponte mori, tantũ quod ſperarent, ibi eos ſe viſuros, aut conſortio eorum, quos deſiderabant, fruituros: eum vero, qui amore ardet ſapientiæ, ſibique certo certius perſuadet, nuſquam

ea ſeſe vt oportet, niſi poſt hanc vitam, fruiturum, ægre, ac non potius, cum voluptate ex ea abiturum? Equidem perſuadeamus nobis, eum, ſi revera ſit philoſophus, amice, certo crediturum, nuſquam ſeſe melius, nuſquam purius, quam vbi ante dictum eſt, in poſſeſſionem ſapientiæ admiſſum iri. Quod ſi ita eſt, vt paulo ante dictum eſt, næ dementem eum eſſe oportet, ſi cum talis ſit, timere tamen poteſt mortem. Ita Iupiter me amet, admodum, reſpondit ille. Quare, per me licet, vt quemcunque cum mærore ac luctu vita excedentem videris, eum judices non ſapientiæ ſed corporis impenſe ſtudioſum, eundemque aut opes, aut honores, & vtrumuis vel vtrunque pariter, impenſe amare.

ᾅδου, ἀγανακτήσει τε ἀποθνήσκων, καὶ οὐκ ἄσμενος εἶσιν αὐτόσε; οἴεσθαί γε χρή, ἐὰν τῷ ὄντι ᾖ, ὦ ἑταῖρε, φιλόσοφος, σφόδρα αὐτῷ ταῦτα δόξειν, μηδαμοῦ ἄλλοθι καθαρῶς ἐντεύξεσθαι φρονήσει, ἀλλ' ἢ ἐκεῖ. εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ὅπερ ἄρτι ἔλεγον, οὐ πολλὴ ἂν ἀλογία εἴη, εἰ φοβοῖτο τὸν θάνατον ὁ τοιοῦτος; Πολλὴ μέντοι νὴ Δία, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν ἱκανόν σοι τεκμήριον, ἔφη, τοῦτο ἀνδρός, ὃν ἂν ἴδῃς ἀγανακτοῦντα μέλλοντα ἀποθανεῖσθαι, ὅτι οὐκ ἄρ ἦν φιλόσοφος, ἀλλά τις φιλοσώματος; ὁ αὐτὸς δέ που οὗτος τυγχάνει ὢν καὶ φιλοχρήματος καὶ φιλότιμος, ἤτοι τὰ ἕτερα τούτων, ἢ ἀμφότερα.

Lege in ſuperiori loco, pro, τῷ ὄντι ἡμῖν δέδεικται, τῷ ὄντι ἡμῖν δέδοκται. *quemadmodum ex verſione planum eſt.*

INDEX

In quatuor

DE

CONTEMPTV MORTIS

LIBROS.

A.

 Alios

Ani-

I.

Iuuen-

Natiui-

N.

O.

P.

R

S.

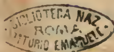
Tellus

T.

V.

Vangio-

FINIS.

Mendæ Typographicæ.

Amice Lector, cum accurate percurrendis mendis tempus non daretur, candoris tui erit, ea per te emendare. Interim hæc nobis aliud agentibus sese offerebant. Pag. 41. scribe *fontesque latentis*. pag. 43. *ingluuie*. 53. *clausique*. 60. punctum post *terram*. ante illa verba, nempe, *Sic bello*. pag. 67. *thoraca dabit*. pag. 98. pone punctum post *affigere rebus*.

Summam doctrinæ non percurri, & insigne mendum obseruaui pag. 113. scribendum enim *eo longius a mortalitate*, non, *ab immortalitate*.

LVGDVNI BATAVORVM,
Typis ISAACI ELZEVIRI,
Iurati Academiæ Typographi.

cIɔ Iɔ c xxi.

